

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 87

София, сжбота, 21 май

1932 г.

91. заседание

Четвъртъкъ, 19 май 1932 г.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариевъ въ 16 ч. 40 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.	Отр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	1869	
Питане отъ народния представител В. Станковъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда относно срутането на едно стълбче въ единъ отъ рудниците на мината „Перникъ“ и затрупването на работника Христо Рангеловъ. (Съобщение)	1869	
Законопроектъ за бюджета на Главната дирекция на жельзницитъ и пристанищата за 1932/1933 фи- нансова година. (Съобщение)		1870
Бюджетопроектъ за разходите презъ 1932/1933 финан- сова година по Министерството на правосъ- дието. (Докладване и разискване)		1870
Дневенъ редъ за следващото заседание		1895

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Присъжествуватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Бойчиновъ Михаилъ, Бъчваровъ Василь, Василевъ Василь, Василевъ Йото, Влаховъ Димитъръ, Гаговъ Петъръ, х. Галибовъ Юсеинъ, Ганевъ Георги, Говедаровъ Георги, Деневъ Андрей Пеневъ, Джабарски Стоянъ, Джанкардашлийски Димитъръ, Димитровъ Захари, Дойчиновъ Стефанъ, Докумовъ Борисъ, Ивановъ Запрянь, Илиевъ Илия, Йонетовъ Георги, Кирковъ Кирко, Колевъ Петко, Кръстевъ Гето, Кушевъ д-ръ Петъръ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лунговъ Николай, Липчевъ Андрей, Маринчевъ Георги, Мартулковъ Алекси, Мърмевъ Петъръ, Напетовъ Петко, Орозовъ Александъръ, Пен-тиевъ Антонъ, Петковъ Борисъ, Петковъ Стефанъ, Поповъ Стефанъ, Радоловъ Александъръ, Рангеловъ Раденко, Родевъ Христо, Симеоновъ Иванъ, Славовъ Кирилъ, Станишевъ д-ръ Константинъ, Таковъ Стефанъ, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Ташевъ Димо, Томчевъ Ангелъ и Чернооковъ Георги)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следните народни представители:

- На г. Иванъ Лъкарски — 1 день;
- На г. Теодоси Кънчевъ — 3 дни;
- На г. Петко Пеневъ Колевъ — 4 дни;
- На г. Трифонъ Куневъ — 1 день;
- На г. Стефанъ Петковъ — 2 дена;
- На г. Василь Димчевъ — 2 дена;
- На г. Александъръ Орозовъ — 2 дена;
- На г. Борисъ Ецовъ — 1 день;
- На г. д-ръ Тодоръ Кулевъ — 2 дена;
- На г. Цачо Цачевъ Стояновъ — 1 день;
- На г. Борисъ Богоевъ — 2 дена;
- На г. Милю Милевъ — 2 дена;
- На г. Гето Кръстевъ — 6 дни;
- На г. Георги Маринчевъ — 3 дни;
- На г. Стаматъ Ивановъ — 3 дни и
- На г. Петъръ Гаговъ — 2 дена.

Народниятъ представител г. Иванъ Ангеловъ моли да му се разреши 6-дневенъ отпускъ по домашни причини.

Ползувалъ се е досега съ 28 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да се разреши на народния представител г. Иванъ Ангеловъ 6-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ ржка Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представител г. Николай Алексиевъ моли да му се разреши 2-дневенъ отпускъ по домашни причини. Ползувалъ се е досега съ 19 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да се разреши на народния представител г. Николай Алексиевъ 2-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представител г. Тодоръ Бончевъ моли да му се разреши еднодневенъ отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 25 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да се разреши еднодневенъ отпускъ на народния представител г. Тодоръ Бончевъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представител г. Михаилъ Бойчиновъ моли да му се разреши 10-дневенъ отпускъ по болестъ. Представя медицинско свидетелство. Ползувалъ се е досега съ 39 дни. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да се разреши 10-дневенъ отпускъ на народния представител г. Михаилъ Бойчиновъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представител г. Никола Найденовъ моли да му се разреши 20-дневенъ отпускъ по болестъ. Ползувалъ се е досега само съ 2 дни. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да се разреши на народния представител г. Никола Найденовъ 20-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпило е питане отъ народния представител г. Владимиръ Станковъ до г. министра на търговията, промиш-

леността и труда относно срутването на едно стълбче в един от рудниците на мината „Перник“ и затрупването на работника Христо Рангелов.

Това питане ще се изпрати на г. министра, за да отговори.

Постъпил е законопроектът за бюджета на Главната дирекция на железниците и пристанищата за 1932/1933 финансова година. (Вж. прил. Т. I, № 74)

Ще се раздаде на г. г. народните представители.

Първата точка от дневния ред е второ четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за изменение и допълнение на чл. чл. 3, 210 и 280 от закона за митниците и чл. 9 от закона за митническата тарифа на вносните стоки и пр.

Този законопроект не може да бъде разглеждан, понеже комисията не е готова.

Пристъпваме към втората точка от дневния ред: второ четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1932/1933 финансова година — бюджетопроект на Министерството на правосъдието.

Моля г. докладчика да го докладва.

Замъстник-докладчик Д. Сви́яровъ (нац. л): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“)

за разходите по Министерството на правосъдието за 1932/1933 финансова година“.

Председателстващ Н. Захариев: Има думата народният представител г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вземам думата по бюджетопроекта на Министерството на правосъдието, за да предизвикам събуждането, които ще направя по него, г. министра на правосъдието да ни изложи плана и гледището, негово и на правителството, по правосъдната политика на държавата. Прави това, защото този е първият бюджет на сегашното правителство.

Бюджетопроектът, който ни е представен за разглеждане, има специален характер, какъвто имаше и миналогодишният — съ известни съкращения в веществените разходи и персонала. Но понеже в него се прокарват съкращения на редица съдилища и съдии, а в бюджетарната комисия се прибави още съкращаването на Пашмаклийското окръжно съдилище и на няколко мирови съдилища, аз бих желал да зная отъ г. министра, по кои съображения и отъ коя гледна точка тия съкращения са направени. Защото, когато става съкращение на персонала в върховната съдебна инстанция в България — Касационния съд — съ 7 души съдии, при една статистика, която ни показва, че още има задръстване на дълата в Касационния съд и че е необходимо едно усиляване дейността на сегашния състав, за да можем да дойдем до едно положение, дълата в Касационния съд да не стоят висащи цъла редица години, а да бъдат свършвани приблизително поне така, както са свършвани в европейските държави; когато, казвам, има едно такова задръстване на дълата в това съдилище, което трае от много години, вследствие на войната, и не е достатъчно разчистено — да се съкращава персоналетъ на Върховния касационен съд съ 7 души съдии, при увеличаване на персонала в прокурорския надзор само съ един, явно е, че г. министърът на правосъдието има известна политика, която ние искаме да знаем; явно е, че той трябва да има някоя мисъл, която не се изразява в бюджета, но която народното представителство трябва да знае. Ние трябва да знаем как, при намаляването на състава, ще можем да имаме експедитивна работа в най-висшата наша съдебна инстанция — както количествено, за привършване на дълата, така и качествено, сир., да не се губи отъ качествеността на издаваните решения отъ Касационния съд.

Г. г. народни представители! Също така аз бих искал да зная каква е политиката на г. министра и по отношение намаляването въ съставитъ на апелативните съдилища. Отъ гледна точка на правосъдната политика на правителството, това е една съществена реформа, която, споредъ моето разбиране, трябва да се прецени, защото, когато ние искаме да намаляваме един бюджет, ние трябва да пристъпим към съкращенията по такъв начин, че да не се разстройват функциите на държавата.

Това е първият въпрос, който задавам, следъ което минавам на моето заключение.

Въ бюджетарната комисия се обсъждаха въпросите и се правиха предложения за откриване и закриване на съдилища. Азъ и тамъ казахъ, и тукъ ще повторя, че откриването и закриването на съдилища по реда, по който тѣ се правятъ, не е правилно. Защото често пъти мѣстни интереси послужватъ за откриване на съдилища, а за забелязване е, че когато едно съдилище безъ нужда, по мѣстни причини, е било създадено, то много мъчно се закрива. Днесъ, напр., въ бюджетарната комисия ние разглеждахме закриването на мирови съдилища. Изтъкваха се различни мотиви отъ народни представители за закриване на тия съдилища — едното въ Фердинандъ, околня надъ 70 хиляди души, другото въ Разградъ, една граматна околня, и третото въ Шуменъ. Намалява се броятъ и останалите мирови съдии се поставятъ въ невъзможност да се справятъ съ висащите дѣла. Отъ друга страна, констатира се съществуването на съдилища, които съществуватъ, само за да съществуватъ. Едно съдилище, което има 50 или 60 висащи дѣла, и което презъ годината има хиляда или две хиляди решения, не оправдава своето съществуване. За забелязване е, че и днесъ, както и въ миналото, такива съдилища много мъчно се закриватъ и тѣ оставатъ да фигуриратъ въ бюджета.

Същото мога да кажа и по отношение на окръжните съдилища. Днесъ ние закриваме окръжното съдилище въ Пашмакли, мога да кажа, само затова, защото нѣмаше кой да го защити. Има цѣла редица окръжни съдилища, които навремето са имали значение, оправдавали са своето съществуване, но съ течение на времето тѣхното значение намалява. И днесъ се правятъ едно възрождение отъ г. министра, който казва: тѣзи съдилища са били открити нѣкога, когато е имало толкова административни центрове въ България. Това е тѣй, но административните центрове днесъ не са същите и това не значи, че ние ще трябва да направимъ окръжните съдилища толкова, колкото административни центрове имаме.

Ние знаемъ, че известни съдилища са били създадени при едно разпредѣление на дѣлата въ всички съдилища, че тѣ са били създадени при липсата на пѣтища. Днесъ картата на България, по отношение на съобщенията, се рѣзко промѣни. Вземамъ за примеръ Ловечъ и Свищовъ. Следъ прокарването преди 3-4 години на железницата, ние имаме прѣко съобщение между Ловечъ и Свищовъ. Тогава се слага въпросътъ: при такова едно кратко разстояние, при железницата, която съединява двата центрове, може ли да съществуватъ две съдилища? Не може ли, безъ увреждане интереситъ на съдиитѣ си, едното съдилище да бъде закрито и да остане само едно съдилище, като по такъв начинъ се получи и икономия?

Има цѣла редица съдилища отъ подобенъ характеръ. Какво трябва да направимъ ние? Азъ съмъ поддържател, поддържамъ и днесъ тукъ отъ трибуната, че въ дадения случай министърътъ трябва да си създаде тѣй наречената съдебна география, въ основата на която преди всичко да влѣзатъ съобщенията, културните и икономически центрове, подсъдността въ съдилищата, която отъ нѣколко години насамъ вече се промѣни, а така също и резултатитъ, които ни дава новиятъ законъ за гражданското съдопроизводство, споредъ който едни дѣла отиватъ въ едни съдилища, а други дѣла — въ други съдилища.

Азъ бихъ искалъ отъ г. министра да чуя, дали е взелъ въ съображение всичко това. Когато всичко това бъде взето подъ внимание, ние ще можемъ ясно и положително, но същевременно обективно, безъ партизанско вмѣшательство, да опредѣлимъ тѣй наречената съдебна карта на България, да знаемъ въ кои центрове трябва да има или да нѣма съдилища и какви райони трябва да бъдатъ опредѣлени. И азъ съмъ увѣренъ, г-да, че ако това нѣщо се вземе въ съображение, смѣло можете да имате най-малко 4 окръжни съдилища и 15 мирови съдилища по-малко, безъ да се увредятъ ни най-малко интереситъ на правосъдното дѣло въ България, както не се увредиха тѣ преди 8-9 години, когато само въ едно заседание на Камарата се закриха 15 съдилища, възъ основа на същитѣ тия принципи, които и въ днешния денъ азъ изнасямъ тукъ предъ васъ.

Това е, г. г. народни представители, първиятъ въпросъ. Като имаме предъ видъ бюджетитѣ тѣй, както ги предлагаме, като имаме предъ видъ туй, което се изтъкваше отъ народнитѣ представители и туй, което моята скромна милостъ знае по правосъдното дѣло у насъ, ние смѣло мо-

*) За текста на бюджетопроекта вж. прил. Т. I, № 70.

жамъ да отидемъ къмъ една реформа, която е належаща, и да получимъ икономии въ държавния бюджетъ, бееъ да се уверяватъ интереситъ на правосъдното дѣло въ България.

Вториятъ въпросъ, който ме интересува и по който искамъ да бъда възбудена дебата, е въпросътъ за българскитъ сѣдии. Понеже въ бюджетарната комисия се повдигна въпросътъ за положението на българския сѣдия въ едно и въ друго отношение, нека ми бъде позволено, като изкажа пакъ и по този въпросъ моето мнение, да поискамъ изчерпателни обяснения отъ г. министра на правосъдието.

Г-да! Не е тайна, че на Балканския полуостровъ, бихъ казалъ въ Източна Европа, едно отъ най-почтенитъ ведомства е нашето правосъдно ведомство, и българскиятъ сѣдия, въ сравнение съ европейскитъ сѣдии, стои сравнително на едно отъ първитъ стѣпала. Нему му липсватъ известни работи, но тѣ не сѣ присѣщи на него като човѣкъ, а на българската действителност. Отъ гледна точка, обаче, на почтеностъ, отъ гледна точка на добросъвестно гледане работата си, отъ гледна точка на безпристрастностъ, дотолкова, доколкото тя е присѣща на човѣка, българскиятъ сѣдия стои на една сравнително висока степенъ. Въ всѣки случай българскиятъ сѣдия има да борави съ постоянно развиващия се животъ, съ постоянно усложняващитъ се въ последнитъ десетилѣтия отношения между човѣкъ и човѣкъ, между човѣкъ и общество, съ все по-сложнитъ проблеми, които постоянно мѣняващото се законодателство се стреми да разрешава, и вследствие на това нему сѣ необходими две голѣми качества: познаване на живота и научна юридическа подготовка, която въ нѣкои отношения трѣбва да бъде и налагана. Ето защо, преди години, когато се гласува законътъ за устройството на сѣдилищата, се допусна принципътъ, че българскиятъ сѣдия може да бъде повишаванъ на мѣсто, за да може той напълно да познава хората и живота въ областта, въ която работи, да има вещина, която е основното качество на единъ добъръ сѣдия.

Вториятъ въпросъ е подготовката на сѣдията, когато постѣпва на служба, и подготовката му, когато изпълнява своитъ сѣдебни функции. Азъ съмъ билъ и ще си остана привърженикъ на системата на държавнитъ изпити. Какво е мнението на новия министъръ на правосъдието, г. Върбеновъ, по този въпросъ, не зная. Бихъ желалъ, обаче, да чуя неговото мнение и бихъ билъ много доволенъ, ако той мисли като менъ. Г-да! Навсѣкжде въ свѣта, особено въ държави, където се чувствава нужда отъ подготвени сѣдии, кандидатътъ за сѣдия трѣбва да издържи държавенъ изпитъ. Университетскитъ дипломъ, който е само единъ наученъ титулъ, не е достатъченъ. Трѣбва на човѣка, когото вне ще назначите за сѣдия, да провѣрите познанията, да видите дали тѣ сѣ достатъчни, за да може да изпълнява функциитъ, които ще му възложатъ държавата. Програмата за държавенъ изпитъ за сѣдия, установена въ 1902-1908 г., предвижда изпитъ по 12 предмети. Когато азъ станяхъ министъръ на правосъдието, намѣрихъ ограничени предметитъ до два. Правятъ се програмни облекчения, като се иска отъ кандидата за сѣдия да знае чужди езици, понеже ние нѣмаме достатъчно правна литература. Това ограничаване, обаче, на програмата за изпититъ намалява контрола върху познанията на младежа, който иска да стане сѣдия, и дава възможностъ да постѣпятъ въ сѣдебното ведомство хора неподготвени. И затуй азъ поставямъ на г. министра въпросътъ: смѣта ли той да установи по отношение на кандидатитъ за сѣдии, дипломирани отъкъ или тукъ, въ България, единъ изпитъ, който да бъде действително една пълна гаранция, че покрай почтеността и ума, ще имаме у начинающия сѣдия и необходимитъ познания?

Г. г. народни представители! Нека не ми се сърдятъ българскитъ сѣдии — и азъ съмъ билъ магистратъ, билъ съмъ и министъръ на правосъдието, и юристъ съмъ, безъ да бъда адвокатъ — но, сравнена тѣхната научна дейностъ съ тая на хората въ други ведомства, съ по-малка подготовка и съ по-малкъ цензъ, е, за голѣмо съжаление, по-малка.

Този въпросъ не е маловаженъ. И затуй, когато управлявахъ Министерството на правосъдието, създадохъ така наречения наученъ комитетъ при министерството, съ достатъчно сръдства, за да може да се създаде правна книжина и литература у насъ, било преводна или оригинална. Животътъ е толкова разнообразенъ, толкова закони копираме отъ Европа, че не можемъ да констатираме силата

или разумността на тия копирани или преведени чужди закони на българска почва, ако не познаваме съответната литература, която веднага се явява въ Европа въ много томовете.

Г. министърътъ, веднага следъ поемането на ресора, чухъ, че искалъ да съживи научния комитетъ, да почне да работи. Но следъ известни колебания, промѣни, виждамъ, че, докато въ § 54 отъ бюджета за 1931/1932 финансова година фигуриратъ 50.000 л. за този комитетъ, въ настоящия бюджетопроектъ този кредитъ го нѣма. И азъ питамъ г. министра: не мисли ли той, че съ заличаването на този кредитъ не ще обеднѣе още повече и безъ туй бедната наша правна книжнина; не мисли ли той, че това е въ ущърбъ на правосъдието у насъ?

Г-да! Не само при Министерството на правосъдието, но и въ други министерства, които управлявахъ, азъ поискахъ да се създаде научна оригинална и преводна литература. Напр., по българскитъ държавни желѣзници ние имаме вече много добра литература, защото при Министерството на желѣзницитъ има фондове за тази целъ, образувани отъ помощи, които се даваха отъ държавата и отъ такситъ, които даваха желѣзничаритъ. И затова тамъ фондоветъ възлизатъ на милиони, а въ правосъдното ведомство тази система, макаръ и още тогава да бѣше въведена, не даде резултати. Азъ считамъ, че нѣма да бъде тежко за единъ сѣдия да внесе минималнитъ такси отъ 50 и 100 лева годишно, за да може да се събира единъ фондъ. Прочее, азъ виждамъ, че принципътъ за подготовката на българския сѣдия, чрезъ създаване на правна книжнина, не е запазенъ, въпрѣки добротъ желание на г. министра, защото § 54 липсва отъ бюджетопроекта, а щомъ той не съществува, не ще има и кой да работи.

Г. г. народни представители! По отношение на сѣдитъ, сложи се въ бюджетарната комисия — слагамъ го и азъ тукъ — въпросътъ за контрола, който както обществото въ по-малкъ размѣръ, така и главно държавната, изпълнителната властъ, трѣбва да упражнява, за да има постоянно въ сѣдебното ведомство персоналъ, работящъ не само добросъвестно, но и вѣщо. И понеже разбрахъ, че въ бюджетарната комисия стоимъ върху неустановени принципи и понеже има увеличение въ бюджетопроекта за сѣдебния инспекторатъ, искамъ да предизвикамъ публични дебати и по този въпросъ.

Кой ще подбѣра сѣдитъ, освенъ изпитътъ, съ който ги допускаме за такива, и контролтъ, на който ги подлагаме по-нататкъ въ тѣхната работа? Безспорно, ще изпълняваме закона за устройството на сѣдилищата, ние имаме надзоръ върху сѣдебното ведомство. Но кой ще извършва надзора? Г-да! Вчера се спорѣше по въпроса, че сѣдитъ нѣмали възможностъ да ревизиратъ. Като е дума за ревизирането на сѣдитъ въ по-долнитъ сѣдилища, трѣбва да кажа, че не отъ днесъ сѣдитъ приказватъ, че не имъ се иска да го упражняватъ; още когато ние бѣхме сѣдии, преди 30 години, не обичахме да слизае въ по-долнитъ сѣдилища, за да правимъ ревизии. Но българскиятъ законодател, въ единъ конститутивенъ законъ, какъвто е законътъ за устройството на сѣдилищата, допуска и осветява като наложителенъ принципъ контрола на сѣдебното ведомство и, споредъ моето разбиране, той трѣбва да бъде прилаганъ. Не е вѣрно, че нѣма достатъчно сѣдии и че сѣдитъ нѣматъ време, за да ревизиратъ сѣдилищата, защото всѣкога може да се намѣри достатъчно време отъ нѣколко дена, за да отиде единъ сѣдия въ нѣкое сѣдилище да го ревизира. Важното е, че сѣдията, когато знае, че ще бъде постоянно ревизиранъ, ще бъде и по-внимателенъ къмъ своята работа. Едно време ние пледирахме въ юридическитъ конгреси, поддържамъ го и днесъ отъ тази трибуна, че има едно сръдство, което Министерството на правосъдието трѣбва да приложи. Това сѣ тѣ нареченитъ карнетчета. Всѣко едно много добре написано решение и всѣко едно погрѣшно и лошо написано решение ще трѣбва да бъде отбелязано отъ по-висшата инстанция, която ще го забележи въ карнетчето на сѣдията. Това ще бъде не само контролъ надъ сѣдитъ отъ по-долнитъ инстанции, но ще бъде и контролъ отъ министерството надъ сѣдитъ отъ по-висшитъ инстанции — дали тѣ обръщатъ внимание на по-долнитъ инстанции. По този въпросъ азъ бихъ искалъ да зная отъ г. министра, дали той възприема да бъде въведенъ този начинъ на контролъ въ нашитъ сѣдилища. Нѣма да представлява никакъвъ трудъ за единъ касационенъ сѣдия, когато ще докладва дадено решение

та окръжен или апелативен съдия, да отбележи, че той намира решението за погрешно или пък за отлично.

Най-сетне, г. г. народни представители, иде и контролът на Министерството на правосъдието. Вчера се оспорваше правото на министерството да върши свой контрол. Не съм на това мнение. Щомъ министърът е намърлял за нужно да увеличи инспектората, аз мога да се съглася с него. Но контролът на Министерството на правосъдието върху съдилищата допълва другия контрол и въ някои отношения го прави по-ефикасен, защото се извършва ненадейно и резултатът е по-добър. Аз бих желалъ тоя контрол, въ тритъ му разновидности, да бъде прилаган въ нашитъ съдилища.

Но, г. г. народни представители, като говоря за положението на българскитъ съдии, когато ние констатираме тяхнитъ задължения, слага се и въпросъ за тяхнитъ права. И мене ми предстои да дамъ мнението си, какъ да бъдат запазени и правата на българскитъ съдии. Въпросътъ ще бъде решенъ по закона за бюджета, но добре ще бъде да си кажемъ мнението днесъ. Това ще улесни бюджетарната комисия, когато тя ще решава този въпросъ. Главниятъ въпросъ тукъ е: какво става съ несмѣняемостта на българския съдия, като се закриватъ известни съдебни мѣста и известни длъжности? Отъ едно или друго разрешение, което можемъ да дадемъ на тоя въпросъ, ще се получатъ едни или други резултати, съдебноосни за правилното отправление на правосъдието у насъ. Ние трѣбва да знаемъ, че отъ 1898 г. насамъ, безъ изключение, ние имаме несмѣняеми съдии въ България. Този принципъ трѣбва да запазимъ на всѣка цена. Но тукъ се поражда единъ много умѣстенъ въпросъ: ако органитъ на дадено автономно учреждение сѣ несмѣняеми, държавата лишена ли е отъ право да съкращава известни длъжности? Безспорно е, че при нужда или при провеждане на една политика, държавата има суверенното право, чрезъ народното представителство, чрезъ гласуване на законъ, да прави и едно, и другото — да закрива и длъжности, да закрива и съдебни мѣста, тъй както ние правимъ. Но когато се намалява бюджетътъ на дадено автономно учреждение, съ това не ще рече, че се посѣга на неговата автономия. Същиятъ въпросъ ние ще разискваме и когато дойдемъ да разглеждаме бюджета на Университета. Но щомъ приемемъ това, тогазъ се поражда въпросътъ: какъ ние ще можемъ да бждемъ избавени отъ възможността, чрезъ съкращения да посѣгаме, въ дадения случай, на неприятни съдии? Защото, представете си, че въ този бюджетъ, чрезъ една забележка, ние гласуваме за съкращаването на 35-36 съдии и за закриването на две съдилища. Идущата година, следъ като сме уволнили съдиятъ, ще откриемъ тия съдебни мѣста отново, предъ видъ на туй, че се натрупала работа и ще назначаваме отново уволненитъ съдии. Това ще рече по единъ косвенъ начинъ да се посѣга на независимостта на българския съдия. Това нѣщо трѣбва да бъде избѣгнато.

Второ нѣщо. Когато, поради закриване на едно съдилище, единъ съдия остане безъ мѣсто, явява се въпросътъ, какво ще трѣбва да направимъ съ тоя съдия. Разбира се, поради това, че тоя съдия остава тая година безъ мѣсто, не се премахва възможността идущата година и по отношение на другитъ съдии да се постѣпи така и по тоя начинъ постепенно ще се нарушава принципътъ на несмѣняемостта на българскитъ съдии. Необходимо е, значи, когато се закрива едно съдилище, това да стане подъ едно условие: съкратенитъ съдии, при първа възможностъ, да бъдатъ настанени на служба. Тоя въпросъ дебатираме днесъ и си казвамъ мнението, за да не говоря после, когато ще се гласува законътъ за бюджета на държавата.

Г. г. народни представители! Търсѣше се формула — позволете ми да я дамъ и азъ. Забележката на стр. 25 гласи, че министърътъ може да освободи отъ длъжностъ съдии и прокурори въ съдилищата, въ които такива съкращения не се предвиждатъ. Азъ мисля, че въ тая забележка трѣбва да се каже, че въ тия случаи трѣбва да се постѣпва съгласно закона за устройството на съдилищата, за да бъдатъ гарантирани съдинитъ. Защото при разбирането, че ще се постѣпва съгласно закона за устройството на съдилищата, не се създава новела, по силата на която министърътъ да може да избира, кой съдия му е приятенъ и кой не му е неприятенъ. А въ закона за устройството на съдилищата сѣ предвидени съответнитъ институции: дисциплинаренъ съдъ и други висши инстанции, които ще ви кажатъ кои съдии, отъ общото

количество на българскитъ съдии, могатъ да бъдатъ съкратени. И второ, тѣ сѣ, които ще разрешатъ и другъ единъ въпросъ: дали нѣкои отъ днешнитъ съдии не биха пожелали да бъдатъ понижени, да речемъ отъ Касацонния съдъ въ апелативния или отъ апелативния въ окръжния, защото искатъ да бъдатъ добри съдии и да служатъ въ по-низка съдебна инстанция, щомъ като се закрива службата имъ въ по-висшата инстанция, въ която по-рано сѣ работили.

Тоя въпросъ, по мое разбиране, е сложенъ за разрешение днесъ, и трѣбва да бъде разрешенъ обективно, за да не хвърлимъ въ тревога правосъдното ведомство въ България — което за народното представителство днесъ е по-маловажно, отколкото да се нарушава принципътъ на несмѣняемостта на българскитъ съдии, или даже да стане споренъ тоя принципъ, чрезъ една забележка, вмъкната въ бюджетопроекта на министерството. По такъвъ начинъ, поставяйки въ тревога съдебното ведомство, да разстрои неговата психика, неговото спокойствие, тъй необходимо нужно при изпълнение на деликатната мисия, която съдията има да изпълнява.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да засегна още единъ въпросъ и да свѣрша, защото целта на моя говоръ предъ васъ не е толкова да изложя разбиранията си по отношение правосъдното ведомство, колкото — вече за пети пътъ ви го казвамъ — да предизвикамъ една декларация отъ г. министра върху основнитъ точки на неговата правосъдна политика. Касае се въпросътъ за санкциитъ надъ българския съдия. Добре, ние създаваме добри съдии, ние ще ги оградимъ съ тежки изпити, ние имъ поставяме единъ добъръ контролъ при изпълнението на тяхнитъ задължения, но, когато тѣ издадатъ своитъ решения, тогава изпълнителната властъ ще трѣбва да се ограничава вече.

Азъ искамъ да възбудя тукъ другъ единъ въпросъ — въпросътъ за прилагането на закона, г. г. народни представители. У насъ, мога да кажа, по отношение раздаването на углавното правосъдие, ние нѣмаме точно прилагане на законитъ и ние чрезъ политиката на нашата изпълнителна и законодателна властъ често създаваме у българскитъ съдии убеждението, че и да приложатъ закона сѣ вещина и добросъвестност, резултатъ не може да има. Кога е причината? Това сѣ честитъ амнистии, които ние даваме. Въ Европа обикновено се даватъ само политически амнистии. Ние, обаче, — не само при това правителство, ами при всички правителства отъ десетилѣтия насамъ — когато дойде моментъ да се даде една политическа амнистия, нареждаме цѣла редица постановления и покрай политическитъ престѣпници се амнистиратъ и най-големитъ проидохи и вагабонти. Това е едно посегателство върху българското правосъдно дѣло, което дава лоши резултати.

Най-сетне идвамъ на въпроса за помилванията. Ние имаме два вида помилвания. Едното — което не се пише въ вестникитъ — се дава по силата на правилника за затворитъ; щомъ престѣпникътъ е излежалъ 2/3, ако се не лъжа, отъ наказанието си, събира се комисия и го пушатъ.

Министъръ Д. Върбеновъ: Предсрочно освобождение.

Р. Маджаровъ (д. ст): Да, предсрочно освобождение. — Нанстина, това съществува въ добре устроени и правови държави, но въ изключителни случаи. У насъ то е станало правило. Можете да убие човѣкъ, ще ви осѣждатъ на смъртъ, ще ви намалятъ наказанието на 15 години, ще ви помилватъ, и на десетата година си отивате въ къщи, колкото и тежко да е извършеното престѣпление. Азъ бихъ желалъ да зная: счита ли се предсрочното освобождение като изключителна мѣрка или г. министърътъ му дава задължителенъ характеръ, което, споредъ моето разбиране, не трѣбва да се практикува, защото съ единъ обикновенъ правилникъ или наредба ние коригираме не, а отмѣняваме вѣзли въ законна сила решения. Азъ често, като министъръ, си позволявахъ да слагамъ резолюции, че не одобрявамъ тая работа, защото виждахъ ясно, че по този начинъ се отмѣняватъ вѣзли въ законна сила решения. И азъ не съмъ допущалъ, като министъръ, да се прекалява съ помилванията. Направете справка въ архивата на министерството и ще видите, че това е истина. Азъ бихъ апелиралъ и къмъ новия министъръ: стига съ тия постоянни помилвания! Защото, ако бихме поискали отъ г. министра да ни представи една смѣтка, колко

души сж помилвани въ продължение, да кажемъ, на последнитъ 15 години, вие ще видите, че има извънредно много случаи на помилване за ужасни престъпления. Когато единъ съдъ издаде смъртна присъда противъ нѣкого и вие следъ четири-петъ години видите този човѣкъ, когото три инстанции сж намѣрили виновенъ и сж го прадили на бѣсилка, да бжде помилванъ и да влѣзе пакъ всрѣдъ обществото и да се разхожда, макаръ и да е извършилъ най-ужасно, вулгарно престъпление, като убийство — съ това се убива правното съзнание на гражданитъ и авторитетътъ на сѣдилищата, които постановяватъ тия присѣди. И затуй и по този въпросъ бихъ апелиралъ: когато действително ще накараме сждинитъ да работятъ, ние, като законодателна и изпълнителна властъ, трѣбва да имаме по отношение на сждебната властъ задължението да почитаме прилагането на закона, да се подчиняваме на разпоредбитъ на сѣдилищата и да не се ползуваме отъ привилегиитъ, които законътъ ни дава — често да изпортваме, по единъ скандалиозенъ въ много случаи начинъ, добросъвестни и съ голѣма вещина и загриженост издадени присѣди отъ нашитъ сѣдилища.

П. Панайотовъ (нац. л.): Нѣщо повече, въ миналия режимъ затворници се обираха и убиваха.

Р. Маджаровъ (д. ср.): Та, г. г. народни представители, азъ се спрѣхъ върху тѣзи въпроси при почване разглеждането на бюджетопроектитъ и бихъ молилъ — и съ това свършвамъ — г. министърътъ на правосѣдието да ни каже своето гледище по разпредѣлението на сждебнитъ инстанции, на сждебнитъ мѣста и сждебнитъ лица, на основание на кои принципи той смѣта да направи това разпредѣление, намира ли той основание въ обективната сждебна география, която правителството има. И азъ бихъ го молилъ да се съгласи съ моето мнение — че има и окръжни сѣдилища, и мирови сѣдилища, които стоятъ въ нашитъ бюджети, тегнатъ имъ, безъ да облекчаватъ сждѣжитъ се. Второ, да ни каже по какъвъ начинъ за въ бждеще ще се подбиратъ сждинитъ, ще се контролиратъ и ще бжде запазвана тѣхната неприкосновеност. И, най-сетне, трето, да ни каже по какъвъ начинъ издаденитъ решения и присѣди ще могатъ да бждатъ зачитани. Защото, казахъ, изпълнителната властъ, по отношение присѣдитъ по углавни дѣла, върши намѣса; тамъ често министерската рѣка се шири безъ контрола на обществото, за да пуца престѣпници, а въ много случаи и ние, Народното събрание, се занимаваме съ такива случаи; вие ще видите това отъ прошенията, които ще разглеждаме тукъ, че се занимаваме съ решение на прошетарната комисия, взето безъ вещина, по спорове, които сж се водили по 30-40 години, и ние ги разрешаваме — на това село да се даде туй, на онова село да се даде онуй и т. н. — и правимъ по такъвъ начинъ нездрава сждебната властъ въ нейнитъ постановления. Ако искаме да имаме правова държава, това не значи да имаме само добри закони, това не значи да имаме само добри сждини, това не значи да имаме само добри решения и присѣди, издадени отъ сждинитъ, но това значи и, веднѣжъ издадени тия присѣди и решения, тѣ да бждатъ изпълнявани; това значи ние, изпълнителната властъ и законодателната властъ, да се подчиняваме на това, което ни е представено. Това е правова държава, каквато, за голѣмо съжаление, не сме ние. Ние си спомняме, че България трѣбва да стане правова държава само тогава, когато се засѣгатъ нашитъ интереси; но когато се засѣга интересътъ на отдѣлния гражданинъ, въ отправление на функциитъ му като гражданинъ по отношение на гражданинъ и на общество къмъ гражданинъ и обратно, тогава никой не мисли, че много малко е развито правното чувство у българския народъ. А това ще зависи отъ начина, по който министърътъ слага своята политика по правосѣдното дѣло, и отъ пътя, по който той ще я изпълнява. Азъ бихъ желалъ да чуемъ ние, народното представителство, какъ за въ бждеще той ще постѣпва. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Никола Думановъ.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Разисквайки по бюджетопроекта на Министерството на правосѣдието, не можемъ да не се спремъ на известни въпроси, които отдавна вълнуватъ правницитъ не само у насъ, но и въ другитъ страни.

Сждебната властъ е третата властъ съ конституционенъ произходъ. Тя трѣбва да бжде напълно независима и да бжде организирана така, че, съзнавайки нейната сжщностъ и нейния произходъ, да я издигнемъ на оная висота, която модерната държава изисква.

Днесъ, както е уредена несмѣняемостта на нашитъ сждини, можемъ смѣло да кажемъ, че сждебната властъ, административно поне, не е добила оная своя независимостъ, която се налага да притежава тя. Нѣкога, когато държавата не е била така модерно организирана и когато тритѣ власти — сждебна, законодателна и изпълнителна — не сж били тѣй отдѣлени и тѣхната независимостъ не е била доусъвършенствувана, сж се водили редица спорове, докато най-после се е разбрало, че за вътрешното спокойствие на една страна, за нейното правилно развитие е необходимо сждебната властъ да бжде така организирана, че тя да бжде една автономна властъ, за да може да бжде гарантирано както правораздаването, така и независимостта на сждинитъ, а сжщо да бжде осигурена и каузата на онѣзи, които търсятъ въ сждилището защита на своитъ права.

Въ Франция, където по-малко има виѣшателство върху властъ, въ лицето на централната административна властъ, въ лицето на правителството чрезъ министра на правосѣдието, и където по-малко случаи на влияние се наблюдаватъ, въпрѣки туй и тамъ реорганизирането на сждебната властъ отдавна е привлѣкло погледитъ на голѣмитъ френски правници. Известни вѣшателства на централната властъ при известни по-забележителни процеси, които вълнуватъ по нѣкой път по-голѣма частъ отъ населението или пъкъ засѣгатъ известни политически въпроси, сж послужили като мотивъ да се потърси единъ пътъ за реорганизиране на сждебната властъ.

Азъ нѣма да се спирамъ надълго върху този въпросъ, поради краткото време, съ което разполагамъ при тия дебати; не мога, обаче, да не кажа това, което днесъ се поддържа отъ много авторитетни правници. За да се предотврати всѣка намѣса на изпълнителната властъ въ прерогативитъ на сждебната властъ, се предлага по-голѣма автономностъ на самата сждебна властъ, като министърътъ на правосѣдието бжде ограниченъ въ възможността да повишава сждинитъ и да ги премѣства. По нашия законъ за сждоустройството, министърътъ разполага още съ достатъчно свобода, за да може отъ нѣколко представени за една и сжща длъжностъ сждини да подбере този, който не е най-способниятъ, но който е, може би, най-удобниятъ. И ако погледнемъ на състава на известни сждилища, на начина, по който известни сждини авансиратъ, не можемъ да не констатираме печалния фактъ, че не всѣкога най-способнитъ, най-добритъ правници, най-изпитанитъ, най-твърдо решенитъ да служатъ на законитъ, да ги съблюдаютъ и да даватъ най-голѣма гаранция за едно правораздаване получаватъ онова авансирание, което тѣхнитъ способности, тѣхнитъ лични качества заслужаватъ.

Набелязватъ се нѣколко начина, по които сждебната властъ може да бжде извадена отъ тази зависимостъ, като се създаде една по-висша сждебно-административна единица, въ лицето на Върховния касационенъ съдъ, въ общото му събрание, разполагащъ съ даннитъ и сведенията, които му даватъ апелативнитъ сждилища, той да представя за всѣки конкретенъ случай единъ кандидатъ — а не трима — за да бжде отбелязанъ и назначенъ. Сжщо тѣй, дисциплинарната отговорностъ на сждинитъ и тѣхниятъ дисциплинаренъ надзоръ да бжде даденъ въ рѣцетъ на едно тѣло много по-независимо, отколкото е днешното тѣло, което се занимава съ провинения на сждинитъ. Защото, докато въ дисциплинарния съветъ участвуватъ и непосредствени органи на министра на правосѣдието — началникътъ на гражданското отдѣление и главенъ инспекторъ — ние нѣма да бждемъ сигурни нито въ събирането на материала за обвинението на известенъ сждиня, нито пъкъ въ правилното разглеждане на дадено дисциплинарно дѣло. И, по такъвъ начинъ уредена несмѣняемостта на сждинитъ, ще бждемъ повече сигурни, че ще изберемъ сждини съ по-високъ моралъ, съ по-добри лични качества, и че централната властъ както въ подреждането на сждинитъ и въ тѣхния съставъ, така и въ авансиранията, въ премѣстванията и въ дисциплинаритъ имъ наказания нѣма да има възможностъ да подбѣра удобни ней сждини.

За честта на нашето правосѣдие, азъ трѣбва да отбележа, че ние не сме свидетели на голѣми скандали, където да бжде застрашено правораздаването по единъ очевиденъ начинъ. Обаче не можемъ да не наблюдаваме известни единични случаи, въ които долу, въ по-малкитъ сждилища, такова влияние прониква. Безъ да желая да

конкретизирамъ, да си служи съ примѣри — защото нѣма ашо никого да упреквамъ въ това отношение — онѣзи, които сж въ връзка съ нашитѣ съдилища, не могатъ да не сподѣлятъ моитѣ думи и моитѣ мисли.

Другъ единъ въпросъ, който отдавна се дебатира у насъ, е въпросътъ за несмѣняемостта на прокуроритѣ. Дошао е време прокурорската власт да бѣде несмѣняема не само поради съображения за правна сигурност и правораздаване, но и поради политически причини. Ние нѣма да достигнемъ скоро времето, когато администрацията ще престане да се мѣси въ междупартийнитѣ борби преди изборитѣ, по изборитѣ или около изборитѣ, защото онѣзи реформи, които се повдигатъ въ нашия политически животъ, които се дебатираатъ тукъ и другаде, не сж още тъй прилегли на нашата политическа действителностъ, та да можемъ да кажемъ, че скоро ще доакаме момента, когато чиновникътъ ще бѣде само чиновникъ, когато организиранитѣ партизани ще се борятъ съ силата на своитѣ идеи и ще търсятъ съ силата на своитѣ програми адепти и избиратели. Днесъ, когато политическитѣ борби сж по-остри, ние често пѣти влизаме въ конфликти и много често нашитѣ граждански свободи се суспендиратъ и сж въ опасности. Не можемъ да отидемъ нито при околийския началникъ, нито при окръжния управителъ, нито при министра на вътрешнитѣ работи, за да получимъ ефикасна и навременна защита на стѣсненитѣ наши политически свободи; търсимъ я при непосредствения блюстител на свободитѣ — г. прокурора.

Тукъ, отъ тая трибуна, за несмѣняемостта на прокуроритѣ сж говорили мнозина отъ различни партии, и сж говорили всѣкога, когато сж били въ оппозиция, защото тогава сж чувствували, колко необходима и колко навременна е тая реформа — прокурорътъ да бѣде несмѣняемъ. Но налага се прокуроритѣ да бѣдатъ несмѣняеми и по други причини; не само да гарантиратъ конституционнитѣ свободи на българскитѣ граждани, за да се канализиратъ нашитѣ партийни борби, но и затова, защото тѣ сж господари на съдебното следствие, да го внесатъ съ заключение да бѣде прекратено, или съ обвинителен актъ. Тѣ сж, които наблюдаватъ съдебното дирене, тѣ сж, които контролиратъ действията на полицията по задържанята, и тѣ сж, които даватъ десетдневния срокъ на администрацията, за да бѣде задържанъ заподозрениятъ въ престѣпно деяние. Всички, значи, чувствуваме, че прокурорътъ разполага съ голѣма власт и че днесъ е стѣсненъ да упражнява тая своя власт и да бѣде единъ безпристрастенъ изпълнител на закона. Защото ние не сме стигнали до тамъ, што онѣзи, които могатъ да бѣдатъ уволнени безъ никаква мотивировка, въ интереса на службата, да ставатъ герои и да бранятъ нашитѣ свободи. Въ едно време, когато животътъ е труденъ и прехраня мажко се намира на свободното поприще, не можемъ да искаме отъ прокуроритѣ да бѣдатъ такива герои — да презратъ своята служба и да изпълнятъ закона. И ние, които живѣемъ по-отблизо въ партийнитѣ борби, много пѣти се връщаме отъ прокурорския паркетъ съ едно стѣснение, че сме поставили прокурора на тѣсно и че сме свидетели какъ единъ добросъвестенъ човѣкъ, който иска да изпълни закона, е стѣсненъ да го изпълни, защото не може да рискува своята служба.

Това имамъ да кажа, що се отнася до несмѣняемостта на съдебната властъ въ всички нейни поддѣления.

Прокурорската властъ трѣбва да бѣде несмѣняема още и заради туй, защото често пѣти несмѣняемостта на съднитѣ я измѣстваме, като единъ съдия, който е вече заслужилъ известно авансиране, отъ несмѣняемъ го правимъ прокуроръ съ повишение, за да можемъ впоследствие да го уволнимъ и по такъвъ начинъ да заобикаляме несмѣняемостта на съдебната властъ. Нѣма защо г. министърътъ да взема така много лекомислено това, защото напоследѣкъ сж известни нѣкои случаи, които предизвикаха намѣсата и на организираната наша адвокатура, и на организираното съдебно съсловие по тия размѣствания, които не сж много красиви и препорѣчителни.

А. Капитановъ (з): Но самоубийства нѣма.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Стамболовизмътъ може да нѣма, но произволи съществуватъ. (Смѣхъ)

Н. Стамболиевъ (з): Самоубийства, г. докторе, не стамболовизмъ!

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Самоубийства! Извинете, че лошо чухъ!

Н. Стамболиевъ (з): Недоразумение.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): По самия бюджетпроектъ, ние имамъ да изтъкна нѣколко дефекта, що се отнася до съкращаването на съдии и съдилища. Ние ще бждемъ сезирани въ близкото бждеще съ единъ законопроектъ за облекчение работата на Касаціонния съдъ. Така, както се изнася въ пресата, ползувамъ се отъ случая предварително да кажа, че той не е обмисленъ отъ всички страни. Който пѣти отъ Министерството на правосъдието излиза една инициатива за облекчение работата на Касаціонния съдъ и на по-горнитѣ инстанции, ние виждаме едно бюрократично проявление. Хората гледатъ да облекчатъ своята работа административно, да съкратятъ спороветѣ, безъ да държатъ смѣтка, че съ това страдатъ известни правни интереси. Въ миналото Народно събрание, когато се прокарваше измѣнението на закона за гражданското съдопроизводство, г. Кулевъ тоже си позволи да иска тая реформа така, както тя се иска сега. Ние въ правосъдната комисия не се съгласихме по следнитѣ съображения. Не може да се иска допълнителната касаціонна жалба да бѣде мотивирана въ известенъ срокъ следъ решаване на дѣлото и то поради следнитѣ причини. Защитата по съществото е претрупана съ работа и не може да напише една подробна касаціонна жалба въ известенъ срокъ, наприимѣръ, два месеца, откакъ изтече срокътъ за подаване основната касаціонна жалба, или два месеца, откакъ постѣпи дѣлото въ Касаціонния съдъ. Защото, за да се напише такава касаціонна жалба, добре мотивирана, съ всичкитѣ ѝ възможни касаціонни оплаквания, е необходимо преди всичко мотивировката на съда да бѣде свършена, да бѣде дадена въ срокъ; второ, необходимо е адвокатътъ, който ще пише касаціонната жалба, да бѣде надминалъ необходимитѣ познания за инстанцията по същество. Отъ друга страна, касаціонната практика често пѣти се мѣни, а най-често пѣти има въпроси, които у насъ не сж засегнати, защото ние сме една млада държава, съществуваме отъ скоро време и известни въпроси дори у насъ за прѣвъ пѣтъ не сж сложени за разглеждане предъ касаціонната инстанция.

Нека призная и единъ другъ дефектъ, личенъ, на адвокатурата. Той е, че никога на единъ защитникъ по същество нѣма да бѣде заплатенъ трудътъ за подаване на една касаціонна жалба. А, за да се напише една касаціонна жалба, е необходимо цѣлото дѣло по съществото да бѣде проучено всестранно и сравнено съ мотивировката на съда отъ фактическа и правна страна. Това не може да бѣде направено въ инстанцията по същество толкова скоро, защото никога единъ такъвъ голѣмъ трудъ нѣма да бѣде заплатенъ. И ние често пѣти виждаме какъ дори единъ грижливъ защитникъ по същество не би могълъ да подготви една касаціонна жалба такава, какъто ще подготви онзи, който е вече ангажиранъ да защити дѣлото предъ последната и формална инстанция.

Тоже не може да бѣде одобрено и онова измѣнение, което цели да създаде известенъ по-голѣмъ срокъ за подаване на допълнителна касаціонна жалба по углавнитѣ дѣла.

Н. Гавриловъ (нац. л.): Ние не разглеждаме този законопроектъ.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Азъ знамъ, че не го разглеждаме, но казвамъ това, за да се знае отъ тия, които смѣтатъ да го внесатъ, защото, като се правятъ такива реформи, ние трѣбва да бждемъ внимателни. Понеже сега не се разглежда този законопроектъ, азъ изоставямъ този въпросъ, защото има други въпроси, които ще спратъ нашето внимание.

Н. Пжларевъ (д. ст): Засѣга принципа на бързото правосъдие. (Възражения отъ мнозинството)

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Нетърпеливи сж господата!

А. Кантарджиевъ (д): Ние сме търпеливи, но Вие стѣ много нетърпеливи. Говорите по материя, която сега не трѣбва да се разисква. Губимъ си напразно времето!

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Азъ говоря за тия съкращения, г. г. нетърпеливи народни представители, и казвамъ да слушате, защото сме сезирани съ намаление състава на Касаціонния съдъ, защото идва единъ законопроектъ, който оправдава това намаление.

А. Кантарджиевъ (д): Това фактически не е вѣрно.

Н. Пжларевъ (д. ст): Така се мотивира и г. министърътъ.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Азъ говоря това, за да ви кажа, че това съкращение иначе не може да бъде оправдано, а се оправдава съ единъ законопроектъ, който ще намали работата на Касационния съдъ и следователно, съкращаването на едното отделение.

А. Кантарджиевъ (д): Ако бѣхте отзарана въ бюджетарната комисия, щѣхте да чуете аргументацията на г. министъра на правосъдието и щѣхте да видите, че Вашитѣ приказки сѣ излишни.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): За Васъ може да сѣ излишни, но за мене не сѣ излишни. Азъ нѣмамъ претенцията да казвамъ, че нѣкой говори излишни работи. Азъ мисля, че съмъ малко по-старъ отъ Васъ, за да нѣмате тази нескромность да правите на мене тази бележка.

Съкращения въ последната инстанция сѣ неоправдани, затова, защото Касационниятъ съдъ е претрупанъ съ работа и защото нѣма нищо по-опасно отъ това да връщаме дѣла отъ Касационния съдъ въ инстанциитѣ по същество, за да ги приучваме да ставатъ касационна инстанция. Азъ бѣхъ свидетелъ, какъ въ Русенския апелативенъ съдъ единъ денъ се гледаха 85 касационни дѣла, върнати отъ Касационния съдъ по единъ другъ законъ за облекчение работата на Касационния съдъ. Тия дѣла бѣха разгледани за 15 минути и решени съ потвърждение на всички решения при съзнание, че има нарушения, защото апелативниятъ съдъ чувствува, че сѣ пратени да ги чисти, а не да правораздава.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не само въ Русенския, това бѣше и въ Софийския и въ Пловдивския апелативни съдилища.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Съкращения може да станатъ въ известни малки инстанции по сѣщество, които сѣ облекчени вече отъ работа, а не въ по-горнитѣ инстанции, където сѣ затрупани дѣлата. Въ първата инстанция — мировитѣ съдилища и окръжнитѣ съдилища — дѣлата вървятъ днесъ съ свѣтлавица бързина, а въ апелативната инстанция стоятъ по петъ години неразгледани. Следователно, нѣма смисълъ отъ такива съкращения и отъ закриването на едно отделение отъ Касационния съдъ, като търсимъ другъ начинъ за облекчаване неговата работа — подбирайки правораздаването и компрометирвайки го.

Когато се закриватъ или откриватъ нови съдилища, мирови или окръжни, не могатъ да се закриватъ или откриватъ произволно. Не е достатъчно да се открие едно мирово съдилище, да му се даде седалище и да смѣтаме че сме разрешили всички въпроси, които сѣ свързани съ откриването на това съдилище, тъй като необходима е, преди всичко, адвокатура, която е единъ общественъ надзоръ за правилното правораздаване. Единъ съдия, който и да е, би могълъ да се увлѣче въ начина на правораздаването, би могълъ въ известни уединени мѣста да се поддаде на известно влияние. Често пѣти мировиятъ съдия въ малкиятъ центровете не разполага съ известни закони и се поставя въ невъзможность да се справи съ всички въпроси, които възникватъ по дѣлата.

Но ще трѣбва да констатираме една печална истина — че както закриванията, така и откриванията на първоинстанционнитѣ съдилища не ставатъ по силата на това, че известни правни нужди сѣ се набулявали, но затова защото известни обещания отъ партизанитѣ сѣ се давали; единъ, ангажиранъ къмъ приятелъ — трѣбва да му открие съдилище; другъ, ангажиранъ къмъ известно политическо течение, за известенъ изборенъ успѣхъ, открива съдилище; нѣкъде нѣкому арка му направили и радушно го приели, приветствени слова му държали — открива тамъ съдилище. Не можемъ да вървимъ по този пътъ, не така изкуствено трѣбва да бѣдатъ създавани съдилищата.

Другъ единъ въпросъ, на който искамъ да се спра и който не засѣга прѣко бюджета, но засѣга нашето правосъдие, е въпросътъ за системата на помилванията, която напоследъкъ става много опасна за нашия правенъ животъ. Днесъ ставатъ безразборни и голѣми помилвания. Азъ разбирамъ, когато законодателното тѣло въ съгласие съ правителството, за известни нарушения отъ фискаленъ характеръ, за известни политически престѣпления или за известни други престѣпления, които сѣ масови, поради това, че се е преживѣлъ единъ лошъ моментъ, който е създавъ условия за нарушение на известни закони, да си позволи галантноста да изличи както осѣдителната присѣда, така и нейнитѣ послѣдствия. Но въ помилванията трѣбва да има известенъ разумъ и трѣбва да се следва известна криминална политика. Помилванията се създадохъ следъ голѣми борби въ криминалната наука и въ наказателното право.

Известенъ човѣкъ може да бѣде и невинно осѣденъ — има такива случаи — но другъ може да бѣде осѣденъ като виновенъ и да дава известни гаранции, че може да бѣде добъръ гражданинъ въ бъдеще, че се е поправилъ, съзналъ е своята вина и не представлява абсолютно никаква опасность. Затуй се създаде въ наказателното право и въ законитѣ предсрочното освобождаване, като се създадохъ и специални комитети и патронажи, които посещаватъ осѣденитѣ, задържанитѣ, арестантитѣ, за да набелязватъ кои отъ тѣхъ още представляватъ известна опасность за обществото, кои не трѣбва да бѣдатъ пуснати, на кои трѣбва да бѣде направено особено въздействие и за кои е настѣпилъ моментътъ да бѣдатъ пуснати на свобода. Но днесъ помилванията сѣ масови, за голѣмитѣ празници помилватъ по 500—600—700 души и не се помилватъ по онѣзи начини, които оправдаватъ една криминална политика. Наидобре кой знае кой трѣбва да бѣде помилванъ? Оная институция, която ние сме създали съ правилници и която се състои отъ директора на затвора, председателя на окръжния съдъ и прокурора, които иматъ възможность да следятъ за поведението на престѣпницитѣ, които иматъ възможность дори да разполагатъ съ дѣлото, да гледатъ дѣнитѣ, по които е станало известно осѣждане, и да благоразсѣдятъ дошло ли е време за помилване или не. Но азъ, съ рискъ дори да повдигна известни прѣния, които нѣмамъ желание да повдигамъ, ще кажа, че голѣма частъ отъ помилванитѣ не сѣ представени отъ онѣзи комисии, които представятъ затворници за помилване. Ако комисията отъ директора на затвора, председателя на окръжния съдъ и прокурора не е счела едно лице за назрѣло да бѣде помилвано и не е указала въ какъвъ размѣръ трѣбва да бѣде намалено наказанието му, азъ мога смѣло да поставя въпросъ: онзи, който прави списѣка и го праща въ двореца на Негово Величество за утвърждаване, каква възможность е ималъ да провери манталитета на дадено осѣдено лице, да провери неговото обвинение, да проследи неговото поведение въ затвора и да каже: „Азъ намирамъ, че е дошло време да бѣде представено за помилване“? Тукъ г. министърътъ ще трѣбва да се вслуша въ шума, който отдавна вече премина границитѣ на единъ окръженъ съдъ и който е доста тревоженъ. Азъ ще сезирамъ наскоро г. министъра на правосъдието съ едно специално питане, но чакамъ да се привърши анкетата на Пѣвненския адвокатски съветъ, която е събрала много данни за помилванията, които сѣ станали тамъ по единъ аномаленъ начинъ, по единъ опасенъ начинъ, по единъ начинъ, който излага г. министъра и известни органи. Ще ви цитирамъ нѣколко случая, за да не се счита, че желая да правя диверсия.

З. н. Захариевъ (з): Това нѣма нищо общо съ бюджета.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Има много общо, защото ние даваме пари за затворитѣ, ние даваме пари за правосъдното дѣло; защото ние знаемъ, че когато единъ човѣкъ е осѣденъ и влиза въ затвора, то това става, защото е нарушилъ законитѣ, защото е извършилъ престѣпление; защото обществото, което дава пари за правораздаването, трѣбва да знае законитѣ писани ли сѣ, за да бѣдатъ спазени, или сѣ писани, за да не бѣдатъ спазвани; и най-после, г-да, защото ние плащаме на съдилищата да осѣждатъ, защото искаме да се зачита авторитетътъ на законитѣ. Ние не можемъ да позволимъ осѣденитѣ безразборно да излизатъ отъ затвора, за да съществуватъ днесъ въ българската нещастна държава максимата: нарушавайте законитѣ, вършете престѣпления — утре ще се намѣри нѣкой да ви помилва, стига да си продадете нивата или воловетѣ и да дадете пари на известни лица, които могатъ да ви представятъ по надлеженъ неофициаленъ редъ за помилване.

П. Попивановъ (з): Напълно съмъ съгласенъ съ Васъ, но кажете това и на г. Смиловъ, защото на 9 юний, когато бѣхме арестувани народнитѣ представители въ казармата, той дойде тамъ съ автомобилъ и каза: „Тукъ ли е Квацковъ?“ — „Да, тукъ е“. Хвана го подъ рѣка и съ автомобилъ го закара въ къщи, освободи го отъ затвора. Той наистина бѣше невиненъ, но и насъ невинно задържаха въ затвора. Така освобождаваше министърътъ на правосъдието тогава.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Ако г. Смиловъ е направилъ това, и той заслужава сѣщия бѣлажъ. Вината на едного не оправдава другого и не му дава право да върши сѣщото.

Азъ ще ви кажа само нѣколко факти, за да подчертая защо и какъ ставатъ известни помилвания.

Въ гр. Плѣвѣнъ преди една година единъ селянинъ отъ Севлиево води слугини за София. По пътя между града и гарата биватъ нападнати водачътъ и слугинитъ отъ едно лице съ револверъ въ ръка, което извиква: „Азъ съмъ Дочо Узуновъ, горе рѣцетъ“. Вдигатъ си рѣцетъ и той избира най-хубавата мома, отвлича я въ лозята, обезчестява я и открадва паритъ имъ. Осъденъ е билъ този човѣкъ и за други шестъ престѣпления, но следъ като стоя само една година въ затвора, го помилватъ. Кой нарежда неговото помилване?

Д. Ачковъ (нац. л. о): Комисията!

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Отъ комисията той не е представенъ. Лошитъ езици казватъ, че си е послужилъ чрезъ мѣстни влиятелни лица, че сж били дадени точно 30.000 л. за да се изкупи помилването му чрезъ подписа, който полага Негово Величество, безъ да знае той кого помилва — пъкъ и не е длъженъ да знае.

Н. Гавриловъ (нац. л.): Кажете, кой е този господинъ?

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Това е синътъ на Маринъ Сжбевъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Кажете, кой го е предложилъ за помилване и кой е вземалъ паритъ?

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Ако говоря неистина, нека стане нѣкой — тукъ има народни представители отъ гр. Плѣвѣнъ — да ме опровергае и азъ ще призная, че права диверсия. Нека г. Мариновъ да каже, говоря ли истината или не.

Н. Гавриловъ (нац. л.): Кажете името на лицето.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Малкото му име не зная, но той е синъ на Сжбевъ. Нека г. Мариновъ и г. Таславковъ, които сж отъ Плѣвѣнъ, да кажатъ истина ли е това или не.

Другъ фактъ. Въ гр. Плѣвѣнъ три лица — секретарътъ на сѣднията-изпълнителъ, подсекретарътъ на окръжния сѣдъ и едно трето лице длъжникъ — откраднаха две изпълнителни дѣла, по които лицето длъжникъ е осъдено да заплати 80.000 л. и, понеже не е могълъ да намѣри срѣдства да плати задълженията си, имотътъ му се описва. Решаватъ да ликвидиратъ и открадватъ изпълнителнитъ дѣла. Сега сж помилвани двамата отъ тѣхъ. Кои, мислите, сж помилвани? Този, който е открадналъ дѣлата и длъжничкътъ, а посредникътъ не е помилванъ. Защо? Защото сж постѣпили по сѣщия начинъ. Господата, които взематъ пари въ Плѣвѣнъ за подобни помилвания, сж Ваши колеги, г. министри, членове сж на Вашата партия.

Министъръ Д. Върбенковъ: Това не е вѣрно.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Понеже тѣ не сж представени за помилване отъ надлежната комисия, а, вне ги помилвате, не считате ли, че падатъ известни отговорности и подозрения върху Васъ или върху друго лице? Азъ считамъ, че е дошло време при помилванията да се следва друга система и да престанемъ да си служимъ съ една система, която измѣства чѣлата наказателна политика и създава половицата: „Вършете престѣпления, считатъ да имате една нива да я продадете, ще излѣзете отъ затвора“. (Ржколяскания отъ националибералитъ обединени)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата на родниятъ представителъ г. Анастасъ Капитановъ.

А. Капитановъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Сложенъ е за разглеждане на второ четене бюджетопроектътъ на Министерството на правосъдието. Вѣрно е, че той буди интересъ не само защото минава пръвъ на второ четене, но и защото Народното събрание съ особено внимание следи, каква политика се чертае съ този новъ бюджетъ на Министерството на правосъдието. Азъ смѣтамъ, че единъ отъ устонитъ на всѣка правова държава е правосъдието. Народътъ крепи държавата съ своето правно чувство, но ако не е сждебната властъ, ако не е правосъдието, ние бихме имали анархия и би се дошло до едни конфликти, които не биха могли да бждатъ изравнени.

Ето защо днесъ, когато разглеждаме бюджета на Министерството на правосъдието, азъ моля г. г. народнитъ представители да се отнесатъ съ нужното внимание къмъ

онѣзи мисли, които ще нахвърлямъ тукъ предъ васъ, за да можемъ действително съ този бюджетъ да начертаемъ една правилна политика за правораздаването въ страната. Макаръ днесъ отъ всички страни да се искатъ съкращения, да се искатъ икономии, азъ ще кажа, че не навсѣкжде могатъ да ставатъ икономии и съкращения, а най-малко могатъ да стазатъ за смѣтка на правосъдието, особено днесъ, когато ние, които искаме да ликвидираме съ едно минало, създадохме маса нови закони, които създаватъ много и много работа на сѣдилищата. Ние гласувахме неотдавна закона за облекчение на длъжничитъ, закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ, закона за превантивния конкордатъ и други закони, които хвърлятъ въ рѣцетъ на правосъдието решени вече дѣла. Преди създаването на тия закони до правосъдието се отиваше само когато имаше споръ, но днесъ, казвамъ, ще отидатъ предъ сѣдилищата и решени дѣла. Споредъ декларацията на г. министра на правосъдието въ бюджетарната комисия, ние имаме 604 хиляди висящи изпълнителни дѣла, отъ които, съгласно новитъ закони, които създадохме, около 1/4 ще отидатъ наново въ сѣдилищата. Вие знаете, че споредъ тѣзи закони, които създадохме, ония дѣла, които сж ликвидирани, по които сж изискуеми сумитъ, които сж при сѣднитъ-изпълнителни, ние ги връщаме отново при сѣднитъ, за да кажатъ, кои длъжници иматъ право да се ползватъ отъ отсрочка и каква да бжде тя и кои иматъ право да се ползватъ отъ намаляние на задълженията си. Ако това е тѣй, не зная дали въ едно време, когато създаваме за правосъдното ведомство много повече работа, отколкото то е имало вчера, може да бжде оправдано да искаме съкращения по бюджета на това ведомство.

Отъ друга страна, известно е на народното представителство, че е внесенъ законопроектъ, съ който се иска заличването на забележката къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство. Въ тази забележка сж указани редъ дѣла, които сж подсѣдни на мюфтийскитъ сѣдилища. Щомъ съ този законопроектъ премахнемъ компетенцията на мюфтийскитъ сѣдилища по тия дѣла, тѣ ще трѣбва да се отнесатъ въ гражданскитъ сѣдилища. Отъ сведенията, които можахъ да събера много набърже, се оказва, че у насъ има 14 окръжни мюфтийски сѣдилища и 19 мюфтийски намѣстничества, кждето сѣщо така има сѣдилища, или всичко отъ 33 мюфтийски сѣдилища ще се отнематъ дѣлата, които досега сж били подсѣдни тѣмъ по силата на забележката къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство. А тия дѣла не сж малко, г. г. народни представители. По смѣтката, която азъ имамъ тукъ, само дѣлата, които идатъ въ София, като касационни, сж 1.200. Въ тѣзи 33 мюфтийски сѣдилища дѣлата наближаватъ 4.000 и отъ тѣхъ едната трета — именно бракоразводнитъ дѣла, които сж предвидени въ п. 3 на забележката къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство — ще останатъ пакъ подъ компетенцията на сѣдитъ сѣдилища; следователно, около 3.000 дѣла годишно, които досега сж били решавани отъ мюфтийскитъ сѣдилища, ще отиватъ занаяпредъ въ гражданскитъ сѣдилища, за да бждатъ тамъ решавани. Така че съ този законопроектъ ние ще увеличимъ работата на гражданскитъ сѣдилища.

Освенъ това, неотдавна тукъ мина законътъ за облекчение работата въ сѣдилищата, специално въ Върховния касационенъ сѣдъ. Ако съ специални закони ние се мчимъ да облекчимъ сѣдилищата, за да могатъ тѣ по-бързо да работятъ, не зная съ какво може да се оправдаятъ нѣкакви съкращения въ тѣхъ. Може би съ общия повикъ, че трѣбва да се правятъ съкращения. Но специално за бюджета на Министерството на правосъдието азъ смѣтамъ, че г. министърътъ самъ трѣбваше да поиска да не става намаляние на персонала въ неговото министерство. Тѣзи, които боравятъ съ сѣдилищата, знаятъ, че правното чувство на българския гражданинъ се накрънява, когато той види, че едно дѣло, заведено, да кажемъ, отъ преди 10 години, още не е свършено. Затова принципътъ, на който служи нашата организация — Земледѣлскиятъ съюзъ — е бързо, близко и леснодостъпно правосъдие. Като изхождамъ отъ този принципъ, азъ желая да бжде създадено това бързо и леснодостъпно правосъдие до-толкова, доколкото позволяватъ срѣдствата на държавата. Отъ миналитъ бюджети можемъ да видимъ, че въ миналото сме се доближавали малко до тая максима — да бжде правосъдието бързо. Наистина, подвижнитъ мирови сѣдилища бѣха премахнати презъ 1924 г., но отъ една статистика, която имамъ, се вижда, че въ миналото сѣдилищата сж били повече, отколкото сж днесъ. Въ 1922/1923 финансова година имаме въ страната 264 мирови сѣдилища съ 1517 души персоналъ. По настоящия бюджетъ, тѣй както сж намалени, съ малкитъ измѣненни,

които станала въ комисията, имаме 152 мирови съдилища съ 1403 души персонал въ тях. Вземамъ отъ лично, г. г. народни представители, бюджетътъ за 1922/1923 финансовъ година и сравненъ съ бюджета за 1932/1933 г. показва, че навсякъде персональтъ е билъ малко по-голямъ, отколкото сега, макаръ и при оскудени сръдства, понеже се е имало предъ видъ да може правосъдието да бжде по-близо до народа и по-лесно достъпно. Азъ съмъ съгласенъ съ изказаното мнение както въ бюджетарната комисия, така и тукъ, че действително, когато искаме да имаме бързо правосъдие, неоправдано е съкращаването на персонала въ тия съдилища. Днесъ въ окръжнитъ съдилища, напр., съ съкратени по единъ членъ, което се отразява върху бързината на правосъдаването. Азъ ще ви приведа една статистика за нашия съдъ: сръдно на единъ съдия се падатъ 200 дѣла. Ако ние махнемъ само по единъ съдия, ние ще задръстимъ съда съ тия 200 дѣла. Ако днесъ окръжнитъ съдилища наближаватъ да дойдатъ ажуръ и ако дѣлата могатъ да бждатъ насрочвани една презъ три месеца, което е желателно; ако маса дѣла отъ окръжнитъ съдилища съ изпратени въ по-горнитъ инстанции и още не съ разглеждани — напр., Русенскиятъ апелативенъ съдъ едва сега разглежда дѣлата, които му съ изпратени преди 5 години — азъ не зная дали ще бжде отъ много голъма полза, когато искаме да съкратимъ по единъ членъ въ единъ апелативенъ или единъ окръженъ съдъ, защото работата, която извършватъ тия съдилища, съ това ще бжде отегчена. Особено смѣтамъ неоправданно, г. г. народни представители, съкращаването на низшия персоналъ въ Върховния касационенъ съдъ — съкращаватъ се секретаритъ. Азъ смѣтамъ, че секретаритъ на едно отделение е душата на отделението.

Министъръ Д. Върбенювъ: Не е така.

А. Капитановъ (з): Моля Ви се, г. министре. Ако махнемъ секретаря въ една канцелария, нѣма да има кой да я ръководи. Когато ние искаме да се движатъ дѣлата бързо, смѣтамъ, че съвършено неоправдано е да се съкращава низшиятъ персоналъ, който движи дѣлата по-скоро. Отъ това, кога ще бждатъ изготвени протоколитъ, зависи дали дѣлата да се движатъ бързо или не. Смѣтамъ, че това е много добре известно на Васъ, г. министре. Та считамъ, че това намаление на секретаритъ въ Касационния съдъ съ четири — сега съ три, понеже сте ги увеличили съ единъ — е неоправдано и затова азъ ще моля да ги увеличите още и да останатъ толкова, колкото съ били, защото ние трѣбва да искаме работа отъ Касационния съдъ. Когато днесъ въ Касационния съдъ се разглеждатъ дѣла за деяния, които съ извършени презъ 1921 г. — 10 години откакто престъпното деяние е извършено — вие не можете да искате правното чувство на българина и въртата му въ правосъдието да бжде запазена. Това ще стане само тогава, когато въ съдилищата има достатъчно персоналъ, който да може да движи дѣлата. Азъ смѣтамъ, че по тоя начинъ ние нѣма да подобримъ, или да ускоримъ правосъдието, за което нѣщо ратува българскиятъ народъ. Днесъ вече мнозина български граждани отбѣгватъ да се отнасятъ до съдилищата само затуй, защото знаятъ, че разглеждането на дѣлата върви много трудно, много бавно. Отъ тази гледна точка азъ смѣтамъ неоправдани много отъ съкращенията, които ставатъ. Така, напр., въ всички окръжни съдилища, заедно съ по единъ членъ на съда, се съкращаватъ и по единъ отъ подсекретаритъ — хора, които работятъ денонощно и пакъ не могатъ да насмогнатъ да изготвятъ книгата, които съ нужни, за да бждатъ движени редовно дѣлата.

Г. г. народни представители! Все въ този редъ на мисли — да имаме по-бързо правосъдие — азъ смѣтамъ да кажа още нѣколко думи и да повдигна още единъ въпросъ, който не е повдигнатъ нито отъ бюджетарната комисия, нито пъкъ отъ ораторитъ, които говориха преди мене. Едно много голъмо затруднение — не толкова за правосъдаването, колкото за администрацията на правосъдието — се явява при манипулирането съ дѣла отъ общъ характеръ. Тия затруднения съ известни на адвокатитъ, а особено на свидетелитъ по тия дѣла. Бихъ молилъ, г. министре, да обърнете внимание върху въпроса, който повдигамъ, защото той е новъ и за неговото разрешение е необходимо както Вашето съгласие, така и съгласието на г. министра на желѣзницитъ, който сега е тукъ. Въпросътъ е за плащане разноситъ на свидетелитъ по дѣлата отъ общъ характеръ. Знаете, че никога отъ Министерството на правосъдието не съ отпускатъ на съдилищата своевременно аванси за такива разноски. По дѣла отъ общъ характеръ биватъ призовавани маса свидетели за издирване на материалната истина. Често пъти

тая истина много пострадва, защото на всички свидетели е известно, че когато ги призоватъ съ червена призовка, върху която пише о. х., тѣ нѣма да взематъ отъ окръжния съдъ никакви разноски.

Азъ правя предложение къмъ § 35 на бюджета на Министерството на правосъдието, въ който параграфъ съ предвидени разноситъ, пътнитъ и дневнитъ пари на свидетели, на вещи лица по дѣла отъ общъ характеръ, да се предвиди една втора забележка. Трѣбва да се направи една комбинация между Министерството на желѣзницитъ и Министерството на правосъдието, която да позволи пътуването по желѣзницитъ на свидетели по дѣла отъ общъ характеръ безплатно. Това може да се нареди много лесно: съ клеймо върху червената призовка и съ своята легитимация свидетелитъ да може да пътува по българскитъ държавни желѣзници до града, въ който е съдътъ.

Може нѣкой да каже: но какъ ще се дадатъ разноски на ония свидетели, които не пътуватъ до седалището на съда по българскитъ държавни желѣзници. Всички граждани на нашата страна смѣтатъ, че отиването имъ съ собствени превозни сръдства, или пешъ, до седалището на съдилището по дѣла отъ общъ характеръ е отъ максимално и за това ходене тѣ не се сърдятъ, макаръ че не получаватъ никакви разноски; тѣ се сърдятъ, когато трѣбва да си плащатъ по желѣзницитъ. Често пъти въ съдилищата се получаватъ телеграми отъ свидетелъ: „Нѣмамъ стотинка и не мога да дойда“, и дѣлата не могатъ да се гледатъ. Такива свидетели съ принудени да отиватъ въ околнитъ управления и отъ тамъ ги изпращатъ съ стражари, които ги придружаватъ до мѣстото, където се разглеждатъ дѣлата.

П. Попивановъ (з): А ако свидетелитъ не се яви, глобяватъ го 1.500 л.

А. Капитановъ (з): Разбира се, има санкции, когато свидетелитъ не се яви въ съда, макаръ че може свидетелитъ да се яви два пъти, и дѣлото все се отлага. Често пъти съдътъ бива поставенъ въ неловко положение. Често свидетелитъ питатъ съда: „Има ли пари да ни платите разноски“. Съднитъ казватъ: „Предвицихме, отидете при секретаря да ви плати“. Но свидетелитъ, като отидатъ при секретаря — нѣма пари. Трѣбва да бждете въ коридоритъ на съдилищата, за да чуете разговоритъ между свидетелитъ по дѣла отъ общъ характеръ. Азъ смѣтамъ, че този недѣлъ трѣбва да се премахне поне сега, когато ще гласуваме бюджета на Министерството на правосъдието.

Въ духа на това, което говорихъ, азъ ще предложа една втора забележка къмъ § 35, редакцията на която после ще изготвя. Тогава всѣки свидетелъ, призованъ по дѣло отъ общъ характеръ, ще може да пътува по българскитъ държавни желѣзници срещу клеймо върху червената призовка, ударено отъ станцията, на която той се качва на влака, и срещу легитимация. Разноситъ, които ще му предвидятъ отъ съда, ще минаватъ за смѣтка на Министерството на желѣзницитъ, а ще бждатъ събирани отъ подсъдимитъ, които съ осъдени.

А. Циганчевъ (з): Тая материя се урежда по-добре чрезъ подвижнитъ съдилища.

А. Капитановъ (з): Но какво става съ тия разноски, г. г. народни представители. Азъ искамъ да хвърля повече свѣтлина върху тоя въпросъ, защото съмъ убеденъ, че ако г. министърътъ на правосъдието може да премахне тоя недѣлъ, ще направи една голъма услуга за по-доброто събиране на доказателствата. Знаете колко страда правосъдието — което нѣма по-добъръ начинъ за събиране на доказателства отъ разпитъ на свидетели — когато не се явятъ тия свидетели.

А. Циганчевъ (з): Подвижнитъ съдилища разрешаватъ тая задача по-леко.

А. Капитановъ (з): Смѣтамъ, че тоя въпросъ трѣбва да бжде решенъ сега съ бюджета. Мисълта ми бѣше, че тия свидетели, които не получаватъ още въ момента разноситъ, трѣбва да чакатъ да бжде отпусната сумата. Щомъ тя не бжде отпусната въ продължение на една година, тѣ губятъ правото да я получатъ и тя преминава къмъ фонда, а презъ това време сумата се е събрала отъ подсъдимитъ, безъ да се даде на свидетелитъ. Азъ смѣтамъ, че този въпросъ може да се уреди между дветъ министерства: когато се събере сумата отъ подсъдимитъ, тя може да бжде прехвърлена отъ едно министерство на другото. По тоя начинъ ще подпомогнемъ най-много правосъдието, защото, ако единъ свидетелъ отиде до най-

близката станция и знае, че съ призвката може да пътува безплатно по железницата, ще е малко по-независим във своите показания, когато ще се яви пред съда, и въ такъв случай правораздаването качествено ще бъде малко по-добро, отколкото е сега. Защото знаете, г. г. народни представители, че не малко случаи има, когато свидетели се водят и от едната, и от другата страна, които им плащат разносните, въпреки че по дълга от общ характер такива не се плащат от страните. Та нека министърът на железниците и министърът на правосъдието се съгласят този въпрос да се уреди с една забележка към § 35.

Г. г. народни представители! Тъй сж няколко души, които смътахъ за нужно да кажа по бюджета на Министерството на правосъдието. Азъ моля г. министра на правосъдието, предъ видъ голъмата работа, която предстои отъ тукъ нататъкъ на съдилищата, да се съгласи да не правятъ тия съкращения, които се предвиждатъ, особено на значния персоналъ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Конкретно какво искате?

А. Капитановъ (з): Това го искамъ, г. министре, защото днесъ условията въ правосъдното ведомство се чувствително измъниха. Правилото, че въ съдилищата отива спорното, се измъни съ двата закона — за длъжниците и за земледѣлца-стопанинъ — и тамъ вече ще пращате и безспорното.

А. Бояджиевъ (раб): Значи, алъшъ-веришъ ще има за васъ!

А. Капитановъ (з): Не е въпросъ за алъшъ-веришъ. Колкото ще има алъшъ-веришъ за мене, толкова ще има и за тебъ, защото и ти си адвокатъ. Въпросътъ не е тукъ кой има интересъ, а въпросътъ е, че това е въ интересъ на българския народъ.

Ако увеличите работата на съдилищата, азъ смътамъ, че най-малко днесъ трѣбва да бъде намалванъ персоналътъ въ тѣхъ, особено когато сме предъ закони, които тепърва ще се прилагатъ. И азъ моля г. министра на правосъдието да се съгласи да не се правятъ съкращения въ състава на съдилищата, освенъ въ нѣкои мирови съдилища, където дѣлата сж малко.

А. Аврамовъ (з): Г. Капитановъ! По отношение високитѣ заплати нищо не казахте.

А. Бояджиевъ (раб): (Казва вѣщо)

А. Капитановъ (з): Ако има малко платени съдии, вие ще страдате.

А. Аврамовъ (з): Кажете нѣщо за високитѣ заплати. Виждате, на председателя на Касацонния съдъ е предвидена 173.000 л. годишна заплата.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Моля, г. Аврамовъ, вземете думата.

А. Капитановъ (з): Г. Аврамовъ! Този въпросъ се разреши въ бюджетарната комисия въ смисълъ, че бюджетътъ ще бъде гласуванъ тъй, както е. Когато дойде да гласуваме закона за бюджета на про четене, ще има процентно намаление на заплатитѣ, тъй както стана презъ миналата финансова година.

А. Аврамовъ (з): Министерски заплати сж това.

П. Деневъ (р): Намѣрихте къде да се хванете!

А. Аврамовъ (з): И за министерскитѣ заплати ще говоримъ.

Н. Стамболиевъ (з): Ние по начало сме противъ високитѣ заплати. Но въпросътъ за заплатитѣ, г. Аврамовъ, се урежда въ бюджетарната комисия, където по-леко ще се разрешатъ, а не тукъ. Този бабаетлъкъ и ние можемъ да проявимъ — къде бива и къде не бива да искаме да намаляваме!

А. Капитановъ (з): Г. г. народни представители! Въпросътъ, който се повдига отъ нашия другаръ Аврамовъ, азъ смътамъ да го засегна и безъ той да ме подсъща. Но азъ мисля, че г. Аврамовъ най-добре знае, че българското правосъдие не страда толкова отъ това, че

съднитѣ сж добре осигурени материално и сж независими, а страда отъ туй, че съднитѣ не сж добре материално осигурени. И азъ не зная дали не може да се повдигне най-напредъ въпросътъ за материалното възнаграждение на съднитѣ. Защото когато се говори за служебенъ стабилитетъ на съдийството, азъ искамъ да повдигна отъ тукъ единъ принципиаленъ въпросъ, по който не съмъ съгласенъ съ мнението на г. Аврамовъ Аврамовъ.

Ако действително ние търсимъ тукъ служебенъ стабилитетъ за съдийството, ние трѣбва да потърсимъ и материаленъ стабилитетъ за съдийството, отъ което да поискаме малко повече и малко по-друга работа отъ тая, която върши. Защото когато законодателятъ се е погрижилъ да създаде специално законоположение и да направи съдията несмѣняемъ — следователно, неговиятъ служебенъ стабилитетъ да бъде такъвъ, щото той да бъде независимъ отъ никъде — азъ смътамъ, че много навременно е да повдигнемъ въпроса за материалния стабилитетъ на съдията, за да можемъ да искаме отъ него едно правораздаване такова, каквото народътъ желае.

Азъ смътамъ, че ако намаляемъ заплатитѣ на съднитѣ, ако единъ съдия не бъде материално осигуренъ, само неговиятъ служебенъ стабилитетъ нѣма да бъде достатъченъ, за да имаме едно добро правораздаване.

П. Попивановъ (з): Капитановъ! Отговоретѣ на Аврамовъ Аврамовъ, че председателятъ на Касацония получава толкова, колкото той получава като депутатъ, за да го чуе народътъ долу!

Ц. Пулешковъ (д. ог): Все трѣбва да има малко разлика!

А. Капитановъ (з): Г. г. народни представители! Азъ точно на Аврамовъ Аврамовъ отговарямъ, като казвамъ, че ние отъ тая трибуна отъ името на Земледѣлския съюзъ трѣбва да издигнемъ гласъ не само за служебенъ стабилитетъ, но и за материаленъ стабилитетъ на съдийството. Защото ако действително днесъ нѣкъде имаме случаи, където Темида да е прогледнала, то е само затова, защото ония, които сж жреци на тая Темида, не сж материално подосигурени. И ако отъ това нѣсто говоримъ за несмѣняемостъ на съднитѣ, за тѣхния служебенъ стабилитетъ, ние отъ името на Земледѣлския съюзъ повдигаме тоже въпроса за материалния имъ стабилитетъ, за да може съдията да се чувствува независимъ въ всѣко отношение, за да може въ всѣко отношение, когато се правораздава, Темида ще бъде съ вързани очи. (Ражкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Антоанъ Кантарджиевъ.

А. Кантарджиевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Струва ми се, че когато се занимаваме съ бюджета на отдѣлнитѣ ведомства, нужно е по-голямъ внимание и — нека ми позволите изрази — по-голяма сериозностъ, особено когато се касае въпросътъ до бюджетни на ведомства, които стоятъ въ основата на строителството, наречено България. Не може съ такава лекота да се разглеждатъ въпроситѣ и, ни въ клинъ, ни въ рѣкавъ, да се изказватъ мисли и да се правятъ предложения, които могатъ да отидатъ въ разрѣзъ съ понятието, наречено правосъдна политика, и които, приети въ дадения моментъ, могатъ да унищожатъ редица придобивки, извоювани съ не малко усилия въ миналото.

Това, което на пръвъ погледъ се хвърля въ очи въ бюджета на Министерството на правосъдието, то е, че тая година, въ различие отъ миналата, се пристъпва къмъ едно решително съкращение. По смѣткитѣ, които се правятъ, крагло 30 милиона лева се съкращаватъ въ сравнение съ миналогодишния бюджетъ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Това е най-големото съкращение, което става въ държавния бюджетъ.

А. Кантарджиевъ (д): Това съкращение почтенниятъ г. министъръ на правосъдието ще има да го обясни предъ народното представителство. Но ние, които стоимъ задъ гърба на министра, така също имаме дългъ отъ тая трибуна и отъ други обществени трибуни да обяснимъ на българския народъ защо правимъ тия съкращения: правимъ ги не само отъ любовъ къмъ изкуството, не само отъ желание да се харесаме на нашитѣ избиратели, а защото смътаме, заедно съ г. министра на правосъдието, че тия съкращения се оправдаватъ отъ фактическото положение на нѣщата, че тѣ сж продиктувани отъ единъ

нужда, че тѣ, проведени, нѣма да спратъ правораздаването въ страната или, по-право казано, нѣма да се отразятъ эле върху правораздаването.

Хвърля се действително въ очи, че въ Върховния касационенъ съдъ се съкращава едно отдѣление. Хвърля се въ очи по-нататѣкъ, че и въ апелативниятъ съдилища и въ окръжниятъ съдилища се правятъ съкращения на съдебенъ персоналъ висшъ и на съдебенъ персоналъ низшъ. Любителитъ на хубавитъ фрази, любителитъ на желанието да се направи ефектъ върху съдийството отъ тази трибуна могатъ да кажатъ голѣми приказки въ това направление.

Но ние, които правимъ практическа политика, безъ огледъ на това кому ще се харесаме и кому не, сме длъжни да изпълнимъ своя дългъ. Тия съкращения, прочее, трѣбва да бъдатъ оправдани и отъ практическата страна, както ние юриститъ често пакти се изразяваме. И за да не бѣда голословенъ, г. г. народни представители, нека се ползувамъ отъ цифри — по-положителни данни въ това отношение въ тоя моментъ нѣма — цифри, върху които Министерството на правосъдието гради всичката своя дейностъ, когато се касае до даване общи насоки по правораздаването въ България.

Ако вземете таблицата на Министерството на правосъдието за дейността на съдилищата презъ 1930 и 1931 г., безъ Върховния касационенъ съдъ и безъ Върховния административенъ съдъ, ще видите следното нѣщо: Бургаскиятъ окръженъ съдъ на 1 януарий 1930 г. е ималъ 1.494 висящи дѣла, а на 1 януарий 1931 г. — 1.057; Варненскиятъ окръженъ съдъ на 1 януарий 1930 г. — 844, а на 1 януарий 1931 г. — 701; Видинскиятъ окръженъ съдъ на 1 януарий 1930 г. — 1.103, а на 1 януарий 1931 г. — 759; Врачанскиятъ окръженъ съдъ има едно малко увеличение; Горноджумайския окръженъ съдъ също има малко увеличение; Софийскиятъ окръженъ съдъ на 1 януарий 1930 г. — 8.883 висящи дѣла, а на 1 януарий 1931 г. — 6.446. Събрали тия цифри за всички съдилища, даватъ следното положение на висящитъ дѣла въ окръжнитъ съдилища: на 1 януарий 1930 г. — 39.008, а на 1 януарий 1931 г. — 27.967.

Постъпнитъ дѣла въ всички съдилища въ България въ 1930 г. — разбирамъ инстанциитъ по същество — сж 76.700, а въ 1931 г. — 66.672. Отъ тия цифри е очевидно, г. г. народни представители, че работата въ окръжнитъ съдилища намалява и намалява чувствително. Цифрата 39.008 срещу 27.967 показва едно намаление отъ около 11 хиляди дѣла.

П. Попивановъ (з): Отъ коя година е намалението, г. Кантарджиевъ?

А. Кантарджиевъ (д): Давамъ цифри за 1 януарий 1930 и 1 януарий 1931 г.

П. Попивановъ (з): Знаете ли на какво се дължи то? Дължи се на това, че бѣха насрочени много дѣла противъ земледѣлцитъ, и понеже се ликвидира съ тѣхъ — отъ тамъ идва намалението.

А. Кантарджиевъ (д): Има и друга една причина, г. Попивановъ, която — понеже се интересувате — ще Ви кажа. Тази причина, която Вие казахте, може да е вѣрна, може да има въ нея шегъ — може да има и истина. Това намаляние се дължи на друго обстоятелство. Вследствие измѣненето на закона за гражданското съдопроизводство, по който се увеличи подсъдността на мировитъ съдии, една голѣма частъ отъ дѣлата се върнаха тамъ, станаха вече висящи дѣла на мировитъ съдилища и постъпленията въ тѣхъ може да се засилятъ за смѣтка на тия въ окръжнитъ съдилища. Въ всѣки случай положението на окръжнитъ съдилища е това, което се рисува въ тая таблица, която е изработена въз основа донесенията на отдѣлнитъ окръжни съдилища и която не може да съдържа въ себе си друго, освенъ вѣрни данни.

Положението на Върховния касационенъ съдъ е следното: висящи дѣла на 1 януарий 1930 г. — 21.380; на 1 януарий 1931 г. — 14.698. Действително, намалението на висящитъ дѣла се дължи до голѣма степенъ на това, че се прокара законътъ за облекчение работата на Касационния съдъ, по силата на който една частъ отъ работата му се прехвърля къмъ Административния съдъ, а друга — къмъ съответнитъ апелативни съдилища.

При това фактическо положение, г. г. народни представители, съ огледъ на тия факти, ако разгледаме съкращенията, които се правятъ въ бюджета, ще намѣримъ, че тѣ отъ фактическа страна сж напълно оправдани. Въ Върхов-

ния касационенъ съдъ съднитъ отъ 28 ставатъ 23 — съкращаватъ се 5 члена или едно отдѣление на Върховния касационенъ съдъ. На мнозина може да направи впечатление, че това съкращение е голѣмъ луксъ. Но съ огледъ на намаляната работа въ Касационна това съкращение фактически се оправдава. И нека отъ това мѣсто да изкажа едно пожелание къмъ г. министра на правосъдието. Не толкова е специалниятъ законъ за облекчение работата на Касационния съдъ, който може да облекчи тая работа. Мене ми се струва, че ако тамъ се мине къмъ тричленни състави, отъ 23 съдии могатъ да се образуватъ 7 състави.

Министъръ Д. Върбенковъ: Да допълня Вашата мисълъ. Нѣма да бѣдатъ 23, а ще бѣдатъ 23 и 4 председатели — 27, и единъ пръвъ председателъ, та всичко 28 души.

А. Кантарджиевъ (д): Още по-добре. Тогава ще имаме 9 състави.

П. Демевъ (р): Всѣки докладчикъ ще вземе това, което фактически е възможно да вземе.

А. Кантарджиевъ (д): Деветъ състави могатъ да свършатъ презъ една година толкова работа въ повече, колкото нѣкъ единъ законъ за облекчение на тѣхната работа би нѣкъ спестилъ. Но докато тая реформа се прокара, действително това, което готви г. министърътъ като единъ палиативъ, следва да мине.

Деветъ състави на Касационния съдъ, ако рекатъ да развиятъ една по-голѣма експедитивностъ въ своята работа, могатъ за 3—4 години да разчистятъ баласта, който се намира въ Касационния съдъ, защото отъ личната си практика знаемъ, че въ Върховния касационенъ съдъ сега се насрочватъ дѣла още отъ 1923/1924 г. Особено когато е въпросъ — да оставимъ настрана материалнитъ интереси на гражданитъ, тамъ, където се касае за имоти и пари — строгостта на закона да се стовари върху плещитъ на престъпника, освенъ за наказание лично на него, но и да послужи това наказание за примѣръ и на тѣзи, които го заобикалятъ въ тѣй нареченото общество, ако тая присѣда дойде следъ 9 години, тя нѣма да има никакъвъ ефектъ, но ако тя дойде следъ 6 месеца или следъ една година, тогава не само че ще се удари престъпникътъ по носата и по главата, но тя ще действа и възпитателно — за тия работи нѣма защо да се приказва — и върху тия, които сж близо около него.

Азъ отъ това мѣсто използвамъ случая да помоля г. министра да помисли по тоя въпросъ и да даде свенувано тричленнитъ състави.

Министъръ Д. Върбенковъ: Но това ще повлѣче и измѣнение на закона за съдоустройство.

А. Кантарджиевъ (д): Безспорно, това ще повлѣче измѣнение на закона за съдоустройството, но ние знаемъ отъ лична практика едно — че касационната практика не бѣше по-лоша, че решенията не бѣха по-малко издържани, когато бѣха тричленни съставитъ на отдѣленията въ Касационния съдъ, отколкото сж днесъ, когато тия състави сж петчленни. Въпросътъ е да се намѣри начинътъ, по който да се даде по-голѣма експедитивностъ на работата въ това върховно наше съдебно учреждение, къмъ което сж обърнати погледитъ на почитъ и уважение не само на българскитъ правници, но и на цѣлия български народъ.

Азъ не съмъ съгласенъ съ тезата, която моятъ уважаемъ колега въ две качества г. Капитановъ поддържае, че секретарѣтъ на отдѣление въ Касационния съдъ е душата на отдѣлението. Секретарѣтъ пише протоколи съ следнитъ думи: „Явява се адвокатътъ Капитановъ и поддържа касационната жалба; явява се адвокатътъ Кантарджиевъ и оборва касационната жалба“ — и съ това се свършва. Това е цѣлата работа на касационния секретаръ на отдѣление, друга работа той не върши. Когато дойдемъ да приказваме за естеството на работата на секретаритъ въ инстанциитъ по същество, тамъ, г-да, азъ съмъ съгласенъ съ г. Капитановъ. Тамъ ние можемъ да поискаме квалификация на секретари, стенографи-секретари, секретари съ образование, които да бѣдатъ въ състояние да дадатъ въ протокола, ако не всичко, което се говори, то поне онова, което съставлява есенцията отъ показанията на свидетелитъ, онова, което съставлява есенцията на педоарията. Защото ние, адвокатитъ, най-много страдаме — или по-право, страдаме не ние, а страдатъ интереситъ на клиентитъ — отъ това, че секретарѣтъ нито е разбралъ и записалъ нѣщо отъ онова, което е поддържала защитата, нито е разбралъ и записалъ това, което е казалъ свидетелѣтъ. За

касационния секретарь това правило не е вѣрно, работата му не е отъ естество да бѣде той душата на процеса.

II. Деневъ (р): Той насрочва дѣлата.

А. Кантарджиевъ (д): Това може да бѣде съображение, но то не може да легне като правило, за да кажемъ, че душата на работата е касационниятъ секретарь.

Г. г. народни представители! Съ огледъ на тия разбирания, мене ми се струва, че тия съкращения, които сѫ прокарани въ бюджетопроекта, могатъ и трѣбва да станатъ. Най-после, когато днесъ въ България цѣлятъ народъ, въ всичкитъ му разклонения — като почнете отъ най-богатия и свършите до най-бедния — е проникнатъ отъ съзнанието, че трѣбва да направи нѣкаква жертва за своята държава, институтитъ, които правораздаватъ въ България, трѣбва също да се проникнатъ отъ това съзнание, за да направятъ и тѣ такава жертва.

Г. Капитановъ направи една декларация, която не само лично нему прави честь, но прави голѣма честь и на организацията, отъ която той изхожда. Заедно съ голѣмия, много голѣмия принципъ за несмѣняемостта на българския съдия, която несмѣняемостъ трѣбва да се простре и върху прокуратурата въ България, трѣбва да издигнемъ и другия голѣмъ лозунгъ: за материалния стабилитетъ на българския магистратъ. Не може съ една лекота, най-малко въ сградата на Народното събрание, да се казва, че председателътъ на Върховния касационенъ съдъ билъ получавалъ 14.000 л. заплата, или че председателътъ на Административния съдъ билъ получавалъ 14.000 л. заплата.

А. Капитановъ (з): И толкозъ не е, като се спаднатъ удържките.

А. Кантарджиевъ (д): Ако нашиятъ другаръ Аврамовъ вземе да направи смѣтка, ще види, че председателътъ на Върховния касационенъ съдъ, като се направятъ всички удържки отъ заплата му, получава по-малко, отколкото той получава като народенъ представителъ.

С. Патеъ (з): Тѣй трѣбва да бѣде.

А. Кантарджиевъ (д): Този апострофъ азъ бихъ очаквалъ да го чуя отъ всѣки другъ, но не и отъ г. Патеъ.

С. Патеъ (з): (Казва нѣщо)

А. Кантарджиевъ (д): Председателътъ на Касационния съдъ е единъ въ България.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Тукъ е Народно събрание.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Какво искате, г. Димитровъ? Азъ зная, че тукъ е Народно събрание, но не сте Вие, който ще ме корегирате!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Не е умѣстенъ такъвъ апострофъ отъ негова страна.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Не е умѣстенъ въпросътъ, който Вие задавате! Унижавате Парламента!

С. Патеъ (з): Защо?

А. Кантарджиевъ (д): Председателътъ на най-върховното съдебно учреждение въ страната. . .

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): (Говори нѣщо)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Нѣмате думата, г. Димитровъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Азъ го отдавамъ на Вашия характеръ, защото на народенъ представителъ такъвъ езикъ не се държи.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Нѣмате думата.

А. Кантарджиевъ (д): Азъ съмъ длъженъ, г-да, да поискамъ извинение, ако нѣкой би се счелъ обиденъ отъ това, което казахъ. Но, познавайки обществената дейностъ на г. Патеъ, познавайки неговата искреностъ. . .

С. Патеъ (з): Моята мисълъ е, че Вие визирате народния представителъ, а не Аврамъ Аврамовъ. За менъ народниятъ представителъ трѣбва да бѣде цвѣтътъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): И Аврамъ, и Стоянъ, и Драганъ сѫ все народни представители.

Председателствуващъ Н. Захариевъ (Звъни)

А. Кантарджиевъ (д): Ако г. Аврамовъ се е счелъ обиденъ, азъ бихъ оттеглилъ думитъ си и бихъ поставилъ себе си: азъ се смѣтамъ недостоеенъ да получавамъ по-голъмо възнаграждение отъ председателя на Касационния съдъ. Какво обидно има тукъ? Никого не съмъ искалъ да обидя, но азъ смѣтамъ да си послужа съ термина, съ който Вие си служите — че е несериозно да се поддържа, че председателътъ на Касационния съдъ получавалъ голѣма заплата, защото, като извадите 2.800 л. удържки отъ заплата му, оставатъ 11.000 л. Не може да се казва, че е голѣма заплата 14.000 л. на председателя на най-върховното съдебно учреждение, който събира въ себе си и отлъчва, заедно съ своитъ колеги, правната мисълъ и съзнанието на българския народъ. Същото се касае и до председателя на Върховния административенъ съдъ.

Г. г. народни представители! Нека не гледаме така леко на въпроситъ и нека не смѣтаме, че като окастримъ заплатитъ на съдиитъ, ще постигнемъ кой знае каква икономия за българската държава. Дайте мораленъ стабилитетъ на българския магистратъ, оставете го независимъ отъ всѣкого другото, освенъ отъ неговата съвѣсть, отъ българската държава и отъ интереситъ на българския народъ, и само тогава ще имате едно истинско правосъдие. Недейте търгашествува съ заплата на съдиитъ, които сѫ сведени до единъ минимумъ. Какво получава днесъ единъ мирови съдия? Получава отъ 4.400 до 5.500 л. брутна заплата. А отъ 4.400 л. брутна заплата, като се спаднатъ удържките, оставатъ 3.800 л. чиста заплата, даже и по-малко, защото малцина отъ мировитъ съдии иматъ прослужени 6 и повече години, за да получатъ повишение за прослужено време. Ако оставите единъ човѣкъ съ висше образование съ 3.500 л. месечна заплата, нито една отъ неговитъ културни или научни нужди не би могла да бѣде задоволена. А вие искате издигнато правосъдие, вие искате независимо правосъдие, вие искате правосъдие, което да съди само по законъ и по съвѣсть. Какъ ще искате такава правосъдие, когато съдията е гладенъ? А знаете поговорката, че праздниятъ стомахъ е най-лошиятъ съветникъ. Подиръ малко отъ тази страна (Сочи работницитъ) ще дойдатъ тукъ да ви приказватъ, че правосъдието било фашистско, че то имало за целъ и задача да се бори съ общественитъ движения. Обаче, ние отъ тази страна (Сочи дѣсницата) трѣбва да имъ кажемъ, за честта на българския магистратъ, че досега той е останалъ независимъ и издигнатъ надъ всички страсти и поплъзновения около него и че единствената клонка отъ държавата, която още не се е поддала на страдания бацилъ — партизанството, това е българскиятъ съдия. За този български съдия, за когото имаме това високо мнение, когото сме длъжни да поддържаме въ съзнанието на българския народъ, не можемъ да правимъ такъвъ дребенъ пазарлъкъ, че единъ-единственитъ председател на Касацията, който служи 40 години на българското правосъдие, билъ получавалъ 14.000 л. и че единъ мирови съдия, който 25 години е билъ на гърба на баща си, докато завърши образованието си, получавалъ 3.500 л. заплата.

Съ огледъ на тия разбирания азъ смѣтамъ, че ние, освенъ за създаването на този мораленъ стабилитетъ, както го наричамъ азъ или г. Капитановъ, освенъ за тази несмѣняемостъ, за този служебенъ стабилитетъ по закона за устройството на съдилищата, трѣбва да помислимъ по-сериозно и за материалния стабилитетъ на съдиитъ. Но засега чергата на държавата е толкова голѣма и дотамъ можемъ да си простремъ краката. Не бива да си простираме краката вънъ отъ чергата, но не бива и да си теглимъ краката много навътре въ нея. Българскиятъ магистратъ ще бѣде доволенъ отъ това, което му даваме досега, но недейте да вървите назадъ, защото можемъ, вмѣсто да изпишемъ вежди, да извадимъ очи.

Г. г. народни представители! Накрая на моитъ бележки азъ искамъ да повдигна и другъ единъ въпросъ, който отзвона се повдигна и въ бюджетарната комисия и взе горе-долу едно разрешение. Касае се въпросътъ до § 78 отъ бюджета на Министерството на правосъдието. Отзвона въ бюджетарната комисия нашиятъ колега г. Панайотъ Деневъ повдигна въпроса, че текстътъ на този параграфъ отъ бюджета ще трѣбва да се постави въ хармония, въ съгласие съ чл. 1 отъ закона за постройка съдебни сгради въ страната, който законъ е създаденъ съ огледъ да се купуватъ мѣста и върху тѣхъ да се построятъ типизирани, прототипни сгради за съдебни палати. Практиката въ миналото, въ времето на бившия министъръ на правосъдието г. Кънчо Милановъ и на него-

витъ предшественици, е била да се купуват готови здания и тѣ да се приспособяват за съдебни палати.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Какъвто е случаятъ въ Стара-Загора.

А. Кантарджиевъ (д): Какъвто е случаятъ въ Стара-Загора, както казва г. Ачковъ, каквито случаи има, бихъ казалъ, и на много други мѣста. Тая погрѣшна практика трѣбва да се изостави и г. Панайотъ Деневъ много навреме отзарана постави въпроса. Азъ искамъ народното представителство да бѣде освѣтлено по този въпросъ, да има предъ видъ това, когато гласува този параграфъ на бюджетопроекта, и да го постави въ съгласие съ постановленията на закона за постройка на съдебни сгради.

И друга една декларация бихъ желалъ да чуя отъ г. министра тукъ въ пленума, както я чухъ въ комисията: има ли въ предъ видъ постройката на нови съдебни сгради и кѣде, . . .

Министъръ Д. Върбенковъ: Има.

А. Кантарджиевъ (д): . . . или тѣзи 30 милиона лева, които се предвиждатъ, се отнасятъ за постройки, които сѣ въ строежъ и за които държавата, респективно фондътъ, е въ договорни отношения съ отдѣлни предприемачи?

Г. г. народни представители! Съ огледъ на тѣзи разбирания, що се касае до съкращенията; съ огледъ на тѣзи разбирания, що се касае до несмѣняемостта на българските магистрати, която несмѣняемостъ, както казахъ, трѣбва да се разшири и до прокуратурата; съ тѣзи разбирания по отношение на тѣхния материаленъ stabilitetъ — азъ приключвамъ своитѣ думи съ заявлението, че нашата парламентарна група ще гласува бюджетопроекта на Министерството на правосъдието така, както ни е представенъ, съ дълбокоото съзнание, че върши една полезна работа, че върши една работа съ огледъ на материалнитѣ и податни сили на българската държава и на българския народъ въ това време, въ което живѣемъ. (Ръжкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представител г. Аврамъ Аврамовъ.

А. Аврамовъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ е бюджетопроектъ за разходитѣ по Министерството на правосъдието и по него ние трѣбва да си кажемъ думата. Тукъ не е въпросъ за личности, за това, както се подметна, кой каква заплата получава. Въпросътъ тукъ е за принципа, който е легналъ въ бюджетопроекта. Предъ мене е бюджетътъ на Министерството на правосъдието за 1923/1924 финансова година. Ако направимъ едно сравнение, ще видимъ, че въ 1923/1924 финансовата година бюджетътъ на Министерството на правосъдието възлиза на 117 милиона лева, когато представениятъ ни бюджетопроектъ за 1932/1933 финансова година възлиза на 210 милиона лева.

А. Капитановъ (з): А добавъчните възнаграждения?

А. Аврамовъ (з): Тогава общо служители, като не правя разграничения, колко сѣ сѣди и колко административенъ персоналъ — това оставямъ да направятъ г. г. юриститѣ — имаме 3.900 и нѣщо, а сега — 3.727. И пита се тогава: при положението, въ което е изпаднала държавата, би ли следвало ние, народнитѣ представители, да приемемъ този бюджетопроектъ такъвъ, какъвто ни се представя, когато имаме единъ осиромашелъ народъ? Чета днесъ въ вестникитѣ, че въ Айтосъ и Карнобатъ се даватъ 10 яйца за една кутия кибритъ. Въ 1923/1924 финансова година килограмътъ храна, жито, се продаваше 7 л., а днесъ 1.5 л. и т. н.; всичко е спаднало, това на васъ ви е известно. Ние, ако речемъ да разглеждаме бюджетопроектитѣ, които ще минатъ, както и бюджетопроекта на Министерството на правосъдието, ще трѣбва да туримъ ръка на сърдцето си и да кажемъ истината каква е. Защо се увеличи бюджетопроектътъ въ сравнение съ 1923/1924 г.? Увеличи се, защото въ нашитѣ сѣдилища създадохме бюрократизмъ. Други казаха какви сѣ сѣдинитѣ, но азъ безъ заобикалки ще кажа нѣкои други нѣща, които съмъ изпиталъ. Въмѣсто г. Капитановъ да моли г. министра на желѣзницитѣ да се съгласи да отпуска безплатни билети за пътуване на всички свидетели, азъ бихъ казалъ да се възприеме онова, което съществуваше презъ земеделския режимъ — да се възстановятъ подвижнитѣ мирови сѣдилища, защото българскиятъ народъ е беденъ, той не

може да отиде до сѣдилищата въ тия тежки времена, особено когато почне да се разглеждатъ наследствени дѣла и цѣли семейства съ малки дечица трѣбва да се разкарватъ по сѣдилищата. Трѣбва да видимъ кое е полезно за страната и да го възприемемъ. Азъ мисля, че ще бѣде справедливо, ако въ настоящия моментъ се възстановятъ подвижнитѣ мирови сѣдилища. Ние тогава ще изпълнимъ дълга си като народни избраници. Защо ще криемъ действителността? Ние не трѣбва да се криемъ задъ нищо и да си кажемъ това, което си е.

Единъ бюджетопроектъ отъ 210 милиона лева за правосъдието дѣло, споредъ мене, е много голѣмъ. Съображенията се казаха. Азъ нѣма да се крия задъ никого. Виждамъ тукъ министерска заплата 246.000 л. и нему представителни 102.000 л. или всичко 348.000 л. Всѣки единъ министъръ като депутатъ получава своитѣ депутатски дневни. Нека г. г. народнитѣ представители си направятъ тогава смѣтка, какво получава единъ министъръ. А въ 1924 г. единъ министъръ е получавалъ 72.000 л. заплата и 36.000 л. представителни. Трѣбва да се запитаеме, какъ е могълъ тогава да живѣе и защо сега не може?

Откъде ще изхождаме ние при нашата преценка? Отъ тая трибуна толкова оратори говориха и все okayваха положението на бедния селянинъ. Okayватъ го, когато има да се приказва, но когато дойде въ действителностъ да направимъ, да гласуваме съкращения, ние виждаме, че рѣше не се вдигатъ. Общопризнато е, че мѣрилото, че гаранцията, че златниятъ еталонъ — ако щете — за благосъстоянието, това е селото и неговото производство: житото, ечемикътъ, царевичата, просото, ржжата. И ако има спадане на ценитѣ на всички тия земеделски произведения — нѣма да говоримъ за скотовъдството, за птицевъдството, за свиневъдството и другитѣ клонове на земедѣлството — откъде ще вземете ресурси, за да уравновесите своя бюджетъ и да давате 170—180 хиляди лева заплата? Ако въ настоящия моментъ ние се съгласимъ да гласуваме единъ такъвъ бюджетъ, ние ще направимъ най-големото зло на българския народъ, който ни е изпратилъ тукъ да защищаваме неговитѣ интереси.

Никой не е противъ сѣдилищата, но азъ казвамъ, че тѣ трѣбва да бѣдатъ стабилни и да стоятъ на своя постъ. Азъ ще отворя една скобичка за тия сѣдилища и за известни работи, които преживѣхъ въ тѣхъ, за да видите какъ си гледатъ сѣдинитѣ своята работа.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Това бѣше презъ Сговора.

А. Аврамовъ (з): Е ли фактъ следъ 9 юний, една незаконна дата, . . .

Д. Ачковъ (нац. л. о): Датата си е много хубава!

А. Аврамовъ (з): . . . когато дойде едно незаконно правителство, по незаконенъ редъ, че българското правосъдие застана на страната на правителството? На коя страна бѣше тогава Темида? Нистина съ вързани очи бѣше Темида! Кого погледна тя? Погледна ония, които бѣха прави, и ги хвърли въ затворитѣ.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Боянъ Смиловъ имъ заповѣдаваше тогава.

А. Аврамовъ (з): Какво стана по-нататъкъ? Само съ едно окръжно трѣбваше цѣлиятъ Парламентъ да бѣде тикнатъ въ затворитѣ и по милостъ да се изваждатъ нѣкои и пускатъ на свобода, а нѣкои да се изтегляватъ отъ затворитѣ и да се изпращатъ тамъ, отдето никой нѣма да се върне. Кѣде бѣха прокуроритѣ, когато български граждани се избиваха безъ сѣдъ и безъ присѣда, за да встѣпятъ въ правата си? Тогава ние бихме могли да кажемъ: дайте да стабилизираме това правосъдие, защото то застана на своя постъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Стояло е, стояло е на висотата си.

А. Аврамовъ (з): Азъ искамъ да каже това всѣки. За Бога, азъ не мога да кажа, че въ известни времена и моменти правосъдието не се поколеба. Може да е имало известни давления, но правосъдието трѣбваше да остане на своята висота и да запази авторитета си на правосъдие. Какъ станаха всички арестувания, какъ станаха всички избивания на български граждани, това е известно. Откаратъ нѣкого, неудобенъ на тогавашния превратджийски режимъ, турятъ му 50 хиляди гаранция. И какво става? Силниятъ на деня идва и казва: „Какво е за него 50 хиляди лева гаранция? Не може — 150 хиляди лева!“ И правосъдието се гъне, отмѣнява се протоколното постановление за 50 хиляди лева гаранция и се туря 150 хи-

ляди лева гаранция. Нека се попитаме къде е било туй правосъдие. Имаше типичен случай съ мене. Идва един магистрат да ме съди за търновските събития и казва: „Ти ли, г-не, се казваш Аврамов?“ — Азъ се казвамъ. „Слагамъ ти 100 хиляди лева гаранция“. — Защо ми слагашъ 100 хиляди лева гаранция? „Защото си билъ въ търновските събития. Мислехъ никакъ да не те освобождавамъ, но, понеже те виждамъ, че си добъръ човѣкъ, турямъ ти 100 хиляди лева гаранция“. Така, бедни хорица, като ги разсипаха окончателно, откарватъ ни въ Търновския затворъ. Явяватъ се хора отъ Земледѣлския съюзъ и гарантиратъ за мене отъ името на баща ми. Отива гаранцията при тоя прокуроръ или следователъ и той казва: „Дайте да видимъ кое лице гарантира“. Всички книжа оформени сж предъ него, всичко е завѣрено, гаранцията е редовна, има постановление, всичко има, обаче той казва: „Да видя лицето, което гарантира“. За туй ли правосъдие ще плачете вие? Безспорно, има честни хора и между съдитѣ, и между прокуроритѣ, и между следователитѣ, но честнитѣ ние не държимъ твърде, защото не ни угаждатъ тѣй, както искаме.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Нѣма го Кънчо Милановъ да те чуе. Той много държеше за несмѣняемостта на съдитѣ!

Ц. Пупешковъ (д.сг): Интересно е, дали се съмнявате. Излѣзте и кажете, има ли нѣкой отъ васъ да е противъ несмѣняемостта на съдитѣ?

А. Аврамовъ (з): Понеже се говори за правосъдието, азъ ще отворя една малка скобичка. Макаръ въ Парламента да се избиратъ повече вишисти, юристи, нека никой не бѣде докаченъ отъ туй, което ще кажа. Въ тоя Парламентъ се изкова единъ законъ за безследно изчезналитѣ, за да се издадатъ актове, че сж умрѣли нѣкъде. Кой изчезна безследно? Взематъ те отъ къщата ти. Идва полиция или стражаръ, взематъ те насила, откарватъ те въ околийското управление, оттамъ — въ нѣкой обществена и оттамъ ти изчезвашъ безследно. Не, ти си изчезналъ съ следа. Но тукъ имаше съвѣтъ, който не се покрусил да каже: изчезнали сж безследно, дайте да създадемъ законъ, за да имъ издадатъ актове като безследно изчезнали.

Г. Костовъ (раб): Знае се какъ сж изчезнали.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Силно звѣни)

С. Димитровъ (раб): Какво звѣните? Обръщате се къмъ насъ като фелдфебелъ. Ние войници ли сме?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Г. г. народни представители! Понеже народниятъ представителъ г. Сѣби Димитровъ нанася обида на председателството при изпълнение на неговата обязаностъ, затова предлагамъ да бѣде изключенъ за три заседания.

Имате думата, г. Димитровъ, за лично обяснение.

С. Димитровъ (раб): Кажете предъ народното представителство каква е обидата, която съмъ Ви нанесълъ, и тогава азъ ще взема думата за обяснение.

Г. Костовъ (раб): (Къмъ председателстващия) Кажете каква обида Ви е нанесълъ.

Т. Кънчевъ (д.сг): Вие трѣбва да кажете въ какво се състои обидата, Ви, г. председателю.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Нарече председателстващия фелдфебелъ.

С. Димитровъ (раб): Вие провокирате нашата група, като систематически изключвате не одного, а цѣлата група. Сега азъ искамъ председателътъ на Народното събрание да каже обидата, която съмъ му нанесълъ, и тогава азъ ще взема думата за обяснение.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Вие повторете думата, съ която нанесохте обида на председателството.

С. Димитровъ (раб): Азъ Ви казахъ: Вие се обръщате къмъ насъ като къмъ войници.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Това е все едно, че си оттегля обидата.

Д. Нейковъ (с.д): Ако това е казано, не е обида.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Г. Нейковъ! Азъ ги предупредихъ, когато говорѣше ораторътъ, да пазятъ лично държане.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Г. председателю! Както той се изясни, щомъ поддържа, че е казалъ: „Вие се обръщате къмъ насъ като къмъ войници“, това не е обида.

Обаждатъ се отъ мнозинството: Да си оттегли думитѣ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Къмъ С. Димитровъ) Оттегляте ли си думитѣ?

С. Димитровъ (раб): Оттеглямъ ги. (Смѣхъ)

Д. Ачковъ (нац. л. о): Не искатъ да бждатъ войници!

А. Аврамовъ (з): Г. г. народни представители! Има закони, които ще трѣбва да се промѣнятъ. Вие имате единъ законъ за глоби, който казва: оня, който е глобенъ и не може да си плати глобата, ще трѣбва да отиде въ затвора. Азъ се чудя какъ може човѣшката съвѣсть да мисли туй: понеже човѣкътъ не можелъ да си плати глобата, ще трѣбва да отиде да излежава наказание въ затвора! Защо? Да се питае защо.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Законътъ е такъвъ.

А. Аврамовъ (з): Единъ подобенъ случай имаше оня день. Една стара баба, синътъ на която е убитъ на бойното поле, е била глобена съ 10 хиляди лева — отъ 13 хиляди лева глобата е била намалена на 10 хиляди лева. Дала каквото дала, останала да дава 1.600 л. и понеже не ги внесла на срока, оня день околийскиятъ началникъ явика да се яви, за да изпълни присждата си. Бабата ще изпълни присждата, като не ѝ се зачита внесената глоба, и тая бабичка ще свърши своя животъ въ затвора затуй, че е отхранила синъ, когото пратила да загине на бойното поле, а тя да остане днесъ немилана-недрага. Ето ти единъ законъ, който съвременниятъ животъ не търпи: ще пратишъ въ затвора оня, който нѣма нищо, да го хранишъ докато го уморишъ, защото нѣмалъ да плати.

Подметна се за помилването, ако се не лъжа, отъ втория ораторъ . . .

Д. Ачковъ (нац. л. о): Г. Думановъ.

А. Аврамовъ (з): Нѣма го тукъ да чуе. Азъ бихъ желалъ да не дава Господъ неговата глава да влѣзе въ затвора, та да види какво е затворъ. Тогава едва ли щѣше да се обяви противъ помилването. Ще трѣбва да се знае, единъ пътъ завинаги, че едно лице не се ли поправи до 3—4 години въ затвора, да го държите 100 години въ затвора, пакъ нѣма да се поправи.

П. Попивановъ (з): Напротивъ, като отиде въ затвора, разваля се.

А. Аврамовъ (з): Вие знаете какъ действува затворническиятъ животъ, особено на младитѣ. Въ чуждитѣ страни, като Америка, Англия, има поправителни затвори за младитѣ поколения: има такива и за старитѣ, защото човѣкъ може невинно да е пострадалъ. Който изпадне между затворници, ако разпита всички, които сж осждени, ще му кажатъ искрено за какво сж осждени. Имаше единъ отъ Ловчанскитѣ села, осжденъ заради туй, че нѣмалъ 400 л. да внесе мита навремето за апелиране на дѣлото, а сѣщинскитѣ убийци, които имали пари, като апелирали своето дѣло, били освободени, а той излежавалъ 9 години въ Шуменския затворъ, затуй, че нѣмалъ 400 л. Има и такива случаи. Та, казвамъ, въпрѣки мнението на господина, който говори преди малко, помилванията у насъ трѣбва да ставатъ по-често. Той намекна на г. министра на правосъдието, че често ставали помилвания. Азъ съмъ противъ онѣзи помилвания, които ставаха въ миналия режимъ. Азъ се възмущавахъ отъ ония помилвания, които тогава ставаха, както се казваше, ако дадешъ толкова и толкова пари, ще те помилваме.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Тъкмо за това говорѣше и г. Думановъ. Той казваше, че помилванията сж ставали срещу пари и противъ това реагира той.

А. Аврамовъ (з): Ако взема да говоря подробно върху тия помилвания, какъ сж ставали, ще видите какви сцени сж се разигравали и какви беззакония сж ставали.

Нѣкой отъ работниците: Имаше акционерни дружества за помилвания.

А. Аврамовъ (з): Нѣма го тукъ г. Кънчо Милановъ, за да потвърди това, което той знае за начина, по който ставаха помилванията въ Шуменския затворъ.

П. Попивановъ (з): Спомни си за случаетъ, за които разпразяха затворниците въ Шуменския затворъ, когато бѣхме тамъ — за вземани рушвети отъ нѣкои затворници, за да бждатъ помилвани.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Ще дойде работата до приемственостъ. Ще се оправдаватъ и вие съ приемственостъ въ тия помилвания.

Г. Костовъ (раб): И съ наследственостъ!

А. Аврамовъ (з): Г. Попивановъ! Всичко си спомнямъ, защото го преживѣхъ, и затуй говоря истината. Та, казвамъ, помилванията въ Шуменския затворъ ставаха само по този начинъ. Не знамъ какъ е било въ другитъ затвори, но въ Шуменския затворъ, който имаше пари да плати, само той биваше представенъ за помилване. Биваше ли помилванъ или не, това бѣше бошъ-лафъ, но паритъ се вземаха.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Г. д-ръ Даневъ сега казва, че тѣ били готови въ Шуменъ да платятъ, но пакъ не ги пуслили.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Тогава имаше правосъдие, а не рушветчицкъ.

А. Пиронковъ (д. сг): (Къмъ Д. Ачковъ) Недей говори за чужда смѣтка, какво казалъ г. Даневъ.

А. Аврамовъ (з): Безспорно, сждията ще бжде независимъ, но сждията, понеже е интелигентъ човѣкъ и добре познава какво е днесъ положението на България — цѣлиятъ народъ страда, цѣлиятъ народъ не си дояжда, не може да се облѣче, цѣлиятъ народъ е трѣгналъ голъ и босъ — ще трѣбва, казвамъ, сждията, който принадлежи къмъ тая интелигенция, която е приютена на доста хубави мѣста въ тая страна, да понесе и той известно намаление на заплатата си, макаръ не толкова голѣмо, както на другитъ чиновници. Тая интелигенция е квасътъ, а ние сме тѣстото, но когато и квасътъ обезквасѣ, не знамъ какво ще стане. Ще трѣбва да се направи апелъ къмъ всички да понесатъ известни жертви, пъкъ и, мимо този апелъ, ще трѣбва да се разбере, че у нашия народъ вече нѣма и затова трѣбва да намаляваме колкото се може. Иначе ще направимъ само дупка въ морето. (Смѣхъ).

Г. Костовъ (раб): И халка на небето!

Д. Ачковъ (нац. л. о): Издѣлбайте я тая дупка!

А. Аврамовъ (з): Г. г. народни представители! Съ тия нѣколко думи искахъ да отговаря на ония, които много претендиратъ, но които понижиха българския народенъ представител въ Парламента по-долу отъ всѣки другъ. Азъ не съмъ юристъ, но законодателното тѣло преди малко бѣше унижено тукъ. Защо? Защото се каза, че Аврамъ Аврамовъ билъ простъ.

Д. Ачковъ (нац. л. о): А! Кой го каза?

А. Аврамовъ (з): Така е думата, така го казаха ученитъ. — А азъ съмъ единъ народенъ избраникъ, съ народно довѣрие и, следователно, азъ не мога да бжде унижаванъ, както се опитаха тукъ да понижатъ народния представител. Азъ щадя и ценя народния представител и неговото достоинство. Въпросъ за заплатата не правя — въпросъ е другъ. Но да дойде тукъ единъ народенъ представител, особено ония, които говориха преди мене, да казватъ, че единъ народенъ представител получава толкова, а председателъ на не знамъ кой сждъ получава толкова, това показва, че вие, юриститъ, трѣбва да се научите да приказвате и да знаете кой е изпълнителна властъ и кой е законодателна властъ и кой каква отговорностъ има. Ще трѣбва да направите тая прещенка.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Застѣпи се за законодателното тѣло.

Министъръ Г. Петровъ: Ашколсунъ, бай Авраме!

Н. Стамболиевъ (з): Само че сждебната властъ е едно, а изпълнителната властъ е друго.

А. Аврамовъ (з): Азъ не ще отговарямъ на юриститъ и не ще имъ обяснявамъ защо властитъ се дѣлятъ на законодателна, изпълнителна и сждебна. (Смѣхъ)

Ц. Пупешковъ (д. сг): Има ли равенство?

А. Аврамовъ (з): Ако вие сте се учили и не знаете тая работа, то е друго, но азъ, който съмъ простъ, я знамъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Знаешъ! Ти въ Америка си ги изучилъ тия работи.

А. Аврамовъ (з): И за Америка ще ви кажа.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Само че не обаждашъ колко получаватъ сждиятъ въ Америка.

А. Аврамовъ (з): Когато българскиятъ народъ се огъва, вие (Къмъ сговориститъ) тукъ гласувахте единъ законъ, съ който дадохте 5% възнаграждение на адвокатитъ по изпълнителнитъ дѣла.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Вѣрно. Това направиха адвокатитъ въ времето на Сговора.

А. Аврамовъ (з): Ако Сговорътъ го е направилъ, и ти имашъ прѣстъ въ тая работа, и тъкмо ти не бива да плачешъ, защото и ти си се въртелъ около Сговора 8 години. Това не е извинение за тебе.

Понеже г. Пупешковъ казва, че съмъ знаелъ за Америка, азъ ще му кажа и за американскитъ сждии.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Кажн, кажн — то е интересно.

А. Аврамовъ (з): Азъ ще кажа, но дали ще ти понесе, не зная. Американскиятъ сждия, г. Пупешковъ — специално за тебе ще кажа, защото и ти си билъ 20 години сждия — гледа своитъ дѣла като нашия, но съ една разлика: азъ като направя днесъ престѣпление, до вечерта, до 7—8 часа, се разглежда дѣлото. Тамъ е бърза процедурата. И американскиятъ сждия, когато разгледа по такъвъ начинъ още сщия денъ дѣлото — защото тамъ нѣма сждилища претрупани съ десетки хиляди дѣла, както сж нашитъ — напуска сждебната скамейка, взема лопатата и отива да работи. Кога ще направи туй българскиятъ сждия?! (Смѣхъ и оживление) Американскиятъ сждия пака работи, американскиятъ инженеръ така работи, американскиятъ чиновникъ така работятъ. Но така ли работятъ нашитъ — да се запитаме. Когато приказваме за американскитъ сждилища, ще ви кажа какъ сждятъ тѣ. Въ американскитъ сждилища вършатъ нѣщо повече, отколкото въ нашитъ — казвамъ го на васъ, юриститъ, за да се замислите и създадете такъвъ законъ и въ българската държава. Въ американскитъ сждилища, както и въ нашитъ, публиката присѣдствува и слуша разглеждането на дѣлото, както тукъ, отъ галеритъ. Когато сждията осжди едного и известява какво наказание му се следва, преди той да чете присѣдата, който отъ публиката иска, става да говори противъ или да защитава обвиняемия, и ако тая многохилядна публика стане на крака и каже: обвиняемиятъ е правъ, сждиятъ си вдига тефтера. Това ще трѣбва да го знаете! (Смѣхъ)

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Народенъ сждъ!

Председателствуващъ Н. Захариевъ (Звъни)

Ц. Пупешковъ (д. сг): Ти като кинематографъ ви го представяшъ. Ако има сждебни заседатели, разбирамъ.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Уйдуръ, уйдуръ, да сойле!

А. Аврамовъ (з): Мене ме възхищава този сждъ; той е най-идеалното нѣщо. И азъ питамъ нашитъ прависти, кога тѣ ще дойдатъ до туй съзнание да се юрнатъ да създадатъ единъ такъвъ законъ и да ни сезиратъ съ него да го гласуваме? Обръщамъ се особено къмъ г. професоръ Кулевъ — той токущо влиза въ залата — защото той познава тия работи отъ далечъ (Веселостъ), да помисли върху това, та да можемъ да създадемъ такива закони и въ България и да не наказваме българскитъ граждани и за било и за не било, ами да се мжчимъ да ги опитомяваме.

Въ бюджетопроекта азъ виждамъ предвиденъ кредитъ 7 милиона лева за направа на нови, модерни затвори.

Н. Стамболиевъ (з): 30 милиона лева сж.

А. Аврамовъ (з): Не сж 30 милиона, а 7 милиона лева сж. — Азъ не съмъ съгласенъ, г. г. народни представители, тая цифра да се влише въ бюджета.

Нѣкой отъ работниците: Кажн какъ е въ Америка.

А. Аврамовъ (з): Ще ви кажа какъ е въ Америка. — Особено не съмъ съгласенъ да се правятъ нови затвори; да се поправятъ старитѣ затвори, да. И ние, кѣто законодатели, ще трѣбва, въ интересъ и на народъ, и на държавата да се загрижимъ какъ да облагородимъ душата на българина, какъ да го направимъ още по-безопасенъ. Вие ще видите, ако отидете по затворитѣ, че по-големата частъ отъ осъденитѣ не сж осъдени за голѣми престѣпления; тамъ криминалиститѣ сж малко, обаче политическиятъ затворници сж много. И днесъ има политически затворници, които гниятъ въ затворитѣ и на които вие не сте съгласни да дадете амнистия. На 21 юний народътъ каза своята тежка дума. Какво ни казва той на насъ? Ние да бъдемъ последователи на народнитѣ желания. Какво каза народътъ на 21 юний? — Було на миналото! Е добре, ние ще трѣбва да сложимъ було на миналото и въ нашитѣ глави и да кажемъ: дайте си ръката, братски да заживѣемъ! Азъ ще бъда щастливъ, ако видя напѣтствието на всѣки единъ да отива въ това направление — да облагородимъ душитѣ си, да почнемъ да създаваме не шпицъ-команди, не родоохранителници, не не знамъ какви команди, ами да създадемъ истински граждани на тая страна, да създадемъ закони, които да не уявяватъ гражданството. И ако създадемъ такива закони, ние, като народно представителство, ще помогнемъ на своята държавата и на своя народъ.

Нѣмаше да вземамъ думата, обаче бѣхъ предизвиканъ, и затуй ще ви кажа нѣколко думи за американскитѣ затвори. Американскитѣ затвори сж много хубави и хигиенични.

Г. Костовъ (раб): Лежалъ ли си въ тѣхъ? Съ картечици ги стрелятъ вътрѣ!

А. Аврамовъ (з): Тамъ никой не изчезва безследно отъ затвора, тамъ никой не изчезва безследно отъ полицейския участѣкъ. Американскитѣ затвори сж направени тъй хигиенично, та, може би, нѣкому ще се понарава даже да влѣзе да лежи въ затвора. (Смѣхъ) Не се смѣйте, защото често пѣти има лентия, които не искатъ да работятъ, и като наближи зимата — защото тамъ зимата е много голѣма — отиватъ та открадватъ шапката или калпака нѣкому, само за да ги арестуватъ и да прекаратъ зимата, 5—6 месеца, въ затвора. (Оживление) Ако бѣха нашитѣ затвори въ Америка, никой не би пожелалъ да влѣзе въ тѣхъ, но въ Америка затворникътъ сж сложенъ на много либерални начала. Тамъ затворникътъ, като не одобри храната си, може да я върне и да му дадатъ такава, каквато обича. Това е положението на затворитѣ въ Америка. И, възмишавайки се отъ онзи животъ, който съмъ живѣлъ азъ въ Америка, апелирамъ къмъ народното представителство и къмъ првительството — нека създадемъ такива закони.

Апелирамъ къмъ г. министра на правосъдието — нека и той да се съгласи, при тия тежки моменти за държавата и народъ, да се намали бюджетътъ на Министерството на правосъдието. Нека, най-сетне, разберемъ, че и съ по-малки заплати можемъ да живѣемъ! Нека, най-сетне, разберемъ, че като нѣма у онзи, който нищо не получава и се чуди утре отъ кѣде да вземе и какво да прави, и у насъ не ще има! И затуй нека намалимъ бюджета дотолкова, доколкото се може. За мене този бюджетъ, 210 милиона лева, е много голѣмъ, защото, тъй както отиваме, не знамъ кѣде ще я закараме. Въ нищо не е поскѣпналъ животътъ.

Азъ виждамъ тукъ едно перо: наеми за сѣдебни сгради и т. н. Ето на, безъ да искамъ да влизамъ въ подробности, азъ ще упръкна народното представителство, защото тукъ се внесе единъ законопроектъ за намаляние на наемитѣ, но си остана въ архивитѣ. Този законопроектъ трѣбваше да мине, за да се намалятъ наемитѣ. Какъ мислите вие, г. г. народни представители, да поевтинятъ живота, когато наемитѣ си оставатъ на същата висота, както по-рано? Въ този бюджетъ, както и въ всички бюджети, виждамъ пера за наеми на здания за учреждения. Дайте да се види, че действително работимъ, че имаме желание да направимъ нѣщо. Тежко е положе-

нието, г. г. народни представители! Казахъ, нѣмаше да взема думата, обаче...

Т. Тонковъ (з): Г. Аврамовъ! Софийскитѣ окръженъ сѣдъ на ул. „Мария Луиза“ плащаль 800.000 л. наемъ годишно. Ако това е истина и ако така продължаватъ да отиватъ наемитѣ, вѣрно е, че заслужаватъ критика!

А. Аврамовъ (з): Така е, г. Тонковъ, но ние никому не трѣбва да хвърлимъ вината, освенъ на себе си. Когато хирургътъ започне да лѣкува болния отъ заразителна болестъ, той не прави смѣтка дали ръката ще отиде, а гледа само да спаси човѣшкия животъ. Когато на 21 юний българскитѣ народъ даде такава довѣрие на туй болшинство, на този Парламентъ, това болшинство и този Парламентъ трѣбва да помислятъ за хала на народа. Нѣма да гледа кого ще закачи намалянето на наемитѣ, кого ще закачи намалянето на заплатитѣ, нѣма да гледа хатѣто абсолютно никому, затуй защото времената сж много тежки. Нека ние бързае — много сме закъснѣли — нека не оставимъ времето да ни изпревари. А оня, който не върви съ времето, той ще се облъска съ действителността и тогава ще има да се чудимъ. Ние, българитѣ, сме назаднячили, като мушмулата — най-после зрѣмъ. Ужъ всичко вземаме, всичко копираме отъ Европа, но когато дойде да се прилага, нищо не вземаме. И като вземешъ да правишъ сравнение между чиновничкитѣ заплати у насъ и въ Европа, кой чиновникъ каква заплата получава, виждашъ, че по нищо не се равняваме съ Европа. У насъ има залегнало едно убеждение, че трѣбва да се валоризиратъ заплатитѣ, че трѣбва да се валоризиратъ наемитѣ и т. н. Но, г. г. народни представители, на селото валоризираме ли нѣщо? Абсолютно нищо.

Нѣкой отъ работниците: Валоризираме дълговетѣ.

А. Аврамовъ (з): Следъ тия нѣколко думи свършвамъ съ още единъ апелъ: нека се проникнемъ отъ съзнанието, че сме дошли тукъ да изпълнимъ единъ общественъ дългъ, и понеже сме се клѣли — нали сме християни — нека не бъдемъ клетвопрестѣпници, като ония, които, въпрѣки че на 9 юний дадохъ клетва, че ще върватъ на страната на правото, застанаха на страната на кривото. (Нѣкой отъ земледѣлцитѣ ржкоплѣскатъ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представител г. Георги Костовъ.

Г. Костовъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ е бюджетопроектътъ на Министерството на правосъдието. Отношението, което отдѣлнитѣ парламентарни групи ще заематъ къмъ този бюджетъ, ще очертае и политиката на отдѣлнитѣ политически групи по отношение правосъдната политика на българското правителство.

Кризата, която раздрусва капиталистическото общество, която раздрусва изъ основи капиталистическото стопанство, трѣбва да подчертаемъ, че раздрусва сжщо така и надстройката на това стопанство, надстройката на това общество, което се руши. И когато ние днесъ искаме да приказваме за престѣпността въ днешното общество, трѣбва да търсимъ коренитѣ на тази престѣпностъ въ устройството на самото общество, въ самата капиталистическа система. Институтътъ на правосъдието е единъ институтъ, създаденъ още съ възникването на обществото, единъ институтъ, който израства съ създаването на частната собственостъ, защото съ изникването на частната собственостъ изниква и кражбата, изниква и престѣпленieto. Ето защо всички общества, които стоятъ на основата на частната собственостъ или, както вие я наричате още „свещена и неприкосновена“, всички тѣ сж създавали условия за престѣпленията. Напразни ще сж усилията на всички васъ да се борите съ палиативи да спрете престѣпленията, защото тѣ сж социално зло. Въ мотивитѣ на всѣко престѣпно деяние лежатъ именно социалнитѣ условия и оная мизерия, която носи вашето общество.

Г. г. народни представители! Единъ въпросъ, на който считамъ за нужно да се спра, е въпросътъ за класовата сжщность на правосъдието. Щомъ тоя институтъ — правосъдието — се явява единъ основенъ стѣлбъ, който има за задача да крепи днешното общество, ясно е, че той ще действува, че той ще бѣде въ услуга, въ защита на тоя общество.

Днесъ, наредъ съ кризата, която разтърсва свѣта, ние виждаме да се изострятъ борбитѣ между класитѣ. Колкото и да искаме да скриваме това, то е фактъ. Цѣлия свѣтъ днесъ се разтърсва отъ голѣми противоречия, които до-

веждат до голѣми конфликти между класитѣ. Днесъ ние наблюдаваме единъ борчески подемъ въ трудящитѣ се маси въ цѣлия свѣтъ. Изключение отъ този борчески подемъ не прави и нашата страна. Трудящитѣ се маси въ нашата страна, които вследствие вашата капиталистическа система, вследствие на кризата изнемогватъ въ мизерия, се вдигатъ на борба. И ние дохождаме до моментъ, до положение, когато вашата класа, вашитѣ институции не сѣ въ състояние, съ ония срѣдства, съ които вие си служехте по-рано, когато се намирахте въ епохата на вашето спокойно развитие, да се справятъ съ така наречената „политическа престѣпностъ“.

Ето защо, г. г. народни представители, ние сме свидетели, че отъ момента, когато въ нашата страна се изостриха борбитѣ между класитѣ, вие да създавате и своето изключително законодателство. Вие тръгнахте по пътя на изключителното законодателство. Вамъ ви бѣха недостатъчни вече ония законни възможности, ония санкции, които вие имате по вашето обикновено законодателство, за да се справите съ надигащата се, или както вие сега я казвате, болшевишка опасностъ. И ние сме свидетели днесъ на едни нечувани процеси, които се инсцениратъ, които се подготвяватъ по силата на единъ драконовски законъ. Законътъ за защита на държавата — разбирай го за защита властта на капиталиститѣ, за защита на капиталистическото общество. (Ръжкоплѣскания отъ работницитѣ)

Г. г. народни представители! Ние викаме напредъ съ това да се разширява извънредно много компетенцията на полицейскитѣ органи. Ако разгледате углавната процедура, вие ще видите, че съ последнитѣ измѣнения на закона за углавното сѣдопроизводство следъ 9 юний, пъкъ и до тогава, се отвориша широко вратитѣ на полицейския тероръ. Той и по-рано си съществуваше, но днесъ углавниятъ процесъ е въ рѣшетѣ на полицията, защото тя го подготвява, тя му събира доказателствата и го дава следъ туй вече въ рѣшетѣ на правосъдието. А вамъ ви е известно какъ се създаватъ процеси, какъ се инсцениратъ процеси. Нѣма да отивамъ въ далечното минало, ще искамъ да ви обърна вниманието на близкото минало, а именно отъ момента, когато Народниятъ блокъ взе властъ. При полицейски дознания се самообѣсиха хора; при полицейски дознания се самоубиватъ хора; при полицейски дознания се хвърлятъ хора отъ стълбитѣ на обществената безопасностъ; при полицейски дознания издѣлватъ въ рѣшетѣ на полицията хора. Ето така се събиратъ доказателствата по процеситѣ. Ние днесъ сме свидетели на единъ процесъ, който се разглежда въ Софийския окръженъ сѣдъ, така наречениятъ процесъ за комунистическата печатница. На подсъдимата скамейка сѣз изправени 10 души работници да отговарятъ по този именно законъ за защита на държавата. Ясно е, г. г. народни представители, че това не става случайно, това вие сте го узаконили и то си е естествено за васъ.

Азъ ще искамъ да се спра малко по-обстойно на самата правосѣдна политика на българското правителство, следъ туй бихъ искалъ да се спра и на самото устройство на българското правосѣдие, на българскитѣ сѣдилища.

Прокуратурата у насъ не е нищо друго, освенъ едно допълнение на полицейското учреждение. Днесъ прокуроритѣ не смѣятъ да интервениратъ, да се намѣсватъ. Предъ очитѣ на прокуроритѣ ставатъ безобразия и насилия. И когато отидешъ да искашъ съдействието на базата даже на вашитѣ закони, тѣ свиватъ рамене, не смѣятъ да се намѣсватъ, не смѣятъ даже да застанатъ на базата на вашата законностъ и да защитаватъ вашата законностъ.

Ц. Пулешковъ (д. ср): Тя не е ли и ваша законностъ? Тя не може да бѣде пригодена само заради васъ.

Г. Костовъ (раб): По такъвъ начинъ тѣ смѣкватъ маската на вашата диктатура, на вашата полицейщина, на вашата терористическа политика.

К. Желевъ (д): Лъжешъ!

Ц. Пулешковъ (д. ср): Нѣмашъ право да приказвашъ за прокуроритѣ, защото въ края на краищата пакъ при тѣхъ ще отидешъ, въ всѣки моментъ, и ще имъ кажешъ да те чуятъ. Тѣ сѣ една неотемлена частъ отъ правосѣдието.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Благодари, че ги има, защото, ако ги нѣма, по-лошо ще бѣде. Вие сте адвокатъ и по-добре знаете тая материя отъ дѣдо поплъ!

И. Василевъ (з): Безъ тѣхъ по-лошо! Ако ги нѣма ще бѣде „чека“.

П. Попивановъ (з): Все пакъ не се наричатъ, Г. П. У. Азъ ако съмъ прокуроръ, и се явите нѣкой път, ще ви хвана за яката и ще ви изхвърля, . . .

Министъръ Д. Върбенковъ: Като парцалъ.

П. Попивановъ (з): . . . защото трѣбва думитѣ ви да се схождатъ съ действителността.

Г. Костовъ (раб): Правила сѣ го това. Азъ имамъ факти. Подъ носа на прокурора въ Дирекцията на полицията се извършватъ убийства.

Министъръ Д. Върбенковъ: Де, де!

Г. Костовъ (раб): Подъ носа на прокурора се извършватъ атентати надъ работнически дейци, надъ клубоветѣ ви, а правосѣдието мълчи! Повече доказателства искате ли?

Министъръ Д. Върбенковъ: Това не е Г. П. У. — Въ Русия стрелятъ направо въ челото безъ всѣкакъвъ сѣдъ. Въ Съветска Русия има ли правосѣдие?

П. Напетовъ (раб): Тамъ има народенъ сѣдъ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Да, да, народенъ сѣдъ! Елате на нашия народенъ сѣдъ!

П. Фенерковъ (раб): Това е диктатура.

Министъръ Д. Върбенковъ: Ако бѣше диктатура, ти нѣмаше да бѣдешъ тукъ.

Г. Костовъ (раб): Г. г. народни представители! Вие ще дойдете и до туй, защото вие сте дали доказателства, че можете и безъ сѣдъ да избивате.

Министъръ Д. Върбенковъ: Никого не сме избии.

Г. Калъповъ (д): Въ Русия съ сѣдъ ли ги избиватъ?

Г. Костовъ (раб): Системата на безследнитѣ изчезвания, г. министри, продължава и днесъ. Тукъ, въ София, ставатъ избивания, безъ Вие да можете да попрѣчите на това. Вие амнистирате убийци . . .

Министъръ Д. Върбенковъ: Кои убийци?

Г. Костовъ (раб): Да, да, македонци убийци, като Чавчето и др. Това сѣз хора, които сѣз излѣзли отъ Централния затворъ, за да извършатъ пакъ убийства всрѣдъ центъра на София

Министъръ Д. Върбенковъ: Пакъ ще ги хванемъ.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Чавчето е освободенъ съ постановление на сѣдебния следователъ.

Г. Костовъ (раб): По силата на тая амнистия се пустнаха отъ затворитѣ ваши хора, а грамадната частъ отъ политическитѣ затворници още лежатъ по затворитѣ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Ваши хора не сѣз ли пустнати?

Г. Костовъ (раб): Отъ 360 и нѣколко души, Вие не сте пустнали повече отъ 70—80 души наши хора.

Министъръ Д. Върбенковъ: Това е лъжа!

Г. Костовъ (раб): Въ Старозагорския затворъ и днесъ лежатъ повече отъ 80 политически затворници.

Министъръ Д. Върбенковъ: И тѣ ще бѣдатъ пустнати.

Г. Костовъ (раб): Затворитѣ въ Варна и Враца сѣз пълни съ политически затворници . . .

Министъръ Д. Върбенковъ: И тѣ ще бѣдатъ пустнати.

Г. Костовъ (раб): . . . които вие не амнистирахте, нѣ които вие даже не дадохте условна амнистия, тѣй като се даде единъ текстъ на закона, който досега не благоволявате да изправите, по който маса хора, които подпадатъ подъ текста на амнистията, поради различната практика на военнитѣ сѣдилища, не ги пускатъ на свобода. И ние дохождаме до такива противоречия, г. министри, че Русен-

скиятъ военно-полеви съдъ амнистира и Софийскиятъ военно-полеви съдъ амнистира известни престъпления, а Пловдивскиятъ не ги амнистира, и тия работи вие ги търпите още.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Въпросъ на тълкувание.

Г. Костовъ (раб): Г. г. народни представители! Въ връзка съ бюджета на Министерството на правосъдието ние не можемъ да не се спремъ на затворническото дѣло. Режимътъ въ затворитѣ у насъ е печуванъ и невиджанъ.

В. Кушевъ (нац. л.): Въ Русия какъвъ е режимътъ?

Г. Костовъ (раб): Четете доклада на мадамъ д-ръ Вандервелдъ, която е била въ Москва. Прочетете го, вие сте интелигентенъ човѣкъ и се интересувате много; нѣма защо азъ да ви карамъ.

Г. Калъповъ (д): Кажете го вие.

Г. Костовъ (раб): Ще го кажа. Сега ще говоримъ за вашето, следъ това ще говоримъ за съветското.

Министъръ Д. Върбенковъ: Вашето кжде е?

Г. Костовъ (раб): Нашето ще го създадемъ, г. министре. То е тукъ, въ България, то се ражда. Въпрѣки вашитѣ усилия да го смажете, да го унищожите, то се ражда. (Ржкоплѣскания отъ работниците)

Н. Алексиевъ (з): Изглежда, че отъ 20 дена насамъ е много намалѣло.

П. Попивановъ (з): Вие много приказвате, защото знаете, че като излизате отъ тукъ, никой нѣма да ви закача.

Г. Костовъ (раб): Ние знаемъ, че въ режима на Народния блокъ можемъ да стигнемъ до положението да се стрелятъ депутати, защото и днесъ се заплашватъ членове на нашата парламентарна група.

П. Попивановъ (з): Отидохте да ставате агенти на Сгворора, а сега сте голѣми герои тукъ! Преди 21 юний вие мълчехте.

Г. Костовъ (раб): Вие достойно стоите на фронта на фашизма.

П. Попивановъ (з): Билъ съмъ и ще бѣда на фронта на народа. Далъ съмъ доказателства чрезъ кръвта си и тѣлото си за това, но вие не сте дали никакви доказателства. Утре ще отидете на фронта на фашизма и ще дойдете моята глава да чупите, ще насѣквате пакъ да ме убиватъ.

Г. Костовъ (раб): Знаешъ ли какво приказвашъ, разбирашъ ли това, което приказвашъ? Не знаешъ какво приказвашъ. Много си се обѣркалъ.

П. Попивановъ (з): Азъ съмъ доказалъ що съмъ и какво съмъ.

Г. Костовъ (раб): Връщамъ се на въпроса за положението на затворниците въ нашитѣ затвори. Ако разгържете бюджета, вие ще видите, че перото, отнасящо се за храна на затворници, и самиятъ окладъ на затворниците, сѣ извънредно намалѣли. Тамъ не се дава храна; тамъ се дава помия.

Министъръ Д. Върбенковъ: Това не е вѣрно и азъ протестирамъ. Може ли такова нѣщо! Да изберемъ една комисиия отъ трима души отъ Народното събрание, която да направи анкета.

Г. Костовъ (раб): Терорътъ въ затворитѣ е страшенъ, и особено е страшенъ по отношение жертвитѣ на нашето движение, по отношение на политическитѣ затворници. Прѣсенъ случай, който и пресата изнесе, е стрелянето въ Старозагорския затворъ. Тамъ е стреляно въ прозорцитѣ и по една щастлива случайностъ не е билъ убитъ политическиятъ затворникъ Добри Терпешевъ. Инквизиригъ се, карцириратъ се политическитѣ затворници за най-дребни, дровожирани, предизвикани отъ самата управа действия, лишаватъ ги дълги месеци отъ свидания, отъ кореспонденция, лишаватъ ги отъ четиво, отъ литература за просвѣта. Никѣде въ свѣта, г. г. народни представители, по-

литическитѣ затворници не сѣ подложени на такъвъ режимъ, на какъвто сѣ подложени тѣ въ нашата страна. Това го подчертавамъ — никѣде.

Бихъ се спрѣлъ малко и на американското правосъдие на г. Аврамъ Аврамовъ. За голѣмо съжаление, не зная кога г. Аврамовъ е билъ тамъ, ...

А. Аврамовъ (з): Преди 20 години.

Г. Костовъ (раб): ... но по-класово правосъдие отъ американското нѣма въ свѣта. Днесъ, г. Аврамовъ, и въ Америка не е по-добре, отколкото въ останалия свѣтъ, и тамъ днесъ има класови борби. Ние сме свидетели тамъ на процеси отъ международенъ масщабъ, които разтърсиха цѣлия свѣтъ, трудящитѣ се маси въ свѣта, какъвто бѣше, напр., процесътъ на Сако и Ванцети — двама невинни италиански работници, които бѣха осѣдени за дѣяние, което не бѣха извършили. Американското правосъдие цѣли 8 години ги тормози съ смъртна присѣда и на края ги прати на електрическия столъ за екзекуция. Така че сжщността е еднаква. Този институтъ еднакво се използва както отъ васъ тукъ, така и отъ вашитѣ събратя въ цѣлия свѣтъ.

Г. Калъповъ (д): А въ Русия има заточение въ Сибиръ. Кѣде е Раковски, кѣде е Троцки?

Д. Ачковъ (нац. л. о): Въ Русия ги гаятъ!

Г. Костовъ (раб): Г. г. народни представители! Ясно е, че когато ние говоримъ за нашитѣ политически затворници, ние не можемъ да не издигнемъ нашиятъ протестъ противъ сакатата амнистия и да не изкажемъ борческото желание на маситѣ долу да се даде по-скоро пълна и безусловна амнистия. И ние, като подкрепяме това искане съ лозунга за мобилизиране на тия маси за извоюване на тая амнистия, открито ви заявяваме, че това искане ние нѣма да го снемемъ, че това искане ще го издигаме високо и, въпрѣки всичко, ще ви наложимъ пълна и безусловна амнистия за нашитѣ политически затворници. (Ржкоплѣскания отъ работниците)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Гледайте да не вкарате въ затворитѣ други.

Г. Костовъ (раб): Сжщо така ние не можемъ, когато говоримъ за политическитѣ „престѣпници“, да не кажемъ, че нашата партия организира маситѣ за борба и противъ вашето изключително законодателство, за борба противъ вашия драконовски законъ за защита на държавата, искайки неговото унищожение.

З. п. Захариевъ (з): Какъ ще ни наложите това? Чрезъ една въоръжена мобилизация?

Г. Костовъ (раб): Накрая ще ви кажа. — Г. г. народни представители! По ирония фигурира въ бюджетопоекта и едно перо — „Помощъ на дружеството за борба съ детската престѣпностъ“. По-голѣма гавра отъ това не сме виждали — борба съ детската престѣпностъ! Преди всичко, пакъ азъ подчертавамъ, вашето общество днесъ създава голѣмата детска престѣпностъ. Това сѣ предимно деца на трудящитѣ се маси, това сѣ деца на безработни, това сѣ деца гладуващи, на измиращитѣ трудящи маси, това сѣ сираци, които вашата държава оставя на произвола на сждбата, защото вие като господствуваща класа, не можете да имате една социална политика въ интереса на трудящитѣ се маси. И следъ като ги създавате, следъ като вашниятъ строй ги ражда, следъ като тѣ гъмжатъ и пълнятъ улицитѣ на голѣмитѣ градове, вие идвате да се гаврите — предлагате единъ параграфъ отъ нѣколко хиляди лева въ бюджетопоекта на Министерството на правосъдието за борба противъ детската престѣпностъ!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Ти отъ кое племе си, та разправяшъ „вашитѣ“, „вашитѣ“?

Г. Костовъ (раб): Отъ племето на работниците и селянитѣ, а вие сте си загубили племето, защото сте се прилепили къмъ буржоазията, прилепили сте се къмъ нея и не може да се разбере откъде сте.

Г. г. народни представители! Когато има криза въ нашата страна, когато има застой, когато всичко е спрѣно, въ едно нѣма криза — въ политиката на българскитѣ правителства и на съответния министъръ на правосъдието, която и днесъ по традиция се продължава — да се строятъ модерни затвори.

Министър Д. Върбенков: Като въ Русия. Ние вървим по примѣра на Русия.

Г. Костовъ (раб): Ясно е, че вашата наказателна политика се нуждае отъ затвори модерни, кждето вне доубиват своитѣ политически противници. Вне за училища нѣмате пари, но за казарми и за затвори имате пари.

Министър Д. Върбенков: И за училища имаме пари.

Т. Тонковъ (з): Най-много въ Русия се даватъ пари за казарми. Русия безъ казарми ли е?

Г. Костовъ (раб): Ето защо ние се обявяваме противъ строежа на затвори. Но ако вне, въпрѣки всичко, ще ги строите, внимавайте да бждатъ по-добри и хигиенични, защото не знаете какъ може да се завърти колелото на историята. (Ржкоплѣскания отъ работниците)

П. Попивановъ (з): Ние не живѣемъ съ мисълта, че нѣма да влѣземъ въ затвора, защото не сме ренегати като васъ. Ние отъ тамъ сме минали и можемъ да минемъ пакъ презъ тамъ. Не сме като васъ ренегатитѣ.

П. Напетовъ (раб): Гузенъ, негоненъ бѣга.

Н. Стамболиевъ (з): Щомъ сте противъ затворитѣ, защо се заканвате още отъ сега?

П. Напетовъ (раб): Има ли нѣкой тукъ, (Сочи работниците) който да не е билъ въ затвори?

Н. Стамболиевъ (з): Всички сме били въ затвори.

П. Попивановъ (з): Между насъ нѣма хора, които да издаватъ всичко. Знаемъ, кой изнесе борбата, Жертвитѣ на 1 май виждаме отъ кжде сж.

Г. Костовъ (раб): Г. г. народни представители! Азъ ще се спра и на характера, на структурата на правосъдното дѣло. Първото нѣщо, което се хвърля въ очитѣ, то е, както ви казахъ, класовиятъ му характеръ; второто е бюрократическия характеръ на този институтъ. И действително, ако ние говоримъ за каста, тукъ, именно, можемъ да говоримъ за каста. Вне много правилно ценитѣ този институтъ. Ако сравнимъ бюджетитѣ на отдѣлнитѣ министерства, ще видимъ, че освенъ Военното министерство, друго министерство, кждето има голѣми заплати, бюрократически заплати, това е Министерството на правосъдието. И ако вне, следъ като видите голѣмата заплата на председателя на Касацонния сждъ, или на апелативнитѣ сдилища, проследите надолу заплатитѣ на прислужника и разсилния, ще видите каква огромна разлика има. И тукъ по отношение на възнаграждението ние провеждате своята класова политика. Вамъ ви трѣбватъ сжко влатени кадри въ този институтъ, за да можете по-добре да провеждате политиката на капитала, политиката на фашистската диктатура.

П. Попивановъ (з): Вне ще ги направите равни!

Г. Костовъ (раб): Ето защо ние се обявяваме противъ тия голѣми заплати.

П. Попивановъ (з): Какво е Вашето становище по отношение на заплатитѣ — да бждатъ равни ли?

Г. Костовъ (раб): Ние сме да има минимумъ заплата 3.000 л. и максимумъ 6.000 л. По въпроса за заплатитѣ ще имаме възможность да се изкажемъ.

Нѣкой отъ земледѣлицѣ: Значи, споредъ Васъ, трѣбва да има разлика въ заплатитѣ?

Г. Костовъ (раб): Само че вне забравяте това. Като идете долу, демагогствувате, а като дойдете тукъ, послушно гласувате всичко на правосъдието.

П. Попивановъ (з): Вашитѣ общински съветници гласуватъ по 200 л. заплата на горскитѣ стражари и на пждаритѣ, а на кмѣта — 1.000 л. Какво разправяте за минимумъ и максимумъ? Кжде сж вашитѣ теории? Защо не научите вашитѣ хора — общински съветници — да гласуватъ по 3.000 л. заплата на горскитѣ стражари и на пждаритѣ? Азъ затуй Ви зададохъ въпроса — защото Вне искате минимална заплата 3.000 л. Вашитѣ хора ще Ви убиятъ за това. Нека се знае, че искате минимумъ 3.000 л. Ще видимъ кой демагогствува тогава!

И. Василевъ (з): И на кого ще стане тѣсно!

Г. Костовъ (раб): Нѣма да ни стане тѣсно. На васъ ви стана много тѣсно и ще ви стане още по-тѣсно. Бждете спокойни.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Какви сж тия закани — че „ще ви стане по-тѣсно“?

Г. Костовъ (раб): Г. г. народни представители! Ясно е, че на една такава правосъдна политика, на единъ такъвъ институтъ нашата парламентарна група не може да гласува никакви кредити, не може да даде никакви срѣдства.

Т. Тонковъ (з): Ние не се нуждаемъ отъ вашето гласуване.

Г. Костовъ (раб): Ето защо ние ще откажемъ да гласуваме бюджетопроекта на Министерството на правосъдието и сме длъжни да заявимъ на трудящитѣ се маси, че истинско правораздаване ще има само тогава, когато тия трудящи се маси взематъ властта въ своитѣ ръце, когато тѣ организиратъ своята работническо-селска властъ и създадатъ свои изборни сждебни учреждения. (Ржкоплѣскания отъ работниците)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народнитѣ представители г. Цѣтанъ Пупешковъ.

П. Попивановъ (з): (Къмъ работниците) Нито чека искате, нито Парламентъ искате. Какво искате? Вне сте хермафродити.

Нѣкой отъ работниците: А вне сте най-ревностни защитници на тѣзи, които до вчера ви пердапеха.

П. Попивановъ (з): Защо демагогствувате? Кажете, че искате болшевишка Русия, че искате да управлявате съ чека. Нѣмате куражъ, а разправяте за геройство!

Ц. Пупешковъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Добре стана, дето разглеждането на бюджета на българската държава започна съ бюджета на Министерството на правосъдието. По този начинъ се подчертава значението на правосъдието у насъ като основа на правовата държава, на реда въ държавата и като гаранция за свободитѣ на гражданитѣ. Прави се честь на българското правосъдие, и то заслужена честь. То не е класово правосъдие, а е народно правосъдие, ...

Нѣкой отъ работниците: Класово е.

Ц. Пупешковъ (д. сг): ... защото контингентътъ на българското сдилиство е излѣзълъ отъ народа. У насъ не е имало време да се разпредѣлятъ хората на класи, да се разграничатъ кой знае какви условия въ живота ни. Единъ е отъ село, другъ е отъ малкъ градъ — това е то българското правосъдие и ние трѣбва да го ценимъ не по произходъ, нито по каквито и да било влѣчения. Това правосъдие досега не е дало доказателства за никаква класова проява. Ако досега, като сме се стремили да му гарантираме независимостъ чрезъ закони, тия закони отъ време на време сж били излагани на известенъ рискъ и сж бивали отмиънявани, грѣшкитѣ веднага сж били поправяни. Всичко е било вършено съ съзнанието, че се закрепява главната основа на българския държавенъ строй. Сждебната властъ у насъ — и колегата Аврамовъ го каза — е наредъ съ законодателната властъ и съ изпълнителната властъ. Въ нашата конституция има единъ чл. 13, който казва тъкмо това нѣщо. Това е основно положение за разпредѣлението на властитѣ. Въ реда на тритѣ власти е българското правосъдие — честь, която досега то е върдило: нито за прокуроръ, нито за сдия български се е чуло лоша дума. Вне сте чували, какво става около насъ, у съседитѣ — и за турския кадия, и за влашкия кадия все по нѣщо се е чуло. Ние трѣбва да върдимъ този престижъ на българския сдия и да ценимъ всичко онова, което има да се върши съ правосъдието. Само тамъ партизанството не бива да намѣри мѣсто. Въпросътъ за правосъдната политика е голѣмъ въпросъ въ организацията на самата държава. Затова и законътъ, който се отнася до организацията на това ведомство — законътъ за устройството на сдилищата — е органически законъ.

Въпросътъ за материалната обезпеченостъ на българския сдия и въ сегашния моментъ би билъ първиятъ. Той всѣкога е билъ поставянъ като единъ првъ въпросъ

при разглеждане на бюджета: да се гарантира положението на българския съдия, за да може той да изпълнява дълга си като съдия съвсичката коректност и при съзнателно на високото положение, което заема, и на големата отговорност, която носи. Вие се съгласите за всички онзи изкушения, до които може да се дойде, ако няма тази материална обезпеченост. Този въпрос е бил поставен и в други времена. Заслужено още в 1908 г. се повдигна въпросът за увеличение заплатите на съдиите, за да се издигнат те не като някаква бюрокрастическо ведомство, което да играе някаква роля на надмощие над служителите по другите ведомства, но при съзнанието, че с това се гарантират материалните условия за отстранение на всички ония изкушения, въ които човек може да попадне. И ние трябва да благодарим, че досега българският съдия се е увардил от тия изкушения. Сега въпросът не е вече за материално подобрене. Аз мога да ви кажа, че в миналия режим, додето нашата партия управляваше, когато трябваше да се подобряват заплатите на всички съдии, това беше големият и най-важният въпрос. През 8-ти години на режима на Сговора въпросът за подобренето на съдийските заплати беше голем и се постигна едно положение, което и вие сте възприели изцяло — аз мисля, че няма да откажете — и не сте направили лошо, като сте процедирали по този начин. Завчера аз присъствувах на откриването на съдийския конгрес и ми направи впечатление — дължа да обадя това обстоятелство на почитаемото Народно събрание — че съдийството, което по-рано, даже с риск да изтъпне едно унижение, че е трягнало да се моли за повишение на заплатите — защото наистина имаше и такова положение — напълно схващайки положението на държавата и на народа, престана вече да повдига този въпрос, който наистина съдържа и нещо, което може да уроня достойнството и престижа на един институт, като го отстрани от разглеждане. Съдиите се помирят с подобреждането им, както всички чиновници, под тия 10 и 20% намаления, които държавата намъри за нужно да наложи, за да свърже двата края на бюджета; съдиите не повдигат въобще материалния въпрос — въпроса за заплатите — и смятат, че е недостойно и от наша страна да завиждаме на първия магистрат в България, че бил получавал на книга 14.400 л. заплата, а на ръка — 11.500 л. Припомнете си, че в Ромъния, додето имаше регентство, първият председател на касационния съд, патриархът и още един сенатор бяха регентите.

Председателстващ Н. Захариев: Г. г. народни представители. Частът е 8. Моля да се продължи заседанието, докато се изкажат още двамата записани оратори, за да остане утре да говори г. министърът на правосъдието. Които съгласни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Ц. Пупешков (д. ср): Този въпрос не е повдиган и не се повдига нито от съдийските среди, нито пък от правителствените. Повдигна го съвсем неуместно нашият другар г. Аврамов и ние трябва само да съжаляваме, че стана повод да се правят известни сравнения на величини, които не могат да бъдат сравнявани.

Сегашният бюджет, тъй както е представен, г. г. народни представители, въ сравнение с миналогодишния, който беше 239 милиона лева, е намален с около 29 милиона лева и възлиза на 210 милиона кръгло. Аз смятам, че поради поевтиняването на живота, пък и поради стесненото положение на държавата, налагало се е да се направят известни икономии, известни съкращения предвид на съдебната организация, която сме възприели, за да си гарантираме едно добро правосъдие. Ще призная, че това, което е направено като съкращение по отношение на самите институти, и г. министърът сигурно го е направил с голяма болка. Съкращенията, обаче, се отнасят повече до веществените разходи, до постройките и до издръжката на затворниците — облъкло и храна, работи, които и без туй съ поевтиняли въ голъма степен, и затуй това перо е намалено от 21 милиона лева на 17 милиона лева — т. е. намалено е с 4 милиона лева. На друго място — перото за купуване облъкло, обща и т. н. — е намалено от 2.200.000 л. на 1.700.000 л. Това съ по-едри съкращения, които съ направени. Но едновременно с това аз смятам, че е направена една не напълно оправдана икономия.

По е важен въпросът за съкращенията на личния състав на съдебните институти. При положението, въ което се намира сега българското правосъдие, след положително доста грижи от законодателството и от управлението да се облекчи то, да става колкото е възможно

по-скоро разглеждането на дѣлата, за да имаме едно бързо правосъдие, аз смятам, че това, което е направено особено въ Върховния касационен съд, въ много отношения може да бъде оспорвано, особено като се вземе предвид бъдещата реформа, която се готви за този съд. И аз се съмнявам, че тая реформа въ по-големата си част ще може да бъде прокарана, особено що се касае до тия, допълнителните жалби, чието ограничение се иска. Това е идея на самите магистрати, но доколко тая реформа може да бъде благоприятна за самите страни, които търсят правосъдие и доколко може да бъде възприета от гледище на техните интереси — това е един въпрос, който ще разгледаме, когато бъде внесен законопроектът. Но още сега може да се каже, тази реформа подлежи на голъм спор.

Днес дѣлата въ Касационния съд съ въ застой, въпреки взетите преди години мѣрки за ускоряване дѣлата съ закона за облекчение на Върховния касационен съд. Тогава дѣлата бѣха около 24—25 хиляди. Поради наплива на дѣла, които постѣпваха, Върховният касационен съд не можеше да свари да ги разгледа. Сега тѣ съ намалѣли на 16—17 хиляди. Това дава вече възможност да бъдат слагани на разглеждане дѣла, постѣпили въ 1930 г., а въ нѣкои отдѣления дѣла отъ 1929 г. и да бъдат почти приключени. Днес Касационният съд е почнал да разчиства натрупаните дѣла и иска да задоволи ония страни, които много бързат, които съ много притѣснени отъ бавността на правосъдието. А единъ отъ голѣмите недѣзи на правосъдието е този: като подаде една страна заявление да се помоли за насрочване, да получи резолюция върху заявлението: „по реда си“. Тѣкмо днес се е дошло до едно положение да може горе-долу да се засили дейността на Касационния съд и да се довърши тоя баласт, който е натрупан въ него. Обаче отново ще се претрупа Касационният съд съ закриването на едно негово отдѣление.

По-добре би било да се направи реформата въ друга посока: да не се удари институцията, а да се съкратятъ съдии, които също изхождатъ отъ срѣдата на Касационния съд, но които фигуриратъ само по бюджета къмъ него, за да получаватъ заплатата, а работятъ другаде, напр., началникътъ на отдѣление при Министерството на правосъдието, и особено председателятъ на специалния съдъ при Върховната сѣтна палата, безъ когото би могло да се мине. Тия две служби биха могли да се съкратятъ, но съ измѣнение на съответните закони. И тѣкмо по този начинъ биха могли да се направятъ едни съкращения безболезнено и безъ отражение върху самата работа на Касационния съд. Защото работата въ подолните съдилища, въ първостепенните и второстепенните, вече захваща да намалява. По отношение гражданскитъ дѣла, разбира се, стопанската криза се отразява — хората се въздържатъ да завеждатъ дѣла или пък изоставятъ заведениѣ такива. Азъ смятам, че много отъ тия дѣла въ Върховния касационен съд, особено за паричните искания, съ изгубили всѣкакъвъ интересъ следъ девалоризацията; хората съ ги изоставили и не ги потърсватъ.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: По 15 години се протакатъ.

Ц. Пупешков (д. ср): Какво струва, напр., единъ искъ за 5—6 хиляди лева, който се влаци вече 15 години — отъ злато се е обърналъ на тенекѣ, интересътъ, който е вложенъ въ този споръ, не струва вече нищо, и хората сами съ го изоставили. И другъ пътъ азъ отъ тукъ съмъ отправялъ апелъ къмъ върховните магистрати да намѣрятъ тѣ самите изходъ отъ това положение, като не го търсятъ вънъ отъ своята срѣда и вънъ отъ своя дългъ къмъ работата. Тѣ биха могли да направятъ това и безъ известни подканвания отъ министерството, които съ доста неприятни, защото нѣкакси идатъ отгоре, а на тѣхъ се струва, че идатъ отъ по-долната за тѣхъ власт. При независимостта, която съ имъ дали, вмѣсто административно да имъ заръчватъ да свършватъ по толкова и толкова дѣла, тѣ би трябвало да направятъ тая тѣлка, да се запретнатъ и да свършатъ тая работа; следъ като прегледатъ дѣлата и ги разпредѣлятъ на маловажни и важни, да направятъ едно разпредѣление, споредъ характера и мѣжнотията на дѣлата, за да може съ по-бързото имъ насрочване и съ свършване на повече работа да изпълнятъ своя дългъ. По този начинъ може би догодина или по-скоро да стане ненужно едно отъ отдѣленията; но сега трѣбватъ хора, за да я извършатъ. И азъ разчитамъ на съзнанието за дългъ, което има въ тия висши магистрати — да разбератъ положението на държавата, да разбератъ положението на народа, както досега винаги съ го разбирали, и сами да усилятъ своята дейностъ, защото,

колкото и да пренасяме дѣлата отъ архивата на единъ съдъ въ архивата на другъ, тая натрупаностъ нѣма да се отстрани безъ работа.

Въ всѣки случай, както е сега положението, смѣтамъ, че е неоправдано това съкращение, което се прави и което засѣга само Върховния касационенъ съдъ, и то съ надеждата, че новиятъ законъ въ голѣма степенъ ще доведе до облекчения. Азъ виждамъ, че съ новия законъ за гражданското сѣдопроизводство се цели да се ускори процедурата по дѣлата за нарушено владение.

Министъръ Д. Върбенювъ: И за дѣлбитѣ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): . . . и за дѣлбитѣ, обаче по количество дѣлата за нарушено владение и за дѣлби сжъ съвсемъ малко. Отъ бобъ на зърно, отъ време на време само ще се яви такава дѣла, и, ако е въпросъ за юриспруденция, за последователностъ на сѣдебната практика, това обединително учреждение, каквото е Върховниятъ касационенъ съдъ, трѣбва да каже и по този видъ спорове своята последна дума, за да нѣма различна сѣдебна практика.

Въпросътъ е да се раздава не само бързо, но и добро правосѣдие. Но не трѣбва да предполагаме, че готвениятъ законъ за облекчението ще донесе голѣмо облекчение, затуй защото тия дѣла сжъ малко по брой. Други сжъ процеситѣ, натрупани отъ миналото — спорове за недвижима собственостъ, при старитѣ оценки; тия процеси представляватъ по-голѣмъ интересъ.

Углавнитѣ дѣла, обаче, се увеличаватъ. Колкото и социални мѣрки да вземаме, колкото и да оправдаваме престъпността съ социалнитѣ условия, все има нѣщо у човѣка, поради което, по схващанията на самата държава, на сегашния строй, той трѣбва да понесе една отговорностъ за сторенитѣ прегрѣшения по закона по углавнитѣ редъ — като се предвидятъ всички мѣрки по-нататѣкъ за зачитане човѣщината. Затова се и направиха тия затвори, на които толкова завиждатъ, че били създадени въ тѣхъ хотелджийски удобства, модерни условия. Най-после нека се раздѣлимъ съ времената отъ преди 20 и толкова години, когато мизерията, напр., въ Видинския затворъ или въ тукашната Черна джамия по-рано не правѣха честь на българската държава.

Добре стана, обаче, че наредъ съ удобствата въ затворитѣ, се помисли и за удобствата на сѣдящитѣ се, за удобствата въ сѣдебнитѣ сгради — една идея, която виждаме доста осакатена по отношение реализирането ѝ съ факта, че държавата прибѣгна до заемъ отъ фонда „Сѣдебни сгради“, който заемъ едва ли ще се върне. Нѣколко важни сѣдебни сгради, каквато е Софийската, каквато е Русенската, каквато е Пловдивската, вече сжъ захванати и трѣбва да бждатъ довършени. Иначе тѣ ще останатъ да бждатъ единъ паметникъ отъ най-недостойнитѣ, отъ ония, които не говорятъ за държавна предвидливостъ и съобразителностъ.

По-нататѣкъ. Съкращенията, г. г. народни представители, азъ виждамъ, че се свеждатъ къмъ отдѣлни, единични съкращения на сѣдни и прокурори въ отдѣлни сѣдилища, кждето има групирани повечко такива — въпросъ на практичностъ, въпросъ на администрация, на целесъобразностъ. Сигуренъ съмъ, че министърътъ се е съвещавалъ съ надлежнитѣ свои органи, за да види кжде може безболезнено за правосѣдието да бждатъ направени тия съкращения. Тѣ сами по себе си нѣматъ особено значение.

Още по-малки съкращения сжъ правени по мировитѣ сѣдилища — единъ въпросъ, който постоянно е слаганъ на разглеждане, който постоянно се повдига и който буди голѣми мѣстни спорове и възражения. По-рано се прави даже една анкета въ това отношение. Анкета нѣма защо много да се прави по отношение съкращенията на сѣдилищата. Като се прегледа действителността и се види, че въ дадено сѣдилище нѣма постѣпления на дѣла, че е останало само съ 500—1000 дѣла — работа, която може да се свърши отъ единъ сѣдия най-много въ продължение на единъ-два месеца — разбира се, съществуването на таква сѣдилища не може да бжде оправдано. Набелязани бѣха по едно време 15 мирови сѣдилища да бждатъ съкратени, обаче отъ тѣхъ нито едно не можа да се съкрати. Въмѣсто 15 мирови сѣдилища да се съкратятъ, мисля даже, че едно ново трѣбваше да бжде открито; то е Брациговското сѣдилище, което сега комисията намѣри за нужно да се съкрати, понеже било много близо до гр. Пещера.

Смѣвременно, обаче, при единъ духъ на съкращаване, въ едно време, когато се налагатъ съкращения, икономии въ бюджета, отварятъ се нови сѣдилища — една работа доста неумѣстна. Наложително е да минемъ съ това, което имаме; ако не можемъ да съкратимъ, поне да не увеличаваме. Всичко това, разбира се, бюджетно, като

цифра, лесно ще може да се потѣкми съ съкращаването на окръжния съдъ въ гр. Пашмакли, който е далече и докато дойде бюджетътъ на трето четене, може би не ще могатъ да стигнатъ депутации, за да го възстановятъ.

Министъръ Д. Върбенювъ: Вие знаете отъ стара практика!

Ц. Пупешковъ (д. сг): Това е практиката. Народътъ си върви по сѣщия пътъ. Смѣта се тази практика като неотмѣнима. Наистина правосѣдието е за този народъ, за неговото удобство, и, най-малкото, по начина, по който е организирано, то трѣбва да създаде известни удобства, да държи смѣтка за удобствата на странитѣ.

Иде редъ да кажа нѣщо и за евтиното правосѣдие, наредъ съ въпроса за бързото правосѣдие. Едно време митата бѣха 5%. Направиха се 3%, за да поевтинѣе правосѣдието. Тѣзи мита не сжъ само единъ откупъ за услугата, която държавата прави, като е уредила и дава правосѣдие на странитѣ, като дава възможностъ да се решаватъ споровѣтѣ имъ. Тия мита представляватъ и една спѣнка да не се завеждатъ по неоснователни поводи дѣла и да се забавлява правосѣдието съ това, което е незначително. Защото прави впечатление, че неопредѣлеността на отношенията у насъ, особено липсата на кадастръ тѣкмо е причината да се създаватъ много спорове у насъ, въ сравнение съ други държави, кждето отношенията сжъ по-ясно опредѣлени и кждето хората не казватъ: „Нами сме си свои — лесно ще се разберемъ“, а искатъ да бжде подписанъ записъ, полица, и т. н. У насъ отбѣгватъ да уреждатъ отношенията си писмено и всичко върви на устни начала, все съ надежда, че единъ денъ ще се даде нѣкаква юридическа амнистия, ще се възстановятъ правата и на устното, което е въпросъ на доверие и което трѣбва да бжде само едно положение на миналото, но не и на сегашното. Такъвъ е българскиятъ животъ. Създава се много неоправдана работа за правосѣдието, което се дължи повече на субективнитѣ заблуждения на една отъ странитѣ, ба, може би, нѣкой пътъ и на дветѣ. Другитѣ държави бояватъ съ по-малко сѣдни, съ по-малко отдѣления въ сѣдилищата, а ние сме принудени, поради голѣмото изобилие на дѣла — една производителностъ съвсемъ неоправдана и ненужна за стопанския животъ — да поддържаме този доста сложенъ сѣдебенъ апаратъ.

Следователно, азъ намирамъ, че съкращения и промѣни би трѣбвало да се правятъ съ огледъ на сѣдебната география, съ огледъ измѣненитѣ на стопанскитѣ условия съ постройката на нови желѣзници и пѣтица и концентрирането на стопанскитѣ интереси въ други, нови центрове, съгласно вървежа и развитието на живота. Но това е въпросъ на проучване, и по-добре е по-напредъ да се извърши това проучване, та следъ туй да се взематъ мѣрки за хирургията. Но въ всѣки случай мировитѣ сѣдилища, като по-близъкъ до народа сѣдебенъ институтъ, не е вреда, че сжъ прѣснати и че сжъ повече. Може да стане дума за съкращение на известни окръжни сѣдилища. Това е въпросъ, както казахъ, пакъ на бждещето, въпросъ, който трѣбва да се сложи съ надеждната мотивировка, която да се обоснове на проучвания, и съ по-голѣмъ куражъ срещу тежненията на отдѣлнитѣ локални интереси, настроения и амбиции.

Количеството на работата на сѣдилищата се изразява съ цифритѣ на дѣлата и на решенията. Бързината и по-голѣмото количество решени дѣла — това е едната страна на доброто правосѣдие. Обаче въ тази записъ около количеството на решенитѣ дѣла — къмъ която тласкатъ министерскитѣ окръжни до сѣдилищата — азъ смѣтамъ, че не трѣбва да се забравя голѣмиятъ въпросъ за качеството на правосѣдието, което раздаватъ българскитѣ сѣдилища. Добре би било да се влѣзе въ положението и възможноститѣ на самата сѣдебна администрация за това, което може да даде като количествена работа, но време е вече да се обърне вниманието и на качествената страна на правосѣдието, на въпроса за едно добро и задоволително правосѣдие, правосѣдие, което да държи смѣтка — както се е стремилъ българското правосѣдие — за промѣненитѣ стопански условия. Да се отстрани формалистичката, която обикновено прави впечатление на изкуствени уловки, и въ единъ по-либераленъ, по-напредничавъ духъ да се даде на народа едно задоволително, едно добро правосѣдие.

Въпросътъ за условията, при които сѣдещитѣ се срѣщатъ съ органитѣ на правосѣдието и за отбѣгването на причинитѣ за недоволства — което стои именно въ центъра на връзката между народа и правосѣдието — е сжщо единъ отъ важнитѣ въпроси. И азъ смѣтамъ, че въ това отношение българскитѣ магистрати винаги ще

държат смътка за времето на тѣзи лица, които съ призиви довеждат въ тѣснитѣ коридори на сѣдилищата. Този въпрос не е въпрос на законодателство, а на административна съобразителност на отдѣлнитѣ председатели на сѣдилища, които имат голѣма власт и въ заседанията, и по отношение организирането на правораздаването.

За разпредѣлението на дѣлата по важност, за да не губят хората скѣпо време въ сегашнитѣ трудни времена и особено пъкъ за предупреждението на тия хора, които безцелно биха чакали съ часове. Направи се по едно време опитъ въ Софийския окръженъ сѣдъ да се издаватъ призовки за 8 часа и за 10 часа. Повдигна се възражение отъ сѣднитѣ, че тия дѣла, които сѣ насрочени за 8 часа, до 9 часа се свършвали и после сѣднитѣ трѣбвало да чакатъ — като че ли въ сѣдилището тѣ ще стоятъ безъ работа, като че ли не могатъ да вършатъ тамъ другата си текуща работа — за да почнатъ наново заседанието следъ това. Азъ смѣтамъ, че това бѣше едно много добро начинание, една много добра практика, защото въпросътъ е да се изпрачатъ сѣднитѣ се и свидетелътъ безъ възмущение отъ сѣдилището. Това е единъ голѣмъ въпросъ за привързването на народа къмъ родното правосѣдие, за престижа на това правосѣдие. Не всички, обаче, се проникнаха отъ тая обществена страна на въпроса: за мнението на този народъ и симпатитѣ, които той питае къмъ българското правосѣдие, като своя институция. Има нѣколко изключения и отклонения, които азъ смѣтамъ, че съ предупреждения отъ това мѣсто и съ административни предупреждения отъ страна на министерството, въобще съ административни мѣрки биха могли да се отстранятъ все въ полза на престижа на българския сѣдъ.

Предъ видъ на стопанското стѣснение се поставятъ и други нѣкои въпроси, около удобствата и неудобствата, които представлява правосѣдието. Азъ ще призная, като докладчикъ на новия законъ за гражданското сѣдопроизводство, че ние направихме една грѣшка, която ние сте длъжни да поправите, съ недопушането на делегации за разпитъ на свидетели отъ далечини по-малки отъ 100 км. и за принуждаването на странитѣ да плащатъ по 400—500 л. на лице, за да се яви въ сѣда. Това наложила нѣкои колеги отъ провинцията, за да не намалятъ работата на мѣстнитѣ сѣдилища.

Р. Маджаровъ (д. сг): Защо направихте тази грѣшка?

Ц. Пупешковъ (д. сг): Противъ тази работа се борихъ едно време, но своитѣ не можахъ да убѣдя. Дано убѣдя васъ да я свършите, защото е една полезна мѣрка. Нека си остане старото положение — 30 км. По този начинъ и на държавата ще бѣдатъ спестени нейнитѣ осѣдни сѣдства за сѣдебнитѣ разноски по дѣлата, които се плащатъ отъ държавата и които сѣдства, и безъ туй не могатъ да стигнатъ. За тази целъ виждамъ, че достатъчно умѣстно сѣ предвидени 7 милиона лева кредитъ, колкото и миналата година. Миналата година, обаче, както и по-рано, тѣ не стигнаха. Нѣма да стигнатъ и сега. Поради това, сѣдилищата взеха да намаляватъ възнагражденията на свидетелитѣ. Едно време бѣха 50 л., а сега сѣ 40 и 30 л. Това е съобразно съ общото намаление на ценитѣ.

Нѣкой отъ лѣвницата: Сега и не ги плащатъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): По тоя начинъ, може би, ще стигнатъ тия 7 милиона лева, или съ една малка добавка въ извънредния бюджетъ, ще може да се покрива това перо, което е поводъ за недоволство на тия, които сѣ дошли да помогнатъ на правосѣдието и които ние не бива косево да караме да отбѣгватъ да даватъ това съдействие. Тая услуга на правосѣдието трѣбва да бѣде единъ граждански дългъ, който трѣбва съ добра воля да се изпълнява.

П. Попивановъ (з): И на 150 км. не разпитватъ по делегация. Завчера отъ София викаха хора въ окръжния сѣдъ въ Търново.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Тия делегации, особено за граждански дѣла — при углавнитѣ дѣла се допускатъ и отъ 80 км. — просто трѣбва да станатъ задължителни, предъ видъ голѣмата стопанска криза и липсата на сѣдства. Както каза г. Капитановъ, повечето свидетели гледатъ да се присламчатъ до страната, за да ги качи било на кабриолета или на автомобила, безъ да платятъ, то значи горедолу да си продаватъ независимостта, която трѣбва да иматъ като единъ източникъ на истината.

По отношение на углавното правосѣдие и мѣрките, които се взематъ за уреждане на затворното дѣло, което въ модеренъ видъ вече ще бѣде една честь на българ-

ската държава, като единъ изразъ на човѣщина къмъ падналитѣ, къмъ прегрѣшителитѣ, азъ смѣтамъ, че всичкитѣ тѣзи сѣдства, които се събиратъ отъ този специаленъ фондъ, би трѣбвало да се насочатъ за това предназначение, за да се продължи това модернизирание.

Министъръ Д. Върбенковъ: Само за тамъ отиватъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Сѣщото е и съ фонда за сѣдебни огради. Но за самото третиране на престѣпността, за углавното правосѣдие, както и за углавното законодателство, смѣтамъ, че и новата властъ дойде до убеждението, че въ това законодателство би трѣбвало, и се налага, на първо мѣсто да стои она законъ, който другитѣ, най-напѣво, смѣтатъ за най-голѣмата пакостъ въ днешно време, но който азъ смѣтамъ, че още въ самото си заглавие носи една целъ, която трѣбва да бѣде света за всинца ни — защита на държавата! Беззащитностъ на държавата едвали нѣкой отъ насъ би седналъ да проповѣдва, а да останатъ защитени само частнитѣ интереси, частнитѣ блага. Държавата, която като институтъ се налага вече навсѣкѣ въ живота, при всички строее е била защищавана, ще трѣбва да се защити и у насъ. Никому нѣма да представлява тежестъ съществуването на този законъ, прилаганъ отъ едно независимо, отъ едно несмѣняемо правосѣдие. Не може да се прави упрѣкъ нито на прокуроръ, нито на сѣдъ, колкото сензационни процеси да се създаватъ и колкото и подозрения да се хвърлятъ въ тая изобилна преса на разрушението, която е нахлула въ българската общественостъ. Българското правосѣдие никога не е било класово, българската държава никога не е била класова държава. На тая база остава други да я организиратъ тебѣра.

Въпросътъ, обаче, за тѣзи гаранции на правосѣдието бѣше малко помраченъ съ тая забележница на стр. 25, която повдигна доста голѣмъ споръ днесъ въ бюджетарната комисиия, за съкращенията, свързани съ освобождаването на известни лица отъ длъжностъ. Старитѣ и не-дажави вече труженници на правосѣдието сами си отиватъ. Ние, обаче, между по-старитѣ ратници на правосѣдието имаме и такива достойни хора, които би трѣбвало да се задържатъ на мѣстата имъ, за инструктори, ако щете, за примѣръ на моралъ, на голѣми работници въ правосѣдното дѣло, за тѣзи, които идатъ следъ тѣхъ. Така сме почитали и ние голѣмитѣ сѣдъ, на мѣстата на които не се и надѣвахме да достигнемъ, защото не можехме да се сравнявахме съ тѣхъ. Съ такова зачитане би трѣбвало да погледнемъ и сега на старитѣ сѣдъ. Тѣзи сѣдъ сѣ достатъчни ценители на своята работоспособностъ, обществото ги цени и сега, като работоспособни. Не сѣ годнитѣ, не е предѣлната възраст фатална, която ще изхвърли нѣкого — дошълъ съ всичкиятъ подборъ до най-голѣмото мѣсто на иерархията въ правосѣдното дѣло — като негоденъ.

Кого има да засегнатъ тѣзи съкращения? Това е единъ неприятенъ дългъ, за който г. министърътъ се бори да бѣде възложенъ нему. И азъ му се чудя, защо му е трѣбвала тая привилегия, той да ексекутира и да си създава неприятности. Азъ смѣтамъ, че изборътъ на това засѣгане трѣбва да се уреди въ духа на гаранцията независимостъ и несмѣняемостъ на сѣднитѣ по закона за устройството на сѣдилищата. Ако всички тѣзи степени на иерархията се добиватъ чрезъ представления, чрезъ преценка отъ по-висшитѣ инстанции, несмѣнено освобождаването отъ длъжностъ трѣбва да става по сѣщия начинъ, чрезъ една преценка на по-горната инстанция, думата на която все ще има нѣщо тежко, но която ще се оправдава и съ наложителността на съкращенията. Само по този начинъ, съ изслушване преценката и подбора на инстанцията, които правятъ представленията за повишение, трѣбва да стане и това освобождаване по наложителнитѣ мѣрки, които се взематъ съ бюджета. Инакъ тоя пунктъ е билъ най-опасниятъ, когато се е приказвало за ограничение на сѣдийската несмѣняемостъ. Въмѣштелството на администрацията, на изпълнителната властъ въ правосѣдието, като премахва негодни, неудобни за министъра, по негова лична преценка, хора —

Министъръ Д. Върбенковъ: Кога е било?

Ц. Пупешковъ (д. сг): ... това е билъ винаги упрѣкътъ, когато се е разглеждалъ законътъ за устройството на сѣдилищата. Този упрѣкъ ще бѣде направенъ и сега, ако тая мѣрка не се заглади, не се тури въ съгласие съ духа на закона за устройството на сѣдилищата.

Министъръ Д. Върбенковъ: Дайте формулата Вие.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Не ви трѣбва, г. министре, тази привилегия — скръбна и тежка привилегия — Вие да правите тоя изборъ. Безъ тая привилегия не се ограничава властта Ви; Вие на друго мѣсто ще я проявите. Вие и безъ това не я проявявате по отношение на прокуроритѣ и това Ви прави честъ. Прокуроритѣ сж смѣняеми, по силата на характера на тѣхната служба, но прокуроритѣ сж еднакво независими, както и съднитѣ, и съ пълно спокойствие минаватъ, когато ги повишатъ отъ съдийска въ прокурорска длъжностъ. Това е една традиция, която е създадена отъ управлението, и азъ смѣтамъ, че и вие нѣма да отстъпите отъ тая традиция, защото по този начинъ ще можемъ да завардимъ съдебната организация съ всичкитѣ гаранции за спокойна работа и за единъ изпълненъ дългъ отъ страна на българскитѣ съдии. Прие се въ комисията забележката въ края на бюджетопроекта на правосъдието да се премахне. И наистина тя бѣше много подозрително, скришно и неумѣстно турена отъ тия, които сж писали бюджетопроекта.

Министъръ Д. Върбенювъ: Нищо подобно нѣма.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Тази забележка Ви създаде много неприятности — това трѣбва да го признаемъ всинца. Умѣстно е този въпросъ, както и други нѣкои въпроси, напр., ще се дава ли тримесечна заплата на онѣзи, които сж уволнени по съкращение и т. н., да влѣзе въ наредбитѣ на закона за бюджета, та всички да го видятъ и преценятъ, като нѣщо наложително. Този подборъ, обаче, въ духа на закона за устройството на съдилищата, не може да се остави въ едноличната власт на министъра. Наистина, министърътъ нѣма да го свърши самичкъ, ще се допита до своитѣ съветници, до компетентнитѣ — вали сега е епохата на компетентността — но и тѣзи компетентни, които сж около него събрани и подбрани, могатъ да останатъ подъ подозрение, като носители на известни желанія на съдебната администрация. А независимостта на правосъдието въ известна доза е и въ автономията по отношение на контрола, който упражнява по-горната инстанция надъ по-долната и който контролъ сжщо така е една гаранция, че правосъдието върви и ще върви правилно. Азъ зная, преди 20 години въ правосъдието имаше остарѣли хора, отъ еснафскитѣ години останали въ правосъдието и стигнали до апелативнитѣ съдилища. Тогава, въ 1911, въ 1912 г., стана едно чистене, тѣй да речемъ, но стана по единъ достоенъ начинъ, съ предупреждения, които се направиха на тѣзи хора и съ преценки, които се дадоха отъ хора много компетентни. Единтъ ги прецени покойниятъ Антонъ Каблешковъ, който е миналъ презъ Касацонния съдъ. Той даде преценка за работата на тѣзи хора и призна, че тѣ сж остарѣли за времето, и тѣ си отидоха. Другитѣ ги прецени пакъ единъ много достоенъ и голѣмъ магистратъ, почти равенъ на покойния Каблешковъ, но името му, понеже е още живъ, нѣма да поменавамъ. По този начинъ министърътъ си оми рѣшетъ тогава. Не му и трѣбва да хванца ножа да прави тази хирургия, пъкъ и законътъ за устройството на съдилищата, който не може да се оспорва, като органически законъ, основанъ на чл. 13 отъ конституцията, не дава тази властъ, да дадемъ пълномощие на министъра той да върши тая хирургия. Тая работа ще трѣбва да се съобрази съ принципитѣ на несмѣняемостта и на автономията на правосъдието, гарантирани отъ закона за сѣдоустройството. Въ противенъ случай, помнете, правителството ще бѣде осъдено отъ всички, ще повдигне една критика и едно оправдаво негодувание, отъ друга страна ще обезпокои и съднитѣ.

Въпросътъ за углавното правосъдие е тѣсно свързанъ съ въпроса за изтѣрпяване на наказанието, което съ многото амнистии, които вие давахме, пъкъ които и вие давате, почти се заличава като санкция. Въ миналото въпросътъ бѣше по-другояче уреденъ и въ законитѣ, и въ практиката на администрацията по Министерството на правосъдието. Предсрочното освобождаване почти не се практикува. То остава много настрана, забравено, затова, защото нахлуха, освенъ амнистиятъ, още и помилванията. Едно време Министерството на правосъдието се вярдише да публикува въ вестникитѣ помилванията — нѣщо, което не става сега. Днесъ едва ли не се оповестява съ барабанъ: гичайте всички, които имате нѣкой въ затвора, да подавате молба и да безпокоите министерството. Сега вестникитѣ, види се, нѣматъ работа, като наближи Великденъ или Коледа веднага раздразватъ всички заинтересовани сръжди и ги каратъ да нахлуватъ въ министерството. Отъ друга страна пъкъ и министерството е длъжно да не се ожалва, че помилванията отъ 400 ги увеличило на 500, на 700. Може министерството да има смѣтка отъ намаление

числото на затворникитѣ въ затворитѣ, защото ще се намалатъ разходите за затворникитѣ, но отъ това губи углавната репресия, пъкъ не знаемъ, дали не е уроненъ и престижътъ на правосъдието въ съзнанието на самитѣ съдии, които сж издавали строги присѣди, ужъ да поправятъ. Особено пъкъ, г-да, при тѣзи страни факти, които тукъ-тамъ се мѣлятъ, които дойде редъ и отъ трибунала на Народното събрание да се изоброяватъ, които засѣгатъ района на г. министъра — нѣвевенскитѣ случаи, който изнесе г. Думановъ тукъ, ...

Министъръ Д. Върбенювъ: Ще го обясня.

Ц. Пупешковъ (д. сг): ... като съобща дори и сумитѣ на откупитѣ. Това сж работи, наистина, които заслужаватъ осъждане, ...

Министъръ Д. Върбенювъ: Разбира се.

Ц. Пупешковъ (д. сг): ... но при голѣмъ брой на помилванитѣ, при този голѣмъ, широкъ жестъ на благостта на съдебната администрация къмъ погрѣшилитѣ, има основание да се върва, че сж истински. Тукъ бѣше нужно правителството да реагира и да опровергае това, което чуваме днесъ и което така тежко лѣга, като обвинение, което и отъ тая страна (Сочи мнозинството), отъ г. Василь Маринювъ, не само не се опроверга, а се потвърди.

А. Икономовъ (нац. л): Не го е потвърдилъ. Той заяви, че сж ставали помилвания. Това знае, по-нататкъ не знае.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Това всички знаемъ, но какъ сж станали?

А. Икономовъ (нац. л): Нѣщо повече — Василь Маринювъ е ходатайствувалъ за единъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Дотамъ е стигнала работата, че човѣкъ не смѣе да ходатайствува и затова най-добре е да си вършатъ работата органитѣ на правосъдието. Имаше една традиция, имаше въ министерството една комисия ...

Министъръ Д. Върбенювъ: И сега заседава.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Да, но нейнитѣ ли списъци влизатъ въ указитѣ за помилването?

Министъръ Д. Върбенювъ: Разбира се. Кои мислите?

Ц. Пупешковъ (д. сг): Не зная, но има добавѣчни работи, които създаватъ подозрения.

Министъръ Д. Върбенювъ: Нищо подобно нѣма.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Въ това отношение това голѣмо число на помилванитѣ е, може би, най-голѣмото основание да се подозира. Дългъ на правителството и лично на г. министъра е да обясни тази работа, да опровергае прѣснатитѣ мълви и съмнения, които лѣгатъ като тежки подозрения върху управлението.

Азъ ще ви обърна вниманието и на едно друго нѣщо. Когато дойде да приемаме чужди подданици на българска служба като специалисти, постоянно се надига патристическото чувство на всички и отъ много страни захвататъ да се правятъ възражения: „Не ги допусчайте!“ Добре, но хората сж намѣрили други пътища — не ги пущатъ презъ вратата, тѣ минаватъ презъ прозореца. Въпросътъ е за лесното придобиване на българско подданство. „Държавниятъ вестникъ“ се пълни съ укази за придобиване на българско подданство.

Министъръ Д. Върбенювъ: Това сж само руснаци.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Увеличихме българскитѣ подданици, дай, Боже, да се засилимъ по този начинъ, но цѣлата тая работа доколко ще се отрази върху безработицата у насъ съ такова безсистемно допускане на чужди подданици да приематъ българско подданство, не зная.

Министъръ Д. Върбенювъ: Това е вашъ законъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Но той е предоставенъ на Васъ да го прилагате. Допускането на чужди подданици да прие-

дате българско подданство би трябвало да се ограничи, защото това се налага от условията. Но прави впечатление следното: когато ни се представи един списък на специалисти, правим големи възражения, от 15 души приемаме 10 и пр. Тая работа от социално гледище, пък и от интереси на самата администрация, би трябвало да се проверява и да се проучва; необходимо е да се обърне внимание на този въпрос и да не се гледа на него така леко. Все пак българското подданство като една привилегия на тия, които остават въ нашите граници, не трябва да се дава на всеки, който го поиска, така щяло-нещяло, и да се отегчат условията на живота у нас. Ние чувстваме една претрупаност от хора, на които не можем да намерим работа, а тия, на които даваме българско подданство, са повече пъти хора, които търсят място и ще си послужат с българското подданство, за да измъкнат някой българин.

Това е въпрос на политика на Министерството на правосъдието; туй ми е направило впечатление, и аз дължех да го изтъкна тук, защото засяга администрацията и няма друг случай, при който да се приказва по него.

Г. г. народни представители! Аз съмтам, че бележката, която смушава и която оставя една черна точка въ бюджетопоекта на Министерството на правосъдието, ще трябва да бъде премахната, за да се успокоят българските съдии и да не остане на вас не особено завидната чест, че по един крив начин се е посегнало въ ваше време на несъмняемостта на съдебните органи.

Българското правосъдие заслужава всичкото зачитане от страна на законодателната власт. Носителят на правосъдието, както казах и по-рано, никога не е изпадал въ положение да бъдат носители на класови интереси. Тъ са били винаги сродни с душата на народа, близки до неговите интереси. Ние желаем правосъдието да се справи с големото количество дѣла и да се подобри въ качествено отношение. (Ръкоплъскания от сговористите)

Ц. Таслаков (д): Г. председателю! Искам да кажа две думи за обяснение, защото се намеси моето име тук.

Председателстващ Н. Захариев: Имате думата.

Ц. Таслаков (д): Азъ такова нѣщо, за което е дума тук, не зная. Зная, че имаше престѣпление съ едно момиче въ Плевенско, но това, което ораторътъ лансира отъ трибуната — виждамъ г. д-ръ Думановъ, който запита истинна ли е това или не — такова нѣщо не зная.

Председателстващ Н. Захариев: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Дековъ.

П. Дековъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Твърде много се говори по бюджетопоекта на Министерството на правосъдието и азъ ще бъда много кратък. Този бюджетопоектъ при общите дебати по законопоекта за бюджета не беше предметъ на особено внимание отъ всички оратори, които вземаха думата и говориха. Това вѣроятно се дължи на обстоятелството, че предъ насъ се представятъ много по-спешни и по-съществени въпроси, които търсятъ своето разрешение, каквито са въпросите, свързани съ лошото стопанско положение на страната, на финансите, на търговията, на вноса и износа и т. н. Но ако народното представителство при дебатите по законопоекта за бюджета не даде сериозно внимание на бюджетопоекта на Министерството на правосъдието, отъ това съвсемъ не следва, че на това министерство не се обръща внимание и че то заема второстепенно място между ресорсите на държавната управа. Всички, безспорно, ще бъдатъ съгласни, че най-съществената, най-деликатната служба въ една уредена културна държава е службата на правораздаването. Колкото тая служба е поставена по-високо, колкото правосъдниятъ институтъ е издигнатъ по-високо въ една страна, толкова по-добри условия ще има въ тая страна за творчество, за култура, за спокойствие, за редъ и за законност. Заради туй ние, като народни представители, ще трябва съ всичката сериозностъ да обсъждаме бюджета на най-същественния въ нашето държавно управление ресорс.

Г. г. народни представители! Не можемъ да не признаемъ, че истинна правосъдното дѣло въ България се е издигнало на доста значителна височина, почти наравно съ положението, въ което се намира правосъдното дѣло въ по-културните страни. Тоя фактъ трябва да ни радва. Но също така не можемъ да откажемъ, че въ историята на развитието на нашето правосъдно дѣло ние съзираме и черни петна, съзираме черни нишки, които вдъхватъ тъга

въ душата на гражданина съ правно чувство. Ако ние мислимъ за нашето правосъдие, ако му даваме нужното внимание и значение, ще трябва да посочимъ на всички черни петна въ неговата история, на всички онѣзи етапи, презъ които то е минало и презъ които правителствата отъ онѣзи времена не винаги са издигали лозунга на уважението къмъ правосъдието и не винаги са смѣтали, че то е съществениятъ институтъ въ културното общество, а са посѣгали върху неговата независимостъ, върху неговата структура и добра организационна служба. Нужно е да кажемъ това отъ тукъ, защото ще черпимъ поучение отъ примѣрите на миналото, и тогава ще можемъ съ по-големо достойнство да създадемъ нова и по-добра организация на правосъдното дѣло въ България.

Г. г. народни представители! Не е далечъ времето — по-малко отъ една година ни дѣли — въ което наистина виждаме черна нишка въ българското правосъдие, единъ етапъ, презъ който правосъдието на България преживѣ криза, една епоха, въ която организираната държавна власт, незначителни правосъдни институтъ у насъ, извърши атентатъ срещу неговата независимостъ и свобода.

Кой отъ насъ не помни, че следъ 9 юний беше суспендирана независимостта на цѣлата съдебна администрация въ България? Кой отъ насъ не помни, че всички закони, които гарантиратъ свободите на гражданина, всички закони, създадени, за да урегулиратъ отношенията между гражданите, бѣха суспендирани само по каприза и по волята на една насилническа власт? Ние трябва да кажемъ туй отъ тукъ, защото ние чухме представителятъ на оня режимъ да казватъ отъ тая трибуна много хубави думи: да приказватъ, напр., за независимостъ на правосъдните институти, да говорятъ за свободата на съдийската съвѣсть, да говорятъ въобще красиви фрази, които всички одобрява. Но нека да напомнимъ, че тѣ излизатъ отъ една организация, която въ миналото е агитирала противъ правосъдието въ България.

Следъ 9 юний какво стана? Десетки хиляди граждани бѣха изхвърлени вънъ отъ законите, само поради тяхната партийна принадлежност — безъ всякакви провинения. Г. г. народни представители! Въ оня моментъ, следъ извършеното насилие, следъ преврата, съдийството въ България не можа да надраствне себе си, не можа да издигне своя характеръ, за да стѣпи здраво на поста си, като регулаторъ въ нашето общество и да каже своята господарска дума: . . .

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Листовѣтъ за задържане се пишеха преди да бъдатъ разпитани лицата.

П. Дековъ (з): . . . „Стойте вие, насилници, вие тѣпчите законите, създадени за това общество“, макаръ че съдийството е натоварено отъ държавата да извършва една деликатна функция — една работа, която се състои въ това, да гарантира правилното приложение на всички закони въ нашата страна, да гарантира свободата на гражданите. Не искамъ да хвърля укоръ върху съдиите, защото тѣ не са свръхчовѣци, защото всѣка една аномалностъ въ общественния строй същевременно води аномалностъ въ всички служби въ страната. Срещу калѣча, срещу насилията ние не можахме да намеримъ съдии, които да стѣпятъ здраво на своя постъ и да кажатъ, че тѣ са истински правораздавачи, че тяхното предназначение е да пазятъ свободите на гражданите. И въ оня моментъ, казвамъ азъ, правосъдието дерайлира отъ своя пъть, отъ своите задължения, и ние, гражданите въ тая страна, въ голѣмата си частъ останахме безъ покровителство, останахме не въ една правова държава, останахме въ една държава, въ която не царуваше редъ, а царуваше анархия; останахме не въ една държава, въ която царуваше законностъ, а въ която царуваше насилие. Ние трябва съ тѣжа на душата си да констатираме тоя фактъ и, като законодатели, днесъ, когато излизаме съ една политика на днешното правителство, легнала въ основата на този бюджетопоектъ, ще трябва да констатираме тия факти, ще трябва да вземемъ актъ отъ това минало и да ги избѣгваме за въ бъдеще.

А че действително съдийството бѣше дерайлирало отъ своя пъть, че прокурорската властъ бѣше суспендирана, г. г. народни представители, азъ не вѣрвамъ да има човѣкъ, даже и отъ сговористкия режимъ, който въ сърдцето си да не признае тоя горчивъ, тоя печаленъ фактъ. Въ коя държава на свѣта е имало посегателство върху помощниците на правосъдието, въ коя държава на свѣта е било позволено полицията, или неотговорни фактори да биятъ адвокатите, които отиватъ да даватъ помощъ на единъ изправенъ на скамейката на подсѣдимите? Никѣде това не е съществувало. Въ правовата, въ кавички, България, презъ времето на насилническия сговористски ре-

жимът това е регистрирано като факт: адвокат не можеше да отиде да се яви въ съда въ защита на изправенитъ да отговарят; съдийството трепереше, когато седеше на червеният маси като ликвидаторъ на създаденитъ дѣла; прокуроритъ треперѣха също предъ околийскитъ началници и предъ министра на правосъдието, . . .

Т. Бошнаковъ (з): Бомби имъ хвърляха.

П. Дековъ (з): . . . защото имаха всичкото основание да се плашатъ, защото върховниятъ прокуроръ въ нашата страна, непосредствено следъ 9 юний, бившиятъ министъръ г. Смиловъ, издаде едно окръжно — което ще остане уникумъ въ историята на правораздаването въ свѣта — съ което заповѣда на прокуроритъ да образуватъ дѣла срещу всички тия, които носѣха името земледѣлци или пъкъ комунисти! Историята на правораздаването не познава такива актове — актове на безумие. И ако върховниятъ прокуроръ въ страната издава нареждания да бждатъ подведени подъ съдъ всички ония, които сѣ дали тържествени клетви въ своитъ организации да служатъ вѣрно и точно чрезъ тия организации на държавата, ако министърътъ на правосъдието заповѣда да се инкриминира едно действие, единъ фактъ, който по никое правно понятие не може да бжде инкриминиранъ, какво остава тогава за съдийството въ България, какво остава за прокуроритъ, участъта на които всѣкога се намира въ ръцетъ на министра на правосъдието? Какво остава за всичкитъ ония органи на съдебната властъ, задачата на които е била да правораздаватъ, да уреждатъ правоотношенията между гражданитъ и правоотношенията между държавата и гражданството въ тая страна? При таквъ единъ режимъ не може да има свобода на мисль, не може да има свободна проява на разбиране. И азъ, г. г. народни представители, сподѣлямъ въ основата изказанитъ мисли отъ нашия депутатъ г. Аврамъ Аврамовъ и отъ г. Георги Костовъ, който говори отъ името на работницитъ. Ние не трѣбва да си затваряме очитъ предъ една черна епоха, която бѣше понижала и най-свещеното нѣщо въ нашата страна — правосъдното дѣло. Ние трѣбва да констатираме това всѣкога, да вземаме актъ отъ него, за да избѣгваме тия грѣшки.

Следъ тия нѣколко думи азъ се спирамъ на бюджетопроекта. Казахъ, че нѣма да говоря много.

Г. г. народни представители! И тоя бюджетопроектъ на г. министра на правосъдието, въ който той изразява своята собствена политика — а ние ще кажемъ, и блоковата, правителствената политика — не се правятъ никакви особени реформи нито въ организацията на службитъ, нито нѣкакви съществени измѣнения въ тия служби. Само едно съкращение на бюджета съ нѣколко десетки милиона лева, което се е наложило отъ особено тежкото икономическо състояние, въ което се намира българскитъ народъ днесъ — това е първата придобивка, това е първото качество на тоя бюджетопроектъ. Ние не можемъ, освенъ да се радваме на това.

Г. г. народни представители! Азъ казвамъ, че държавата не трѣбва да жали срѣдства за правораздаването, което служи на народа. Азъ нѣма да се спирамъ на тия пунктове, на които се спрѣха нѣкои отъ преждеговоритъ: голѣмитъ заплати на голѣмитъ чиновници и малкитъ заплати на малкитъ чиновници. И ние продължаваме да вървимъ въ пътя на иерархията надолу. И ние следваме традицията отъ миналото и не можемъ така бързо, така силно и така brusquement да се отървемъ, да се откъснемъ отъ тая традиция. Ние сме една буржоазна държава, както се казва, една държава, въ която нѣма ясно очертани класи, но съ тенденция да се очертаятъ. Съдийството ни, за голѣма наша радостъ и за голѣма радостъ на нашия народъ, не е оформено, както въ други капиталистически страни, въ класа, въ каста. Не! Съдийството ни, можемъ да се похвалимъ, е комплектувано отъ хора, чада на нашето дребно селячество, на нашитъ дребни собственици. Нашето съдийство живѣе съ идеологията, съ разбиранята на цѣлия български народъ. Нашето съдийство не живѣе съ призрацитъ на нѣкаквъ аристократизмъ, на нѣкакви каста или класи, които експлоатиратъ обществото. Нашето съдийство се въодушевява отъ добритъ намѣрения да прилага законитъ споредъ разбиранята си, споредъ собствената си свѣсть. Остава само едно: гарантирайте свободата на съдийството, гарантирайте неговата независимостъ и искайте отъ него работа.

И когато дохождамъ до тая мисль, въ връзка съ нея съмъ длъженъ да кажа: гарантирайте свободата и на на-

штитъ прокурори, отъ които ние всички искаме намѣса, когато се върши нѣкакво посѣгателство върху нашитъ свободи, върху човѣшкитъ блага. И както сме говорили въ миналото за гарантиране несиѣняемостта и независимостта на съдитъ при известни условия, при известнo число изслужени години, така трѣбва да се гарантира несиѣняемостта на прокуроритъ. Въ своя житейски опитъ съмъ ималъ случай да наблюдавамъ въ какво жалко положение се намиратъ прокуроритъ въ България, особено въ надвечерieto на избори и въ време на избори — просто да ги съжалишъ.

Отъ една страна, налѣганъ отъ собствената си свѣсть, отъ друга страна, налѣганъ отъ собствения си дългъ, който законътъ му повелява, отъ трета страна — подъ влиянието на страха, че ще изгуби наречето си хлѣбъ, той се обезличава като съдия, той изгубва своя човѣшки образъ, той изгубва своята самостоятелностъ, той вече не е органъ на закона, не е органъ на съдебната властъ. И затова, ако искаме да създадемъ отъ прокурора органъ, полезенъ за правосъдието, ако искаме да закрепимъ независимостта на българскитъ съдии въобще, ние ще трѣбва — азъ издигамъ тоя лозунгъ отъ името на земеделската парламентарна група — ние ще трѣбва, казвамъ, да ратуваме за независимостта и на прокурора. И, като казвамъ това, казвамъ го, за да чуе г. министърътъ на правосъдието, че това е една повелителна, една крепка нужда, която трѣбва да се посрещне въ най-скоро време.

Отъ статистикитъ ние виждаме, че нашето съдийство е разгледало твърде много дѣла. Азъ знамъ какъ се водятъ статистикитъ. Азъ даже съмъ противникъ на тоя начинъ на насърчаване съдийството, който е въведенъ въ миналото, който съществува и до днесъ: всѣки съдия, който прояви по-голѣма дейностъ, се записва въ таблицата на първо мѣсто, а следъ него следватъ тия, които сѣ на второ, трето, четвърто и т. н. Азъ просто съмъ съжаливалъ съдии, които сѣ разглеждали по 200 дѣла на денъ само и само да проявятъ дейностъ, за да бждатъ записани, първи въ колонитъ на статистикитъ, за да се представятъ отъ своето началство като добри съдии, като действителни съдии, да регистриратъ една по-голѣма дейностъ и да получатъ награда. Много естествено е, г. г. народни представители, всѣки единъ съдия, както и всѣки единъ човѣкъ, поставенъ на служба въ тая страна, да има амбицията да работи, да се издига, да проявява дейностъ, за да получи вниманието на обществото и на своето началство. Но въ това съревнование, въ тия усилия на нашитъ органи на съдебната властъ азъ виждамъ единъ дефектъ въ нашето правосъдие. Защото правосъдието не се състои въ количеството на извършената работа отъ съдията; правосъдието се състои въ качеството на съдебнитъ актове, които се издаватъ. Защото, нека признаемъ, може би, половината отъ процеситъ, които се разглеждатъ, сѣ решавани въ полза на криви каузи. Нека признаемъ, че 75% отъ углавнитъ процеси вкарватъ невинни жертви въ затворитъ. Не е, следователно, количеството на работата, което трѣбва да бжде мѣродавно за преценка на единъ съдия, а качеството. Отъ единъ съдия ние ще трѣбва да искаме независимостъ въ сѣжденията, характеръ, като умѣло върви въ пътя, който службата му указва; ще искаме отъ него да бжде единъ човѣкъ, единъ свръхчовѣкъ, ще кажа азъ, който да стои надъ дребнавитъ грижи на обществото, който да не се интересува отъ политическитъ права, който да не се интересува отъ партизанство, който да стои на високото мѣсто на слѣпата Темида и който да разрешава спороветъ, безъ да вижда хората. Ние сме свикнали да говоримъ, че само предъ скамейката на правосъдието гражданитъ сѣ равни. Тамъ ние ще видимъ равни и капиталиста, и индустриалеца, и работника, и чиновника, и земледѣлца. Вънъ може да нѣма равенство, но когато сме на подсъдимата скамейка, ще видимъ, че тамъ равенство има. Ние сме констатирали, че само на подсъдимата скамейка има равенство; само тамъ работникътъ е равенъ съ индустриалеца и експлоататорътъ съ експлоатирания. Но само ако ние обърнемъ сериозно внимание да гарантираме съдийството въ нашата страна, да гарантираме неговата несиѣняемостъ, да го гарантираме отъ посѣгателства на партизани, отъ каприза на хора, силни на деня, само тогава, казвамъ, това впечатление, което ние имаме и което е останало въ нашата паметъ, че на подсъдимата скамейка или на скамейката на съда гражданството е равно, само тогава ще бжде въ сила. Ако ние създадемъ отъ съдийството една каста, тогава вѣрвайте, че правосъдието на България нѣма да отива къмъ напредъкъ, къмъ прогресъ, ами ще стои на едно мѣсто, ще закоравява въ своята собствена черупка, ще стане въ края на краищата служителъ на силнитъ, на

тѣзи, които въ даденъ моментъ господствуватъ, а тѣ сж винаги ония, които владѣятъ икономически свѣта. Тогава отъ сѣдйството не ще можете да очаквате раздаване на правосѣдие, не ще можете да очаквате отъ него работа такава, която да гарантира миръ, творчество и културенъ строежъ въ съвременното общество.

Затуй казвамъ азъ, че на заплатитѣ не трѣбва да се еспираме. Ние не трѣбва отъ нашето сѣдйство да създадемъ каста. А каста се създава съ привилегии, които държавата може да даде. Какви сж привилегии на нашитѣ висши сѣдии? Г. г. народни представители! Намъ ни се виждатъ голѣми цифритѣ тукъ — по 12 хиляди и 10 хиляди лева за висшитѣ магистрати, 5 хиляди лева за членове на окръженъ сѣдъ, 4,500 л. за мирови сѣдии. Вѣрно е, че тия суми сж относително голѣми, споредъ понятията на мнозина, които иматъ много слаби доходи и които живѣятъ много мизерно. Но тия заплати на сѣдйството ще бѣдатъ обсеждени, ще бѣдатъ въ кръга на възможността намалени, когато ще разглеждаме подробно законопроекта за бюджета на държавата, респ. чл. 7 отъ него, въ който е казано, че се прави пропорционално намаление на опредѣленитѣ въ всички бюджетни заплати. Тамъ ние ще видимъ, въ кръга на възможното, ще се движимъ до тамъ, до кждето податнитѣ сили на българския народъ и нуждитѣ на органитѣ на правосѣдието въ нашата страна налагатъ.

Въ свръзка съ разглеждането на този бюджетпроектъ, искамъ да кажа, че ние като чели изживѣхме вече оная бурна епоха, създадена следъ 9 юний, която бѣше създавала едно паталогическо състояние въ душиѣ на хората, която бѣше създавала една ненормалностъ, единъ трагизмъ въ нашата страна, и като чели вѣздохме — или ако не сме окончателно вѣззли, направили сме първата стѣпка въ това направление — въ ерата на проявяване положението въ България и създаване правотъ редъ въ тая страна. Оная тъмна епоха роди закона за защита на държавата. Тоя законъ бѣше необходимъ за тогавашната насилническа властъ, за да държи въ респектъ, въ гнетъ широкитѣ народни маси. Г. г. народни представители! Изключителнитѣ закони сж за изключителнитѣ епохи. Ако ние смѣтаме, че изключителната епоха е вече преминала, че ние настѣпваме въ една ера на проявление, ние вече нѣмаме нужда отъ този законъ за защита на държавата, ние вече нѣмаме нужда отъ изключителни сѣдилища. Ние имаме доста добри и добре организирани сѣдилища, достатъчно мадри сѣдии, и ако нмъ дадемъ пълна свобода, ако не ги притѣсняваме, ако не упражняваме влияние върху тѣхъ, тѣ ще бѣдатъ годни да предпазятъ общественитѣ и частни блага отъ ударитѣ на престѣпността. Ние нѣмаме нужда отъ изключителни закони, нѣмаме нужда отъ едно изключително управление въ България. Народниятъ блокъ не е едно насилническо управление. Той дойде на властъ по волята на болшинството на нашия народъ, а щомъ като той е дошелъ на властъ по волята на широкитѣ народни маси, щомъ има задъ себе си опора на българския народъ, той нѣма нужда отъ изключителни закони, той може да разчита на обикновенитѣ закони, които сж достатъчно строги, за да могатъ, наистина, да дадатъ възмездие за всѣко едно престѣпление, за всѣко едно посѣгателство върху правата на гражданитѣ. Затуй азъ издигамъ гласъ противъ този законъ и моля г. министра на правосѣдието да усвои тая мисль и въ най-скоро време да сезира Народното събрание съ единъ законопроектъ, съ който да се премахне този изключителенъ законъ, да се заличатъ споменитѣ отъ него. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлицѣ)

П. Попивановъ (з): (Къмъ работницитѣ) Така се разглежда този въпросъ, а не както ние го разглеждаме!

Г. Костовъ (раб): Ще го премахнете като специаленъ законъ и ще го турите въ общия наказателенъ законъ. Отъ изключителенъ, ще стане нормаленъ законъ!

П. Попивановъ (з): Щомъ нѣма у васъ умъ, ще има изключителни закони въ нашата страна!

П. Дековъ (з): Чухъ тукъ г. Думановъ, представителъ на националиститѣ, да говори много красиво, много логично и много хубаво. Напр., той желаше много да се запази независимостта на сѣдитѣ, той протестираше противъ посѣгателствата надъ известни сѣдии, противъ размѣстванията и т. н. и правѣше упрѣкъ на министра на правосѣдието за това. Той говорѣше въобще всичко хубаво, но моятъ да му повѣрватъ само тия, които не познаватъ дѣлата и идеологията на организацията, къмъ която той се числи. Защото, когато тѣ сж въ опозиция, педиратъ всѣкога каузи, които ще бѣдатъ прегърнати съ двѣтъ рѣще отъ широкитѣ народни маси, но когато дойдатъ да управляватъ този народъ, тѣ сж най-

реакционнитѣ и най-жестокитѣ спрямо него. Г. г. народни представители! За да видите доколко тѣ сж уважавали сѣдйския институтъ и неговитѣ органи, ще ви посоча единъ прѣсенъ случай, данни за който се намиратъ въ изборното дѣло за гр. Орѣхово. Въ надвечерното на изборитѣ, понеже първиятъ сѣдия излѣзълъ малко по-характеренъ човѣкъ, махвътъ го, турятъ го на мѣстото на втория, а вториятъ го правятъ първи, защото той се съгласява да върши фалшификации. Г. министърътъ на правосѣдието знае това. Е добре, ако въ надвечерното на избора ние ще посѣгаме на най-свещената служба въ тая страна, ако ние се гавримъ съ сѣдйството, въ рѣцетѣ на което се повѣрватъ голѣмитѣ интереси на българската нация, ако съ него си служимъ за нѣки партизански цели, тогава какво можемъ да очакваме ние отъ българското правосѣдие и защо говорятъ тукъ отъ тая маса, че тѣ милѣятъ за независимостта на българското сѣдйство? Не е ли това лицемерисъ? Ние трѣбва да ги избличаваме при всички случаи, за да види българскиятъ народъ истинския ликъ на тия, които играятъ двойствената роля на агнета и вѣлци.

П. Фенерковъ (раб): Но това продължава и сега.

П. Дековъ (з): И сърдятъ се, че се давали чести амнистии. Сговорътъ, докато бѣше на властъ, даде 3—4 амнистии.

Министъръ Д. Върбенковъ: 7 амнистии.

П. Дековъ (з): Амнистията е единъ актъ на висша държавна мѣдростъ, амнистията е единъ държавнически актъ, който трѣбва да ликвидира съ едно минало, който трѣбва да тури було надъ това печално минало, който трѣбва да създаде миръ и редъ въ тая страна. Амнистията всѣкога следъ дни на бунтарство, на революции, на насилие отъ рода на деветоюнското, е една необходимостъ за държавния и общественъ животъ. Не упрѣкъ трѣбваше да хвърлятъ тѣ на министра, че е далъ амнистия и въобще че съ амнистията се е много бързало и по такъвъ начинъ се уверждадо на правосѣдното дѣло въ нашата страна. Въ нашата страна въ продължение на осемтѣ години на сговористкия режимъ станаха произволи въ правосѣдието.

Ц. Пупешковъ (д. ст): Защо хвали тогава правосѣдието?

П. Дековъ (з): И за да се заличи всичко това, Народниятъ блокъ трѣбваше да даде не такава амнистия, каквато прокара, а една широка амнистия, да изкара отъ затворитѣ даже и вулгарнитѣ престѣпници — азъ мога да кажа и тая смѣла мисль — защото мнозина отъ тѣхъ сж невинни жертви на правосѣдието. Пъкъ най-сетне единъ народъ, следъ като се е освободилъ по законенъ редъ отъ едно насилническо правителство, отъ една насилническа властъ, не е ли въ правото си да ликвидира съ миналото? Най-сетне нека се изпразднатъ затворитѣ и да не предвиждаме по 10 и по 30 милиона лева, за да строимъ такива. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлицѣ) Защото недейте мисли, че всѣки престѣпникъ остава такъвъ презъ цѣлия си животъ. Който е изучавалъ психологията на престѣпника, не може да не си припомни историята на Жанъ Балжанъ. Не само насилническитѣ сѣрдства, не само инквизицията е, която може да поправи човѣка. Аврамъ Аврамовъ казва: „Трѣбва да възпитаваме душиѣтѣ“. А какъ ще възпитаваме душиѣтѣ? Съ игли въ ноктитѣ ли и съ боеве по гърбоветѣ ли? Какъ ще вкараме въ душа на гражданина благородни чувства, когато всички тия мѣрки сж угнетителни за тѣхния духъ, сж угнетителни за тѣхната физика. Ако ние мислимъ, че въ България настѣпва една нова ера, ако ние мислимъ, че въ България е настѣпила една епоха на умирение и законностъ, ние трѣбва да разширимъ тази амнистия до степенъ тя да засегне най-малко поне всички политически престѣпници. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлицѣ)

Организираната държавна властъ има достатъчно органи, които да се борятъ срещу престѣпницитѣ въ тая страна. Каква опасностъ има отъ тия осѣдени по закона за защита на държавата, каква опасностъ тѣ представляватъ за нашата страна? Та ние имаме ли органи въ тая страна да пазятъ интереситѣ на народа и на държавата? Ако ние не вѣрваме въ силата и въ способността на органитѣ на сѣдебната и административната власти, тогава нека ги държимъ да умратъ въ затворитѣ, нека ги тероризираме тамъ, нека ги оставимъ да гладуватъ, нека подпомогнемъ израждането на бѣдешето поколение на тая страна. А тия затворници не сж малко, тѣ сж много. Отъ тѣхъ можете да направите една дивизия, г. министре, съ която да преземете Македония. (Смѣхъ)

Помилванията, казват, сж единъ съдебенъ актъ, обаче помилванията на г. министъръ Върбеновъ били нѣщо, което поддръжало авторитета на сѣдийството, понеже бързо се изличавали съдебнитѣ актове, издадени отъ сѣди-лищата.

Г. г. народни представители! Азъ въ това отношение одобрявамъ напълно постѣпката на г. министра. Мене не ме интересуватъ престѣпниците, които той помилва. Хичъ не ме интересува това, защото всички вулгарни престѣпници за менъ сж еднакви престѣпници. Най-големиятъ престѣпникъ може да стане най-добриятъ гражданинъ въ тая страна, както и най-малкиятъ престѣпникъ въ затвора може да стане най-големъ, ако излѣзе на свобода. Това, което г. министърътъ на правосѣдието не е могълъ да направи съ закона за амнистията, той го прави съ помилванията. Ако той излѣзе вънъ отъ нормалния, отъ правилния редъ, по който ставатъ помилванията, ако тамъ той влага личенъ или партизански елементъ, това ще бѣде зарегирирано въ историята като неговъ грѣхъ, а той ще бѣде поставенъ на обществената подѣжда скамейка. Но днесъ азъ имамъ вѣра въ него и го насърждавамъ: нека предъ всѣки празникъ да изпраца въ двореца указъ за помилване на 500—600 души, които да изпразватъ затворитѣ. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Г. г. народни представители! Накрая ще кажа, че ние, земледѣлската парламентарна група, издигаме следнитѣ лозунги. Ние искаме една добра организация въ правосѣдието дѣло, а добрата организация ще зависи, преди всичко, отъ грижитѣ на централната властъ, която ще дава върховнитѣ нареждания на органитѣ на правосѣдието; второ, ще зависи отъ подготовката на сѣдийския персоналъ, който ще привежда въ изпълнение законитѣ и който ще разрешава правоотношенията между гражданитѣ, отъ една страна и между гражданитѣ и законитѣ отъ друга страна. Азъ вѣрвамъ, че министърътъ на правосѣдието ще даде потикъ за по-голяма интензивностъ въ работата, за по-голяма спешностъ въ разглеждането на дѣлата. Вѣрвамъ, сѣщо така, че и сѣдийството ще остане вѣренъ служителъ на правораздаването, но както казахъ, ние трѣбва да му дадемъ гаранция. Като партизани ние трѣбва да се дезинтересиране отъ неговата служба. Ние не трѣбва да отиваме да му казваме: разрешете този процесъ така или иначе, или направете такъвъ и такъвъ актъ противъ своята собствена съвестъ. Ако го оставимъ свободно, ние ще видимъ, че сѣдийството ще изкара отъ своитѣ срѣди съвѣстни и крупни личности, ще изкара на предна линия характеритѣ, които най-достойно ще носятъ знамето на правилното правораздаване въ нашата страна. А за да се дойде до този подборъ на сѣдийството, азъ виждамъ въ бюджетопроекта на г. министра единъ пунктъ, съ който се засилва надзорътъ върху службата на сѣдийството въ България. Навсѣкѣде другаде се съкращава, но тукъ малко се увеличава.

Наистина, г. г. народни представители, при тѣзи изключителни времена, при които е поставено да работи сѣдийството въ България, при тѣзи неблагоприятни условия за правораздаването и за свободното проявление на неговата правна мисълъ, нуженъ е единъ по-ефикасенъ контролъ отъ централната властъ. И заради туй тази малка реформичка, която е направилъ г. министърътъ, напълно я одобрявамъ, одобрява я и нашата парламентарна група. По тоя пътъ на контролъ ние ще дойдемъ до единъ подборъ на нашитѣ сѣдии. Нека си признаемъ, че сѣдийството въ днешния му съставъ въ цѣла България не е твърде много избрано, защото условията, при които е поставено да работи, условията, които сж го притискали, не сж му позволявали да се издигне. Днесъ въ бюджетарната комисиия ние чухме за известни аномалии, които сж премахнати отъ г. министра на правосѣдието, каквито сж били на-примѣръ тия за съдебнитѣ кандидати; ние чухме сѣщо така известна защита, така да се каже, на старото положение на Касаціонния сѣдъ. Касаціонниятъ сѣдъ е единствениятъ сѣдъ въ България, който най-вече е забатачилъ своята работа, не по вина; може би, на сѣднитѣ, които сж тамъ. Въ Касаціонния сѣдъ сега има не по-малко отъ 16—17 хиляди дѣла, които чакатъ насрочване. Това не е правораздаване. Нѣма държава никѣде въ свѣта, въ която толкова много дѣла да стоятъ и да чакатъ своето решение. Азъ съзираамъ известна грѣшка за това въ наредбата, която повелява, че съставитѣ, които ще гледатъ дѣлата въ Каса-

ціонния сѣдъ, трѣбва да бѣдатъ комплектувани отъ по петъ души сѣдии. Азъ не знамъ какви сж били съображенията на тогавашния законодатель, но азъ мисля, г. г. народни представители, че да се гледатъ дѣлата отъ петъ души сѣдии, това е единъ луксъ. Азъ съмъ билъ сѣдия, билъ съмъ и адвокатъ и знамъ въобще какъ единъ съставъ гледа едно дѣло. Азъ знамъ, че едно дѣло се гледа предимно отъ този, който го докладва и че другитѣ сѣдии се интересуватъ дотолкова, доколкото да чуятъ доклада. Рѣдко нѣкой сѣдия ще изкаже недовѣрие къмъ своя колега и ще иска самъ да се рови въ дѣлото, за да вземе становище противно на това на докладчика. Петъ души сѣдии въ Касаціонния сѣдъ решаватъ и най-дребния процесъ. Единъ процесъ за 100 л. да бѣде, щомъ е отишелъ въ Касаціонния сѣдъ, ще се решава отъ петъ души сѣдии! Така петъ души ще могатъ да разгледатъ въ единъ день петъ дѣла. Това е българското правораздаване. Необходимо е съставътъ да се намали — вмѣсто дѣлата да се решаватъ отъ петима сѣдии, да се решаватъ отъ трима. При тоя личенъ съставъ, който е предвиденъ въ бюджетопроекта — 23-ма души — смѣтамъ, че въ продължение на едно кѣсо време, на една година, ще се ликвидира съ този баластъ, който има въ Касаціонния сѣдъ. Тогава правосѣдието ще бѣде по-бързо и по-ефикасно. Ако правосѣдието не е бързо, то не изиграва ролята си. Ако, едно престѣпление отъ частенъ характеръ бѣде предметъ на едно дѣло, и ако това дѣло се гледа 5 години отъ сѣдилицата, изтриватъ се впечатленията отъ това престѣпление, то се покрива почти съ давностъ. По такъвъ начинъ целта, която законодателятъ и обществото си поставятъ съ създаването на законитѣ, не се оправдава.

Ако тия дребни реформички се направятъ, азъ вѣрвамъ, при една по-голяма заинтересованостъ отъ г. министра и отъ органитѣ, които ще контролиратъ сѣдийството въ България, ще се ликвидира съ всички висящи процеси, които сж твърде много забавени, толкозъ повече, че поради особената криза — финансова и икономическа — която задушаватъ, така да се каже, всички слоеве въ нашето общество, новитѣ дѣла намаляватъ съ 50%. Това се констатира почти въ всички сѣдилища. По такъвъ начинъ сѣднитѣ ще бѣдатъ улеснени отъ това обстоятелство и ще могатъ да ликвидиратъ съ висящитѣ дѣла и да изиграятъ оная роля, която обществото и законътъ имъ е възложилъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ Д. Върбеновъ: Г. г. народни представители! Моля да се съгласите да вдигнемъ заседанието.

Предлагамъ за заседанието утре следъ обѣдъ да имаме следния дневенъ редъ:

Второ четене законопроектитѣ:

1. За измѣнение и допълнение на закона за измѣнение и допълнение на чл. чл. 3, 210 и 280 отъ закона за митницитѣ и чл. 9 отъ закона за митническата тарифа за вносни стоки и пр.

2. За бюджета на държавата за 1932/1933 фин. година (бюджетопроектитѣ на Министерството на правосѣдието, Българската православно църква, Върховната смѣтна и окръжнитѣ смѣтни палати, Министерството на външнитѣ работи и пр.)

3. За измѣнение на т. т. 11 и 13, на чл. чл. 88 и 67 отъ закона за градскитѣ и селскитѣ общини.

Доклади:

4. На прошектарната комисиия.

5. На комисиията по провѣрка на изборитѣ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ за утрешното заседание така прочетения отъ г. министра на правосѣдието дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ржка Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

Вдигнато въ 21 ч. и 30 м.

Подпредседателъ: Н. ЗАХАРИЕВЪ

Секретари: { Т. МЕЧКАРСКИ
Н. ГАВРИЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ